

27 maj

Debatter m. m.

Onsdagen den 27 maj

Sid

Svar på interpellationer:

av herr Birke ang. försakingringen i Belgien från de svenska malmbolagen	3
av herr Sörlin ang. de räntesatser som tillämpas i Norrland ..	8
Anslag till allmänna barnbidrag, m. m.	10
Driftbidrag till statens järnvägar, m. m.	10
Statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar	32
Anslag till skatteersättning till kommunerna	37
Vissa anslag under åttonde huvudtiteln:	
Studiebidrag och stipendier	52
Bidrag till driften av folkskolor m. m.	55
Åtgärder för skolans fostrande verksamhet, m. m.	63
Reglering av prisstegringar på försvarshuvudtiteln	64
Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.	68
Personalorganisationen vid teologiska fakulteten i Uppsala, m. m.	100
Personalorganisationen vid universitetsbiblioteket i Lund	104
Om inrättande av en professur i arkitekturens teori och historia vid Chalmers tekniska högskola	105
Ökat stöd åt forskning m. m.	106
Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien	110
Inbjudningskort till minnesutställningen »Regeringsformen 1809»	115
Bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet	115
Förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.	126

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 27 maj	Sid.
Statsutskottets memorial nr 132, ang. gemensam votering i fråga om skyddsrum vid universitetsbiblioteket i Uppsala	10
— utlåtande nr 119, ang. anslag under femte huvudtiteln till Allmänna barnbidrag, m. m.	10
— nr 120, ang. anslag till Driftbidrag till statens järnvägar	10
— nr 121, ang. statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp	32
— nr 122, ang. anslag till Skatteersättning till kommunerna	37
— nr 123, ang. anslag under åttonde huvudtiteln till studiebidrag och stipendier, m. m.	52
— nr 124, ang. anslag till reglering av prisstegringar på försvarshuvudtiteln m. m.	64
— nr 125, ang. anslag till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier	68
— nr 126, ang. dels vissa anslag till universiteten, den medicinska utbildningen m. m., dels ock ökat stöd åt forskning m. m.	100
— nr 127, ang. anslag till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien	110
— nr 128, ang. anslag till bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet	115
— nr 129, ang. anslag till Statens tekniska forskningsråd och till Tekniskt-vetenskaplig forskning m. m.	125
— nr 130, ang. anslag till Förberedelser för pensionsreformen	125
— nr 131, ang. avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden	125
Bevillningsutskottets betänkande nr 51, ang. avtal med Förbundsrepubliken Tyskland för undvikande av dubbelbeskattning	125
Bankoutskottets memorial nr 34, ang. särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän	125
— utlåtande nr 35, om pension till avlidne, före förste stenografen Albert Lundmans änka, m. m.	125
— nr 37, ang. Nordiska rådets svenska delegations ställning och arbetsformer	125
— nr 38, ang. regleringen av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	126
— memorial nr 40, ang. uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden	126
— utlåtande nr 41, ang. tjänstemännens vid riksdagens verk löner under år 1959, m. m.	126
— nr 42, ang. pensionsreglering för anställningshavare vid riksdagens verk	126
Andra lagutskottets utlåtande nr 39, ang. särskilda bestämmelser om biografreställningar m. m.	126
— memorial nr 40, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	126
— utlåtande nr 41, ang. förbud mot innehav av vissa stilletter m. m.	126
Tredje lagutskottets memorial nr 21, ang. uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden	130
Bevillningsutskottets betänkande nr 52, om slopande av beskattningen av familjebidrag till värnpliktiga	130

Onsdagen den 27 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 21 in-
nevarande månad.

Anmälades särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 269, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i memorial nr 2 bifölles även av andra kammaren.

Ang. försakingringen i Belgien från de svenska malmbolagen

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet Sträng hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Birkes interpellation angående försakingringen i Belgien från de svenska malmbolagen. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet STRÄNG erhöll nu ordet och lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Enligt gammal sedvänja tackar jag statsrådet och chefen för finansdepartementet för hans svar på min interpellation. Samtidigt nödgas jag emellertid konstatera att svaret i väsentliga punkter inte är till fyllest.

Avsikten med mina frågor var att hävda riksdagens rätt till informationer om tilldragelser rörande vilka folkrepresentationen kan kräva besked, om det, som i väsentlig mån måste påverka bedömningarna i riksdagens utskott och kam-

rar. Till den sortens tilldragelser hör — enligt min alldeles bestämda uppfattning — försakingringar, som tillskyndar statsverket miljonförluster. Finansministern har givetvis ingalunda skyldighet att vara någon allmän upplysningsbyrå, men han har skyldighet att för riksdagen uppvisa statsverkets tillstånd och behov. Om inte en försakingring på tolv miljoner kronor hör dit, undrar jag var gränsen går. Hur stor skall en förlust för statsverket på grund av brottsligt förfarande vara för att riksdagen över huvud taget skall få något besked om den?

På min första fråga — om finansministern kände till jättefalsarierna, när han den 30 januari 1959 avgav sin kompletterande proposition nr 55 om anslag för inlösen av aktier i LKAB — svarar herr Sträng indirekt ja. Ungefär ett år tidigare hade han blivit upplyst om vad som förevarit. När årets statsverksproposition avgavs och när den fullföljdes i denna särskilda proposition hade således statsrådet och chefen för finansdepartementet alla upplysningar, men han delgav inte riksdagen någonting.

Några skäl till detta minst sagt anmärkningsvärda förfarande återopas inte i svaret. I allmänna ordalag påstås att affären först måste utredas och polisanmälas. Detta gjordes ju redan den 28 januari 1958, alltså mer än ett år före den dag då kompletteringspropositionen nr 55 avlämnades. Offentlighet skulle ha kunnat skada affärsförbindelserna med köparna av malm i Belgien, hävdas det i svaret. Försakingraren dömdes i juli 1958. Han hade dessförinnan efterlysts genom offentliga anslag i Belgien. Hans dom blev fastställd den 12 november 1958. Jag undrar verkligen om någon kan föreställa sig att någon direkt intresserad i Belgien skulle ha tagit skada genom ett meddelande till den svenska riksdagen som lämnats två månader ef-

Ang. förskingringen i Belgien från de svenska malmbolagen

ter det domen blivit stadfäst. Om de belgiska malmköparna inte läser belgiska tidningar, kan man ju inte tro att de läser kungl. propositioner som avlämnas till den svenska riksdagen.

I den statsutskottsavdelning, som hade att handlägga frågan om inlösensumman för LKAB-aktierna, ställde jag personligen den direkta frågan, om det angivna beloppet bara var en matematisk uträkning av de förut ingångna avtalen. Jag fick det svaret att så var förhållandet. Statsutskottets avdelningar, kanske främst då den första avdelningen, kan få del av försvarshemligheter av mycket hög sekretessgrad, men en jätteförskingring som avdömts vid offentlig rättegång kan man inte få kännedom om. Låt mig säga att jag finner det mycket svårt att försvara ett sådant tillvägagångssätt. Offentlighetsprincipen får inte eftersättas på sätt som här skett.

Finansministern betraktar sig som »representant för statens aktiemajoritet». Formellt är han ju också det — det skall ingen förneka — men reellt är det den svenska riksdagen som representerar aktieägarna, de svenska medborgarna. Därav följer rätt till insyn för riksdagen och till medbestämmanderätt då konsekvenserna av en förlust skall redas upp. Det är inte godtagbart att finansministern sköter den saken på egen hand, utan att ens nämna den för sina närmaste huvudmän. Så långt har vi ändå inte kommit i fråga om ministerstyret här i landet, och jag hoppas att vi inte heller gör det i fortsättningen.

Det skall villigt medges att frågan om behörig insyn i statliga eller statsägda bolag inte hör till de allra mest lättlösta. Men därav kan man inte dra den slutsatsen, att man bara kan skjuta undan hela problemet. För min egen del har jag svårt att förstå varför en rätt till insyn för riksdagens revisorer skulle vara så farlig. Statsrevisorerna har ju tidigare enhälligt flera gånger begärt att få en sådan insyn. Vad är det man inte vill visa upp? På vilket sätt skulle erfarna förtroendemän för den svenska riksdagen kunna skada det bolag, vars förvaltning de har rätt att skaffa sig inblick i?

Vilka är egentligen hindren för en möjlighet till kontroll av detta slag? Ingen har ett ögonblick förutsatt att statsrevisorerna skulle ersätta eller göra den lagstadgade bolagsrevisionen överflödig. Statsrevisorerna skulle komplettera denna revision, vilket uppenbarligen synes behövt.

Men låt oss gärna överväga formerna för riksdagens rätt till insyn — bara någonting blir gjort i saken och blir gjort så snart som möjligt. Frågan prövas nu i den utredning om de statliga företagsformerna, som pågår sedan åtskilliga år. Enligt min mening gör det som hänt i denna förskingringshistoria att finansministern inte endast bör avvakta utredningens förslag. Det synes mig som om han borde påskynda utredningen, så att både han och riksdagen får några förslag beträffande revisorerens rätt till insyn i statliga eller statsägda företag.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Herr Birkes interpellation utmynnar i ett krav på att riksdagens revisorer skall få en större insyn i aktiebolag, där staten är ensamägare eller har ett alldeles dominerande ägandeintresse. Jag måste emellertid säga att detta herr Birkes krav är tämligen malplacerat, ty denna förskingringshistoria har ju ägt rum i ett privatkapitalistiskt företag, där staten har haft ytterst litet att säga till om. Saken är ju den att TGO var huvudman i LKAB och regerade suveränt i handelsbolaget. Förskingringen ägde rum under den tid då detta privatkapitalistiska bolag regerade och bestämde politiken. Följaktligen anser jag att de, som här vill vända på steken och rikta udden mot ett statligt bolag, nog har anledning att marschera upp till TGO:s huvudkontor här i Stockholm och där begära att få insyn i bolagets affärer, ty det är ju på det hållet man egentligen bär skulden till att sådana här saker har kunnat försiggå. Detta om detta.

Jag vill erinra om att TGO:s bolags-

Ang. förskingringen i Belgien från de svenska malmbolagen

stämman nyligen hållits. Där var det frid och fröjd, och det är naturligt, eftersom förlusterna på cirka 12 miljoner kronor, som åstadkommits genom förskingringarna i handelsbolaget, ju i väsentliga delar övervälrats på staten och på skattebetalarna. I verkligheten får staten betala 7,2 miljoner kronor. Av de uppkomna förlusterna överfördes 4 miljoner kronor på rederirörelsen, men TGO:s handelsflotta sysslar till nio tiondelar med att befrakta det statliga LKAB:s malmer, och då är det ju lätt att räkna ut att dessa 4 miljoner kronor i själva verket inte kommer att bli en förlust för TGO utan kommer att drabba staten och skattebetalarna.

Som jag sade tidigare, var TGO före förstatligandet huvudman för LKAB, och i handelsbolaget regerade man enväldigt; där fanns ingen insyn från statsmakternas sida.

Det är klart att det är uppseendeväckande med detta hemlighetsmakeri, denna mörkläggning kring skandalen, och det är uppseendeväckande i allra högsta grad att landets finansminister har varit så djupt engagerad i mörkläggningen av denna fråga. Motiveringen anges vara att skydda aktieägarna, men skall man skydda aktieägarna i TGO med följd att de svenska skattebetalarna får ersätta de pengar som har gått förlorade genom den äventyrliga politik som en privatkapitalistisk koncern har bedrivit? Det skulle naturligtvis ha varit mycket mera manhaftigt och politiskt förnuftigare om finansministern hade sagt så här åt herrarna i TGO: Nu må det vara nog! Nu får ni en miljard i inlösen för lapplandsgruvorna, ni har tjänat miljarder på dessa gruvor och ni har egenmäktigt haft hand om handelsbolaget, ni har varit huvudmän i årtionden för LKAB, nu må ni i anständighetens namn ta den förlust som är ett resultat av er egen politik!

Jag måste säga att det är skandalartat att finansministern icke handlagt denna fråga på ett förnuftigare sätt än vad som skett. Resultatet av mörklägg-

ningen är att staten, d. v. s. skattebetalarna, får betala, och jag måste nog till sist säga att som frågan har handlagts vore det skäl i att man tillsatte en parlamentarisk kommitté för att utreda hur det egentligen förhåller sig, ty mörkläggningen kring denna fråga fortsätter.

Jag har med detta, herr talman, velat i korthet deklarerera vår syn på det här problemet.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! I anledning av herr Birkes inlägg vill jag bara i anslutning till vad jag sade i går erinra om att frågan inte är om finansministern skall underätta riksdagen, utan frågan är när finansministern skall underätta riksdagen. De här förskingringarna och processerna och de uppgörelser som föranleddes därav inträffade ju under 1958. Redovisningen för 1958 års verksamhet lämnade TGO:s styrelse på bolagsstämman den 21 maj 1959, och redovisningen för LKAB:s verksamhet för tiden från den 1 oktober 1958 till den 30 september 1959 kommer LKAB:s styrelse att lämna på företagens bolagsstämma någon gång vid årsskiftet 1959/60.

Frågan är således helt enkelt den om finansministern skall skynda ut före de ansvariga bolagsstyrelserna och ge publicitet åt den här frågan. Det har ju ställts krav på att det borde han ha gjort omedelbart, långt innan frågan var ens preliminärt utklarad. Jag beskrev i andra kammaren i går hur bolagsstyrelserna bedömde ett sådant agerande från finansministerns sida, vilka komplikationer i utredningsarbetet och vilka risker för företagets ekonomi det skulle ha inneburit.

Nu har TGO:s styrelse lämnat en redogörelse vid bolagsstämman, LKAB:s styrelse kommer att göra detsamma, och det finns möjligheter i fullt kalendarisk ordning för finansministern att lämna redogörelsen inför riksdagen. Herr Birke är ju i det avseendet så sansad att han till skillnad från många andra öppet

Ang. förskingringen i Belgien från de svenska malmbolagen

erkänner att finansministern inte bör vara någon nyhetsbyrå, och är vi överens om det, så tror jag nog att herr Birke förstår den argumentering som jag tillåter mig redovisa.

Sedan tar herr Birke upp frågan varför inte en insyn får ske från riksdagens revisorers sida i de bolag där staten helt eller till övervägande delen har ett ägarintresse. Härvidlag kan jag för en gångs skull ansluta mig till vad herr Persson sade. Man kan rent allmänt ha den uppfattningen, och den uppfattningen har väl varje riksdagsman rättighet att göra gällande, att riksdagsrevisorerna bör granska de statliga affärsdrivande verken, även den verksamhet som bedrivs i renodlad bolagsform, men jag finner ingen möjlighet för herr Birke att utifrån förskingringen i Belgien argumentera för en sådan ståndpunkt. Det är ju fråga om en gammal förskingring, och den verkställande direktören i TGO har på den senaste bolagsstämman klart och öppet deklarerat att i den affären har inte den nuvarande ledningen för LKAB något som helst ansvar. Det är alldeles uppenbart att denna förskingringsaffär icke kan vara argument för ett yrkande på insyn för statsrevisorerna i de statliga bolagen, såvida man inte vill gå så långt som herr Persson antydde att herr Birke menar att man bör göra, nämligen att man i det här speciella fallet skall låta statsrevisorerna granska TGO:s verksamhet, eftersom det föreligger ett gemensamt ekonomiskt intresse för LKAB och TGO. Det kan ju vara rätt intressant att ställa den direkta frågan till herr Birke, eftersom herr Birke har tagit upp problemställningen utifrån förskingringen i den belgiska affären: Menar herr Birke att statsrevisorerna skall förbehålla sig rätten att granska TGO:s räkenskaper eftersom en historia av den här karaktären i detta privata företag får ekonomiska verkningar för staten via LKAB? Får vi ett jakande svar från herr Birke på den frågan så kan vi diskutera den fråga som herr Birke har satt som nr 4 i det här sammanhanget. I annat fall tycker jag nog att logiken

kräver att man diskuterar den frågan i ett annat sammanhang och inte nu.

Jag vill inte ge mig i en polemik med herr Persson rörande det avsnitt i hans anförande som handlade om bristfälligheter i finansministerns sunna förnuft, när han uraktlät att publicera detta. Jag har tillåtit mig att inta den ståndpunkten att eftersom jag, för att använda herr Birkes uttryckssätt, inte bör vara någon nyhetsbyrå, är det i första hand bolagsstyrelserna som på bolagsstämman bör klarlägga saken, och först därefter kommer finansministern in i bilden.

Det kan ju också understrykas att när det gäller både det statliga företaget, LKAB, och det privata ligger det väl närmare till för bolagsledningarna än för finansministern att bedöma de ekonomiska konsekvenserna för företagen av en för tidig publicitet. Vad beträffar det statliga företaget sitter ju, såsom jag har tillåtit mig att framhålla, högt betrodda män i ledningen. Det gör det även i det privata företaget — jag vill inte gradera värderingen härvidlag. Jag kan erinra om att i det statliga LKAB:s ledning sitter gruvarbetareförbundets ordförande, där sitter ett par betrodda riksdagsmän, där sitter några landshövdingar, där sitter en f. d. kabinetssekreterare, där sitter en riksbankschef och där sitter de i demokratisk ordning utsedda representanterna för Norrbottens och arbetstagarnas intressen. Alla dessa var, när frågan prövades i bolagsstyrelsen, ense om att företagets ekonomiska intressen borde gå före det i och för sig seriösa publicitetsintresset. Jag har accepterat den uppfattningen och handlat därefter. Det ger ingen anledning att ifrågasätta det sunnda förnuftet eller förnuftet över huvudet hos finansministern eller hos ledamöterna i respektive bolagsstyrelse.

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Med anledning av statsrådets direkta fråga till mig, om jag avsåg att statsrevisorerna skulle granska TGO:s räkenskaper, vill jag säga att jag

Ang. förskingringen i Belgien från de svenska malmbolagen

trodde det framgick av mitt anförande och min interpellation att jag avsåg att statsrevisorerna borde få insyn i sådana företag som staten har dominerande intressen i eller som helt ägs av staten. Det tycker jag var ganska klart.

Anledningen till att jag tog upp den frågan är ju att detta inte är någon ny sak. Den har tagits upp flera gånger tidigare av statsrevisorerna. Vid 1947 års riksdag hade vi att behandla en enhällig framställning från statsrevisorerna om att de skulle få insyn i de statliga företagen. När statsutskottet behandlade revisorernas berättelse strök det under att det var ganska angeläget att en sådan insyn bereddades statsrevisorerna, och denna uppfattning godtog riksdagen. År 1951 kom frågan upp igen. Då erinrade statsrevisorerna om att de enligt 58 § regeringsformen skall i sin berättelse yttra sig om statens tillstånd ur ekonomiska synpunkter, och de menade att när nu staten lägger sig till med en massa företag i aktiebolagsform, ingick också dessa bolags skötsel i de statens ekonomiska angelägenheter som revisorerna var skyldiga att granska. Detta föranledde ingen särskild åtgärd, men år 1952 framställdes en interpellation i ärendet, och år 1953 tillsattes utredningen angående de statliga företagsformerna. Jag har nu, herr talman, uttryckt det önskemålet till finansministern att den utredningen borde påskyndas. Jag vill inte precis påstå att statsrevisorerna, om de hade granskat LKAB:s förhållanden, hade upptäckt den här historien, men kanske hade man vid sådant förhållande vid en tidigare tidpunkt kunnat få klarhet i den här diskuterade frågan.

För övrigt vill jag framhålla att min interpellation inte alls utgår ifrån vad de olika bolagsstyrelserna haft för uppfattning, utan den grundas enbart på den omständigheten att riksdagen i detta sammanhang har satts åt sidan och inte fått besked av finansministern när propositionen om inlösen av LKAB-aktierna framlades. Trots att förövarna av förskingringarna var dömda och domen fastställdes i november 1958, informerades riksdagen inte då propositionen

överlämnades den 30 januari 1959 med ett enda ord om vad som inträffat. Det är det jag har påtalat.

Till sist vill jag säga att vi alla kan göra felaktiga bedömningar. Jag anser personligen att finansministern gjorde en felaktig bedömning när han undandrog riksdagen en upplysning om förskingringarna. Finansministern förnekar det, och det kan han naturligtvis göra. Mitt omdöme säger mig emellertid att när han undanhållit riksdagen en så betydelsefull uppgift, har han gjort en felbedömning.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag utgår ifrån att herr Birke fattade vad jag sade. Det har inte varit fråga om att undanhålla riksdagen ett meddelande, utan frågan gäller när detta skulle lämnas. Jag har ansett att sedan båda bolagen i vanlig ordning hållit sina bolagsstämmor och där redovisat ärendet — det ena har nu gjort det, och det andra skall göra det — var det lämpligt för finansministern att lämna redovisningen för riksdagen och ta en diskussion med riksdagen om hur hela problemet borde ha lösts, om riksdagen då hade haft en annan uppfattning om den saken än finansministern.

Herr Birkes uttalande att finansministern hade gjort en felaktig bedömning, vill jag inte skriva under på. Det var nära på ett ordagrant citat ur en ledare i Svenska Dagbladet i dag. Jag förstår ju att herr Birke läser sitt hus- och livorgan, men uppfattningen får väl ändå stå för herr Birkes egen räkning. Jag har en annan uppfattning härvidlag, och jag vidhåller denna.

Jag har i övrigt när jag lyssnat till herr Birke alltid funnit en viss klarhet i hans tankegångar. Med utgångspunkt från herr Birkes sista inlägg, där herr Birke säger att han aldrig skulle komma på idén att kräva att statsrevisorerna skulle granska TGO:s räkenskaper, skulle herr Birke och jag kanske ändå kunna vara överens om att den punkt 4 i herr Birkes interpellation, som ifrågasätter statsrevisorernas granskningsrätt i de stats-

Ang. de räntesatser som tillämpas i Norrland

ägda bolagen, inte har något i detta sammanhang att göra. Den har inte heller något att skaffa med förskingringsaffären i Belgien, som är den inledande punkten i herr Birkes interpellation. Man kan givetvis ta upp frågan rent isolerad, men den har ingenting i detta sammanhang att göra.

Skulle herr Birke ha en annan uppfattning än jag, får herr Birke tala om det. Jag tycker att konsekvensen och logiken bjuder att man hamnar där, då man försöker bena upp problemet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. de räntesatser som tillämpas i Norrland

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Sörlins interpellation angående de räntesatser som tillämpas i Norrland, och nu yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Sörlin till mig riktat följande frågor:

Har statsrådet sig bekant att högre räntesatser generellt sett tillämpas i Norrland än i övriga delar av Sverige?

Anser statsrådet det vara tillfredsställande om kreditinstituten på ett sådant sätt delar upp landet i skilda geografiska ränteområden?

Om så icke är fallet, är statsrådet beredd att undersöka vilka möjligheter som finns att rätta till ett sådant förhållande eller — om detta icke skulle visa sig möjligt — på annat sätt kompensera norrlandslänens invånare som redan på grund av andra geografiskt betingade företeelser är ekonomiskt missgynnade?

I anledning av interpellationen vill jag anföra följande.

Det påtalade förhållandet med högre räntesatser i Norrland än i övriga delar av Sverige är inte någon generell företeelse. Den s. k. norrlandsräntan är i huvudsak begränsad till vissa fastighets-

krediter och den tillämpas inte av alla inom de fyra nordligaste länen arbetande kreditinstituten.

Primär- och sekundärlånegivningen för *flerfamiljshus* sker i allt väsentligt hos stadshypoteks- och bostadskreditföreningarna, posten, sparbankerna, affärsbankerna och vissa försäkringsbolag. Av dessa tillämpar hypoteksinstituten och posten samma grundräntor för hela landet. Detsamma torde vara förhållandet även i fråga om större delen av försäkringsbolagens fastighetskreditgivning. Sparbankerna däremot tillämpar som regel en speciell norrlandsränta liggande 1/4 procent över genomsnittet för landet i övrigt. Affärsbankerna, som ju inte kan lämna bundna fastighetslån, har relativt ringa andel av finansieringen av färdiga flerfamiljshus; när sådana krediter förekommer hos dem, har länen som regel temporär karaktär och vid räntesättningen tillämpas sparbanksränta eller den ränta, som bostadsstyrelsen godkänner för sådan tillfällig placering.

När det gäller finansieringen av *egna hem* är det sparbankerna som svarar för huvudparten av primärlänen. Härvid tillämpar flertalet sparbanker 1/4 procent högre ränta än den i landet i övrigt gällande. Även affärsbankerna deltar i denna långivning — främst inom områden, där sparbankerna inte kan tillgodose efterfrågan — och därvid tillämpas av flertalet affärsbanker samma ränta som sparbankerna.

Som motiv för den högre räntan i norrlandslänen anges de beräknade merkostnader som måste bäras av norrlands-sparbankerna i förhållande till övriga sparbanker, till följd bl. a. av att det genomsnittliga antalet konton per förvaltd miljon, antalet omsättningar på inlåningssidan och antalet lån per utlånad miljon är större hos sparbankerna i Norrland än hos övriga sparbanker.

Vid bedömningen av verkningarna av denna norrlandsränta bör hänsyn tagas till det förhållandet, att i norrlandslänet i stor utsträckning förekommer fördjupning av de statliga tertiärlänen — för flerfamiljshus — och egna hemslänen,

Ang. de räntesatser som tillämpas i Norrland

varigenom omfattningen av underliggande krediter i motsvarande grad minskar. I fråga om egnahem är denna fördjupning inte sällan total, d. v. s. det statliga egnahemslånet utsträcker sig att omfatta hela den kreditdel, som eljest lämnas som bottenlån av annan kreditgivare; sådan total fördjupning förekommer i inte mindre än ca 35 procent av låneärenden i Norrbottens län. Olägenheter av den speciella »norrlandsräntan» blir härigenom modifierad.

Bostadsstyrelsen har i samråd med riksbanken fastställt en enhetlig låne marknadsränta för hela landet för underliggande fastighetskredit att ligga till grund för tillämpningen av tertiär- och egnahemslånekungörelsen. Bostadsstyrelsen har sålunda inte godtagit någon s. k. norrlandsränta vid beräkningen av ränteeffertgift, ehuru sådan högre ränta inte ansetts utgöra hinder för medgivande av statlig bostadskredit. Vare sig riksbanken eller bostadsstyrelsen har sålunda i och för sig auktoriserat uttagandet av »norrlandsräntan». Att en sådan högre ränta i de fyra nordligaste länen ändå i vissa fall förekommer motiveras som nyss nämnts för sparbankernas del med bl. a. de större omkostnader som sparbankerna i dessa län får vidkännas jämfört med sparbankerna i övriga delar av landet. Med hänsyn till att olägenheter enligt vad som i det föregående anförts dock för närvarande får anses vara begränsade, anser jag inte några speciella ingripanden från statsmakternas sida påkallade. Frågan om den s. k. norrlandsräntan kommer emellertid att följas med största uppmärksamhet.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ber jag att få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Av svaret framgår att en högre utlåningsränta tillämpas i Norrland än i

landet i övrigt. Motiveringen för den s. k. norrlandsräntan är de merkostnader som uppstår för låneverksamheten i de nordliga länen i jämförelse med landet i övrigt. Det förefaller mig rimligt att denna motivering borde föranleda en närmare utredning. Att utan vidare godta bankernas åsikt om storleken av dessa eventuella fördyringar kan enligt min mening inte godkännas. Låntagarnas starkt berättigade intressen bör i detta fall bevakas.

När det gäller bostadsbyggandet i Norrland framgår av interpellations svaret att »norrlandsräntan» av de statliga organen icke kompenseras med ränteeffertgift. För landet i dess helhet gäller på detta område ett räntetak med för närvarande 5 3/4 procent. Egnahemsbyggaren i något av de fyra nordliga länen betalar i allmänhet 6 procents ränta. Denna överskjutande 1/4 procent får låntagaren helt svara för. Den fördjupning av de statliga länen som förekommer i vissa fall kan uppenbarligen ej vara till någon glädje för alla dem, som icke får del av denna förmån.

Beträffande övrig kreditgivning i Norrland torde förhållandena vara likartade med bostadslänen. Affärsbankerna och andra kan låta sina räntesatser ligga högre än i andra delar av vårt land. Följden blir en allmän kostnadsökning för exempelvis jordbruk, hantverk och småindustri och därmed jämförlig verksamhet. Det är bittert att konstatera att den del av landet som så starkt är i behov av ett differentierat näringsliv genom denna »norrlandsränta» får det svårare att hävda sig jämfört med andra landsändar.

Om herr statsrådet för dagen icke kan anvisa en tillfredsställande lösning av denna fråga vill jag kraftigt understryka och betona statsrådets löfte om att den s. k. norrlandsräntan kommer att följas med den största uppmärksamhet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Anslag till allmänna barnbidrag, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkanden nr 50 och 54.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 132, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skyddsrum vid universitetsbiblioteket i Uppsala, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen anförde, att han efter samråd med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att gemensam omröstning i denna fråga komme att anställas vid kamrarnas sammanträden under morgondagen, vilka sammanträden komme att taga sin början kl. 10.30.

Föredrogs ånyo och företogs punktvís till avgörande statsutskottets utlåtande nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda famställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till Allmänna barnbidrag, Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag, Bidrag till sjukkassor m. m. och Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Anslag till allmänna barnbidrag, m. m.**

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Med anledning av beslut som riksdagen redan fattat på förslag av andra lagutskottet i dess utlåtanden nr 34 och 35 är jag tyvärr förhindrad yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3 b och 4.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 2—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till Driftbidrag till statens järnvägar jämte i ämnet väckta motioner.

Under punkten 62 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Driftbidrag till statens järnvägar för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 100 000 000 kronor.

Vid sin behandling av förevarande fråga hade utskottet förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Sveningsson* (I: 226) samt den andra inom andra kammaren av herr *Setterberg* i *Vilske-Kleva m. fl.* (II: 285), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels uttala, att åtgärder borde vidtagas för att en ökad andel av vägbyggnadsanslaget — förslagsvis 20 miljoner kronor — måtte avsättas för ersättningsbyggande i samband med att driften nedlades på ekonomiskt förlustbringande bandelar och att systematisk planläggning av förberörda arbeten snabbt borde åvägbringas under respektive länsstyrelsers överinseende och dels till driftbidrag till statens järnvägar för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 85 000 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sigfrid Larson m. fl.* (I: 227) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i *Stenkyrka m. fl.* (II: 287), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 227 och II: 287 samt I: 226 och II: 285, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Driftbidrag till

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

statens järnvägar för budgetåret 1959/60 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 100 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 226 och II: 285, såvitt de icke behandlats under I, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Sundin, Domö, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng, Svensson* i Stenkyrka och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 226 och II: 285, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt med avslag på motionerna I: 227 och II: 287, till Driftbidrag till statens järnvägar för budgetåret 1959/60 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 50 000 000 kronor;

2) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Ståhl, Hansson* i Skegrie, *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 226 och II: 285, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt med avslag på motionerna I: 227 och II: 287, till Driftbidrag till statens järnvägar för budgetåret 1959/60 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 85 000 000 kronor.

Herr **DOMÖ** (h):

Herr talman! När riksdagen förra året beviljade ett driftbidrag till statens järnvägar, förutsattes att detta bidrag var av provisorisk natur. Det uttalades samtidigt med beviljandet av bidraget att detta inte fick verka hindrande på den rationalisering som SJ måste undergå. SJ:s ledning har själv uttryckligen framhållit hur nödvändigt det är att söka få balans mellan inkomster och utgifter på annat sätt än genom sådana här subventionsbidrag, som SJ själv betraktade som icke önsk-

värda vid beräkningen av driftresultatet för SJ.

Ett skäl för att man gick in för detta driftbidrag var att man ville avvakta resultatet av 1948 års järnvägstaxekommitté och även av den trafikutredning som sedan 1953 pågick på annat håll. Men det har ju inträtt sådana förhållanden att det alltmer står klart, att det är nödvändigt att SJ och regeringen med kraft tar itu med det mycket besvärliga problem som heter nedläggning av järnvägar, samtidigt som SJ på alla andra sätt söker rationalisera sin verksamhet. Av denna anledning har i en reservation till utskottets utlåtande förordats att man för att markera de här nämnda önskemålen skulle avveckla driftbidraget så hastigt som möjligt. I denna reservation — som jag här är förespråkare för — yrkas därför på en minskning av driftbidraget med 50 miljoner kronor, alltså med hälften av det av utskottet föreslagna beloppet.

Det kan ju tyckas att det är väldigt påkommet att göra en sådan här stark nedskärning av driftbidraget, men de alltmer påtagbara nackdelarna för SJ på grund av en ökad biltrafik och de komplicerade förhållanden, som råder inom kommunikationsväsendet, gör det nödvändigt att så fort som möjligt åstadkomma den anpassning som uppenbarligen är erforderlig och som vi väl alla är ense om bör komma till stånd. Det gäller bara den takt i vilken detta skall ske. Det är inte vidare angelämnt för en representant för de bygder, som hårt drabbas av denna rationalisering, att behöva tala om behovet av att påskynda åtgärderna för en omläggning av järnvägsdriften och en övergång till landsvägskommunikationer, men vi blir mer och mer på det klara med att om vi inte skall förlora greppet över den utveckling som äger rum inom kommunikationsväsendet, gäller det att gripa sig an med verket så fort som möjligt. En förutsättning för att åstadkomma den nedläggning av trafiksvaga järnvägar som det här gäller är att vägförbindelserna i de bygder, som inte skall få någon fortsatt järn-

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

vägstrafik, måste sättas i ett sådant stånd att landsvägstrafiken på ett lämpligt sätt kan ersätta järnvägstrafiken. Dessa saker bör alltså gå hand i hand. Numera förekommer regelmässigt samarbete mellan SJ:s organ och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen varvid man rådgör om sådana här saker. Förutsättningar bör alltså föreligga för att åstadkomma en relativt hastig rationalisering och omändring av här ifrågasatt trafikverksamhet. Man måste därför räkna med att det blir möjligt att företa nedläggning av järnvägar eller omändring av järnvägar på ett lämpligt sätt inom de närmaste åren.

Herr talman! Den argumentering, som jag anför och som anföres här i reservationen såsom motiv för nedskärningen av driftbidraget, går ut på att man med god vilja bör kunna komma fram till den nödvändiga ändring i kommunikationsväsendet, som kräves bl. a. inom en stor del av SJ:s område. Jag är fullt medveten om att det blir svårigheter på det ena eller andra sättet där nedläggning av järnvägar kommer till stånd, men det är i alla fall en ofrånkomlig sak — och den uppfattningen utbreder sig alltmer i de olika bygderna — att det inte går att ha det på det sätt som man för närvarande har det, nämligen att dröja för länge med väganläggningar och köra med tomma järnvägsvagnar. De nuvarande förhållandena pockar på en lösning. Jag vågar tro att en sådan åtgärd som ett hastigare upprustande av landsvägarna och nedläggande av trafiksvaga järnvägar skall bidra både till bättre ekonomi för SJ och i längden till bättre trafikförhållanden för respektive bygder. Detta om nedläggning av trafiksvaga järnvägar. Alla vet hur besvärligt problemet är, och jag behöver därför inte gå närmare in på den sidan av saken. Alla vet också hur stor del av våra järnvägar som tyvärr är trafiksvaga, och detta gör ju problemet ännu värre.

Sedan är det emellertid en annan sak, som jag skulle vilja trycka på, herr talman, och det gäller nödvändigheten

att den rationalisering i olika avseenden i övrigt, som SJ:s ledning själv är medveten om behöver ske och är angelägen om skall ske, också påskyndas. Vissa av järnvägsstyrelsen begärda beslut om nedläggande av järnvägar har ju dröjt, och även ändringar av taxorna har dröjt åtskilligt. (Nu på sistone har dock nya taxor fastställts, och på den punkten är därför förhållandena annorlunda än vid den tidpunkt då föreliggande motion och den reservation, som jag här talat om, skrevs.)

Jag kommer alltså, herr talman, fram till, att det är nödvändigt med en sådan hastig avveckling av driftbidraget som jag här talat om. Jag hemställer därför om bifall till den reservation vid detta utlåtande, som är betecknad med 1.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Jag har i statsutskottets plenum biträtt ett yrkande från fjärde avdelningen som innebär en kompromiss, nämligen att anslaget till Driftbidrag till statens järnvägar på 100 000 000 kronor nedsättes till 85 miljoner kronor.

Det gäller här ett egendomligt förfarande vid handläggningen. Det föreligger dels en motion från högerhåll om minskning av bidraget till 85 miljoner kronor, dels också en motion från centerhåll om avslag på hela beloppet. Från det håll, där man motionerat om avslag, har man nu gått på förslaget om en nedskärning av bidraget till 50 miljoner kronor. Även de som har motionerat om bidrag på 85 miljoner kronor har följt samma linje. Jag, som tillsammans med några andra återfinnes under reservation 2, finner att en nedsättning av bidraget med 15 miljoner kronor torde vara en rimlig avvägning. Om vi menar allvar med att man på alla områden bör spara när det gäller statens utgifter, bör vi utan att tillfoga SJ någon större skada minska bidraget med 15 miljoner kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2.

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Jag har närmast begärt ordet i detta ärende för att uttrycka min förvåning över vad jag vill beteckna som det lättvindiga sätt, på vilket reservanterna från högerns sida här har handskats med denna för näringsliv och medborgare så viktiga fråga. För alla står det väl klart att nedläggning av järnvägar sannerligen inte är något lekverk. Det är uppenbart att detta ibland t. o. m. förefaller brutalt för de människor som är beroende av järnvägen.

Den kris inom trafikväsendet, som herr Domö talade om, gäller ju inte bara järnvägarna. Dessa har fått trafiksvaga banor till följd av bilväsendets och på sin tid busstrafikens utveckling. I dag trängs ju bussarna ut av bilarna. I järnvägsnedläggningarnas spår går således även indragning av busssturer och nedläggning av busslinjer. Klagomålen är legio från stora medborgargrupper — åtminstone i Mellansverige, bl. a. i det län, där jag i vanliga fall har min varelse. Man framhåller för länsstyrelserna att möjligheterna att komma ut ur isoleringen, i den mån man bor långt ifrån tätorterna, dit man behöver bege sig för att köpa vad som hör till livets nödtorft, blir ytterst små till följd av att järnvägs- och busslinjer läggs ner — framför allt tänker man väl därvid på busslinjerna. Samma gäller många arbetare och anställda. Nog får man väl säga att en rationalisering, som det ropas på, kommer att kännas ganska hård för många medborgare.

Jag har haft möjlighet att se hur denna utveckling kan verka i båda riktningarna. Nedläggningen av banor har ju framför allt gått ut över Skåne. Såvitt jag har kunnat finna, har SJ där på ett lyckligt sätt löst kommunikationsfrågorna både när det gäller ombesörjande av fraktgods- och persontrafik. Men det är klart att överflyttandet av den tunga trafiken från järnväg till landsväg betyder att vägarna måste förstärkas i mycket stor utsträckning. Vägar måste byggas om eller man måste bygga nya vägar, om den tidigare tunga järnvägstrafiken i fortsättningen skall bedrivas på vägarna.

Men jag har också sett vad som kan inträffa, när en enskild bana har nedlagts. De tätorter, för vilkas kommunikationer denna bana svarade, har det i dag mycket bekymmersamt. Berörda industrier får större transportkostnader för de produkter som de levererar till andra orter, eller tvärtom. De får skaffa sig specialbyggda bilar för att kunna klara den uppgiften, och det är alldeles klart att när en näringsidkare, som kanske i övrigt inte har det så gott ställt, får se sina fraktkostnader ökade, blir det kommunen som får sitta emellan. Krav har framförts till kommunerna på att de ökade fraktkostnaderna skall täckas av respektive kommuner, och dessa har inte mycket att välja på om de inte vill att näringslivet helt skall slockna på vederbörande plats.

Jag vill med detta självfallet inte bestrida att utvecklingen har gått dithän, att en del trafiksvaga banor måste läggas ned. Utvecklingen har framdrivit rationaliseringen på detta område, och den kommer man naturligtvis inte ifrån. Jag anser dock att nedläggningarna inte bör ske under en forcering, som för med sig skadeverkningar för näringslivet och enskilda medborgare. Först när det finns vägar och andra transportmedel som kan ersätta järnvägarna på ett någorlunda fullgott sätt, bör nedläggningen bli aktuell. Man kan alltså inte genomföra rationaliseringen förrän de förbindelser, som nu upprätthålls per järnväg, kan åstadkommas på vägarna. En sådan omläggning av transporterna kan inte ske hastigt, och därför anser jag för min del att man inte kan forcera fram nedläggning av järnvägar. Man måste ständigt ha klart för sig vad det är som skall ersätta järnvägarna och om det finns möjligheter att ordna den saken.

Med den kännedom jag har av kungl. järnvägsstyrelsen tror jag mig veta att den har ögonen öppna för de problem som uppstår då banor nedläggs och strävar efter att omläggningen av trafiken skall ske så smärtfritt som möjligt.

I dessa sammanhang uppstår alltid frågan om alla trafiksvaga banor bör nedläggas. Vi har ändå banor här i landet

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

som ofta betecknas som kulturbanor. Jag misstänker att även om man här sade att alla trafiksvaga banor borde komma bort, kommer ändå alltid vissa av dessa att finnas kvar, oaktat att de går med förlust. Jag tänker på exempelvis inlandsbanan, som har en så ofantlig betydelse för de inre delarna av de norra landskapen, att man inte kommer att kunna lägga ned den banan.

Att frågan blir behandlad i dag är ingen överraskning. Vi har tidigare gett anslag till SJ för att behålla trafiksvaga banor, och nu har den situationen uppstått att man måste subventionera SJ av ännu ett skäl. Tidigare var det så, att de stora linjerna lämnade ett överskott som räckte att hålla de trafiksvaga banorna ekonomiskt under armarna, men alla vet vad som hänt på detta område. Nu har även de stora linjerna svårt att få det att gå ihop eller i vart fall svårt att få ett större överskott. Vill man behålla en del av de trafiksvaga banorna, måste man alltså följa utskottets förslag och ge bidrag, som i någon mån täcker de stora utgifter SJ måste ha för att bibehålla vissa trafiksvaga banor.

Jag tyckte att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet var inne, men nu ser jag att han inte längre är det. Jag skulle dock vilja ställa en fråga till honom, och jag gör väl det i alla fall: När kommer 1953 års trafikutredning att avlämna sitt betänkande? Jag har en bestämd känsla av att det betänkandet, som väl kommer att innehålla riktlinjer för den kommande kommunikationspolitiken här i landet, behövdes nu. Vi befinner oss i en kris, och det är nödvändigt för näringslivet och folket att vi kommer ur den så helskinnade som möjligt.

Jag har också en bestämd känsla av att man från SJ:s sida på olika områden söker genomföra en rationell drift av järnvägarna. Jag känner ju SJ någorlunda. Jag vet vad som har inträffat exempelvis på de senaste tio åren, jag vet hur man bringar ned avlöningskontot tack vare de tekniska anordningar som man sätter in. Tidigare fanns på varje station en eller två man nattetid som skötte pass-

ningen. I dag är alla mellanstationer obebodade, och linjeblockeringen utför det värv som den manuella arbetskraften tidigare svarade för. Jag vill också hänvisa till att banorna byggts om, och framför allt på de stora linjerna har både banvallen och materielen blivit betydligt starkare. Detta gör att risken för att något skall hända har blivit så liten, att i stort sett all bevakning kunnat inställas. Längs en sträcka där det för tio eller femton år sedan bodde tio banvakter finns i dag ingen eller kanske en enda. Man kan se banvaktsstugor från tåget, och man tänker att där bor en banvakt, men det är inte alls säkert, det kanske bor en skomakare eller en skraddare där, som hyr den banvaktsstugan.

I detta sammanhang har jag ibland frågat mig, om inte inskränkningen av personalen i alltför hög grad går ut över den lägre personalen, medan antalet befattningshavare i högre grad i vissa fall ökar. Men jag får väl tro att samma lagar gäller för statstjänare som inom det enskilda näringslivet, att proportionellt ökar antalet tjänstemän i högre ställning mycket snabbare än antalet arbetare.

Herr talman! För närvarande finns ingenting annat att göra än att fortsätta med subventionerna till statens järnvägar i väntan på att omläggningen på ett hyggligt sätt klaras av. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Vi debatterar här subventionen på 100 miljoner kronor till statens järnvägar. Den framförda synpunkten att denna subvention skulle vara mycket betydelsefull för att upprätthålla trafikservicen i glesbygderna tror jag är betydligt överdriven. Det är i och för sig inte väsentligt om trafikservicen ordnas genom järnväg, lastbil eller buss, huvudsaken är ju att det finns kommunikationsmöjligheter.

Herr Lindahl sade, att nedläggandet av en järnväg innebär ökade omkostnader för industrier som legat vid denna järnväg, och det kan väl finnas så-

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

dana fall. Jag känner dock från min hemort ett exempel som pekar i annan riktning. Där fanns ett stickspår som gick rakt in på ett företags område. Endast för några år sedan användes detta spår mycket för transporter, men i dag begagnas det praktiskt taget inte alls. Företaget använder i stället lastbilar, därför att man anser detta vara fördelaktigare. Men jag vill inte påstå att det alltid är på det sättet. I vissa fall är järnvägen naturligtvis konkurrenskraftig.

När det gäller trafikservicen i glesbygderna kan man skilja mellan två huvudtyper av järnvägar. Den ena kategorien är järnvägslinjer som inte har landsvägar vid sidan om sig. Där är järnvägen alltså ensam om att sköta trafiken. Det är klart att man inte skall lägga ned sådana järnvägar. Herr Lindahl nämnde inlandsbanan, och jag antar att det längs denna finns långa sträckor, där det inte finns någon parallell landsväg. Men där har det väl inte inträffat någon trafikminskning. Om järnvägen är ensam om trafiken måste den väl ha denna kvar. Den andra typen av järnvägar är den som har parallella landsvägar. På dessa banor är det, ärade kammarledamöter, som järnvägen överallt i landet har svårt att klara sig i konkurrensen. Trafiken har på dessa håll övertagits av andra transportmedel, och järnvägstågen går praktiskt taget tomma. I en sådan situation finns det väl ingen annan möjlighet än att lägga ned järnvägsdelen såvida den inte genom vissa omläggningar kan göras konkurrenskraftig gentemot andra transportmedel.

Det är psykologiskt lätt förklarligt att det i den berörda bygden kan uppstå ett visst missnöje när en järnvägslinje läggs ned. Det brukar ordnas protestmöten, dit det kommer mycket folk. Men de missnöjda anländer vanligen inte per järnväg utan med bilar eller bussar för att sedan alltså protestera mot att järnvägen läggs ned. Jag känner från min egen landsända till flera fall, där man till en början tyckt det vara litet trist när en järnvägsdel lagts

ned. Man har emellertid som regel snabbt accepterat den nya ordningen sedan man fått för trafikanterna bättre, bekvämare och inte heller dyrare kommunikationsmöjligheter.

I vår motion pekar vi även på att järnvägen går med förlust på vissa platser trots att resandefrekvensen där är mycket stor. Så är t. ex. förhållandet med linjerna till Stockholms förorter. I dylika fall är det naturligtvis nödvändigt med en revidering av taxorna, ty där kan man ju inte skylla på att järnvägen inte har tillräckligt med trafikanter.

Jag kan helt instämma i vad kommunikationsministern sade då han i söndags invigningstalade vid öppnandet av den elektrifierade bandelen Ljusdal—Hudiksvall. Kommunikationsministern lade därvid fram följande program för statens järnvägar: modernisering och rationalisering samt ökade investeringar, inriktade på områden som snabbt ger resultat. Han förordade också nedläggning av oräntabla bandelar. Men han tillade, vilket jag är angelägen att understryka, att det är viktigt att man samtidigt skapar erforderliga andra trafikmöjligheter för att ersätta järnvägen. I många fall finns ju för övrigt redan dessa andra kommunikationsmöjligheter, men om så inte är fallet bör de naturligtvis utbyggas innan järnvägen läggs ned. Som ytterligare en programpunkt tillade kommunikationsministern: omläggning av järnvägstaxorna, alltså för att öka SJ:s inkomster.

Kommunikationsministern har här enligt min uppfattning lagt fram ett utmärkt program. Det är viktigt att det snabbt kan realiseras. För att få programmet förverkligat tror jag inte att rätta vägen är att lämna subventioner. Det blir säkert en bättre stimulans för statens järnvägar att vidta de planerade åtgärderna om inga subventioner utgår.

Det är, herr talman, dessa tankegångar som ligger bakom vår motion.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservation nr 1.

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

Herr THUN (s):

Herr talman! Kungl. Maj:t har här under sjätte huvudtiteln framlagt ett förslag om ett driftbidrag på 100 miljoner kronor till statens järnvägar. Alla var vi väl redan från början beredda på att oppositionen skulle föreslå vissa prutningar. Speciellt hade vi anledning att vänta dylika förslag från högern och folkpartiet, som ju vid innevarande riksdag propagerat för en viss sparsamhetslinje. Däremot väckte det en viss överraskning, att ledamöter av centerpartiet yrkat avslag på att driftbidrag över huvud taget skall utgå till statens järnvägar.

Herr Sigfrid Larsson har nu nyss klargjort sin inställning i denna fråga. Han säger att det är angeläget att subventionerna snabbt dras in för att man skall tvinga statens järnvägar att vidta erforderliga rationaliseringsåtgärder för att få sin verksamhet i ekonomisk balans.

I anslutning därtill vill jag hänvisa till vad herr Lindahl yttrade. Han framhöll, att det här i landet finns några järnvägar, t. ex. inlandsbanan, som är att betrakta som kulturbanor. Menar herr Sigfrid Larsson att även dessa s. k. kulturbanor nu skall läggas ned? Om riksdagen skulle dra in alla driftbidrag till statens järnvägar måste det väl få till konsekvens, att statens järnvägar även måste nedlägga våra kulturbanor, som vi av många skäl svårligen kan undvåra.

Motionärerna har enligt min uppfattning handlat ganska oöverlagt när de utan vidare föreslår att driftbidraget skall helt slopas. De har kanske skrivit motionen med utgångspunkt från förhållandena i sin egen hembygd, men det har nog lett till ett ganska olyckligt resultat.

Bland dem som var med på fjärde avdelningens resa till bl. a. Lelångensbanan fanns det åtminstone någon partivän till herr Sigfrid Larsson, som vid det tillfället kämpade mycket hårt för den banstumpen. Över huvud taget har man väl från det partiet kämpat hårdare

än alla andra för bibehållande av järnvägar, som från rent ekonomisk synpunkt inte längre är motiverade. Den saken får vi inte glömma bort i samband med vad herr Sigfrid Larsson har sagt och motionerat om. Det är inte att företräda ett landsbygdsintresse att handla på det sätt som han här gör.

Skulle det gå på det viset, att man snabbt skulle slopa driftbidraget, då förutsätter jag att SJ också skall få fullständigt fria händer att handla på det sätt som från ekonomisk synpunkt är riktigast. Alltså, om man på det politiska planet slopar förutsättningarna för bibehållande av alla dessa järnvägar bör man i konsekvensens namn också låta SJ snabbt lägga ned dem. Jag tror inte att det sedan skulle vara så roligt vare sig för mig eller för herr Sigfrid Larsson att åka ut i en del av de svenska bygderna och där möta bygderepresentanterna och höra deras klagomål, utan de skulle väl också säga åtskilligt annat om oss här uppe, som kunde ta en sådan ställning till problem som är så utomordentligt viktiga för respektive bygder.

Jag tycker det kan vara angeläget att säga detta, eftersom jag har en känsla av att det i den politiska debatten sedermera inte alls är så lämpligt att ute i bygderna tala om att vi ville spara de där 100 miljonerna. Jag tror att sådant tal bara passar i vissa sammanhang, och därför är det lämpligt att vid detta tillfälle göra den saken klar för sig.

Herr Domö, som den fine man han är och med den kännedom han äger om svenska bygders förhållanden, var mycket försiktig i sina uttalanden beträffande åtgärder mot de icke bärkraftiga järnvägarna. Han deklarerade klart att vi tills vidare måste räkna med att behålla driftbidrag i någon form. Storleken nämnde han inte, men han är ju en av reservanterna till förmån för ett driftbidrag på 50 miljoner kronor. Det visar en god vilja och en viss förståelse, i motsats till vad herr Sigfrid Larsson och hans medmotionärer har anfört i sin motion och till vad herr Larsson själv har anfört i dag.

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

Som jag sade från början är det helt och hållet besparingssynpunkterna, som har varit vägledande för motionärerna och reservanterna. I och för sig har vi ju ingenting att erinra emot den linje som högern här följer — alla är vi väl angelägna om att de besparingar som är möjliga också skall göras, det bör vara mottot för oss alla. Men inom utskottsmajoriteten har vi, sedan generaldirektören för SJ inom avdelningen hållit en föredragning, där vi har fått en klar bild av hurudan den ekonomiska situationen är för statens järnvägar, inte kunnat tänka oss någon justering av det av Kungl. Maj:t föreslagna driftbidraget.

Herr Domö framhöll, att man genom en nedskärning av anslaget kan pressa fram en snabbare rationalisering. Och det är nog riktigt, såvida prutningarna håller sig inom rimliga gränser. Men det finns ett krux, nämligen att de rationaliseringsvinster som görs — vilket från statens järnvägar redovisades vid föredragningen inom avdelningen — äts upp av de lönejusteringar som har beslutats. Just nu finns det därför ingen marginal att ta av från rationaliseringsvinsterna.

Vi som hörde föredragningen inför fjärde avdelningen fick nog den uppfattningen, att SJ gör allt vad som står i dess makt för att rationalisera och ta bort onödiga fördyrande faktorer.

Även i reservationen nr 2, som går ut på en prutning med 15 miljoner kronor till 85 miljoner kronor, hänvisar man till att det är rationaliseringsverksamheten som skall vara drivfjädern när det gäller att skapa ekonomisk balans.

Med hänvisning till vad jag tidigare har sagt vill jag alltså uttala den åsikten, att man inte kan göra någon som helst prutning på detta anslag. Det skulle vara åtskilligt mera att säga, men tiden är knapp, och det är mycket som ligger framför oss i dag. Därför ber jag med det sagda att på utskottets vägnar få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och därmed avslag på samtliga motioner.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påpeka att jag särskilt underströk, att vi skall bibehålla sådana järnvägar som inte har några landsvägar vid sidan om sig och som alltså är nödvändiga för trafikens upprätthållande. De kan ju inte vara i farozonen, även om de är trafiksvaga — det har de väl ofta varit också tidigare; någon trafik har ju inte tagits ifrån dem. Men det finns också bandelar som har ersättningstrafik vid sidan om sig och som har förlorat det mesta av sitt trafikunderlag till denna ersättningstrafik, och trots detta har man dröjt med att lägga ned järnvägstrafiken. I sådana fall kan nog vissa anmärkningar göras mot att nedläggningen har dröjt så länge; taxefrågorna och annat kommer ju också in i bilden.

Meningen är inte att försämra trafikservicen utan bara att modernisera den och att inte dröja längre än nödvändigt med detta. I många fall har man länge kunnat se att en ny ordning är ofrånkomlig, och då skall man inte envisas att hålla fast vid det gamla.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Det är i två egenskaper jag har begärt ordet — bortsett från att jag är ledamot av kammaren — nämligen som motionär i frågan och som ledamot av järnvägsrådet.

Jag har en uppfattning som inte riktigt sammanfaller med herr Lindahls när det gäller nu rådande långvariga trafikskede med sviktande järnvägar och dåliga vägförbindelser. Herr Lindahl önskar att man inte skall forcera nedläggandet av förlustbringande bandelar, men jag vill rikta uppmärksamheten på att vi för närvarande befinner oss i ett direkt oekonomiskt skede av vårt lands trafikhistoria. Det är nämligen inte så, att de trafiksvaga järnvägarna går med ett underskott av ungefär 100 miljoner, utan redan för två år sedan, när järnvägsrådet tog ställning till denna fråga

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

och tillstyrkte ett visst anslag, dock inte så stort som underskottet, beräknade man att det årliga underskottet på de trafiksvaga bandelarna uppgick till 200 miljoner. Sedan inskränkte sig statens järnvägar till att begära en subvention med hälften av detta belopp.

Jag förmodar att underskottet på de trafiksvaga järnvägarna i dag är ännu större än 200 miljoner — det skulle vara rätt förvånansvärt annars, men jag låter det vara osagt. Samtidigt ökar biltrafiken, något som gör det ännu säkrare att ett antal järnvägar blir direkt hopplösa företag, på samma gång som det betyder att bygden klarar sig utan järnväg.

I ett sådant läge bör man enligt min mening i stället för att gå sakta fram vidta åtgärder som leder till snabbare nedläggande av dessa järnvägar. Därmed menar jag inte — och det ber jag kammarerna och herr statsrådet att observera — att man skall lägga ned dödsömda järnvägar hux flux. Man skall vidta de åtgärder som fordras för att nedläggandet kan ske relativt smärtfritt, och dit hör — såsom här tidigare sagts — att man dels iståndsätter eller bygger vägar, som till sin sträckning någorlunda sammanfaller med järnvägen och som kan klara de gamla stationssambhällenas trafikproblem, och dels ser till att man får allmänna trafikmedel på dessa vägar. Men det är ett allmänt önskemål att man inte i onödan fortsätter att ödsla bort pengar på dessa järnvägar, så som nu sker.

Och här vill jag erinra om vad som står både i den av mig väckta motionen och i järnvägsrådets yttrande med anledning av taxekommitténs förslag, nämligen att man måste ha bättre kontakt inte med vägförvaltningarna eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utan med länsstyrelsen i dess egenskap av länets ledning i alla möjliga andra avseenden än de som rör trafikförhållandena. Detta har inte statens järnvägar haft klart för sig förrän någon gång i vintras. Då underströks den saken kraftigt vid järnvägsrådets sammanträde, och generaldirektören förklarade att det var någonting som han i fortsättningen skulle be-

akta. Jag tror också att någonting i den riktningen har gjorts, men jag vet inte hur mycket. Om detta sattes i verkligt system skulle man enligt min mening faktiskt få möjlighet att mycket snabbare lägga ned sådana järnvägar, som är rent hopplösa för all framtid och som redan i dag är så oräntabla att det inte är försvarligt att driva dem längre.

Men det finns också en rad andra önskemål i sammanhanget, och det var närmast för att framställa två eller kanske tre frågor till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet som jag ursprungligen begärde ordet. Den första frågan har herr Lindahl redan ställt, men jag tror nästan att herr statsrådet just då var borta för ett ögonblick, och därför utprepar jag den: När blir 1953 års trafikutredning färdig? Hur länge skall man kunna skylla på den för att slippa vidta de förståndiga åtgärder som borde genomföras?

Här har vi ett exempel på hur det inte bör gå till i samhället. Det är många gånger så, att ett statsråd, för att klara sig ur dagens bekymmer och slippa ta ställning till ett lagom smått reformerande, sätter till en storvulen utredning. Alla bekymmer stoppas därmed i en stor säck för tio år framåt — i detta fall har det visserligen ännu bara gått sex år, men det blir väl tio också här — och sedan är han fri från dessa bekymmer. Men det är i regel inte så man bör göra. Jag tycker att det mycket väl skulle kunna ske ett samarbete på detta område mellan länsstyrelserna och kommunikationsdepartementet. Det har visat sig att den vägen leder till ett snabbare resultat, då man inte behöver vänta på förslag från en stor utredning.

Den andra frågan jag vill ställa är: När kommer Kungl. Maj:t att fastställa de nya SJ-taxorna, som ger statens järnvägar möjlighet att kunna driva sin rörelse som ett affärsdrivande verk skall göra? Det har man knappast haft möjlighet till, så inramad som verksamheten tidigare varit. Det nya förslaget till taxsystem för statens järnvägar inrymmer möjligheter, som ger verket en

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

chans att agera. Förslaget innefattar också en höjning av förortstaxorna när det gäller månadsbiljetterna för dem som bor i de större tätorterna. Denna trafik går nu med förlust. Dessa banor bör väl ändå vara närande och inte tårändel delar av SJ:s verksamhet.

Med anledning av herr Thuns anförande skulle jag vilja säga, att det självfallet är så, att om ett utskott kommer till en bygd och frågar om man där vill ha sin järnväg nedlagd, så svarar man med en mun nej. Det är knappast någon som har det moraliska modet att säga: Bort med järnvägen! Något sådant kan man inte vänta.

Herr Lindahl sade att det förekommer en mängd klagomål över järnvägsnedläggningar i Närke. Men vad skall man då säga i Småland, som ju är proppfullt av gamla smalspåriga järnvägar? Ja, där har det länge varit på samma sätt, att man använt de där gamla utnötta orden, att man skall »slå vakt om sin järnväg». Men om man får tillfälle att tala med folk i mera enskilda sammanhang — då det inte är så många som hör på och framför allt när det inte är några tidningsreferenter i närheten — har det varit lätt att konstatera hur det vuxit fram en stigande förståelse för att en ändring måste ske. Det enda krav, som man har, är inte att få behålla järnvägen, utan det är att man snabbare skall få de vägar byggda, som behövs för att inte stationsområdena och bygden kring dem skall få det sämre. Det går faktiskt att vid dylika samtal på ett lättare sätt vinna förståelse för dessa synpunkter i mycket vida kretsar än som är möjligt vid ett utskottsbesök.

I mina hemtrakter gjordes redan i vintras en del aktningvärda försök att skapa med järnvägen parallella vägförbindelser, men jag tycker att den saken skulle kunna sättas ännu mera i system. Detta har jag framhållit i den motion, som jag inte bara avgivit utan också författat — jag säger detta eftersom det ibland här i kammaren förs på tal, vem som skriver motionerna. Men här måste länsstyrelserna vara

med, och jag skulle i detta sammanhang kunna ställa den frågan till statsrådet, om han inte anser att det skulle kunna vara lämpligt att systematiskt få länsstyrelserna som sådana, och inte deras vägförvaltningar, inriktade på att få de vägmedel som genom arbetslöshetsförhållandena nu har kommit att flöda ganska rikligt, applicerade på just sådana vägförbindelser, som behövs för att järnvägarna skall kunna undvaras.

För att statens järnvägar inte skall få ännu större förlust på sin verksamhet behövs inte bara denna subvention — den saken har utretts inom järnvägsrådet — utan man behöver också hålla onödigt höga taxor på de stora huvudlinjerna. Man skulle sannolikt där kunna öka trafiken, om statens järnvägar kunde sänka taxorna och därigenom få en större nettobehållning på huvudlinjerna. Av den anledningen är det det bråttom, vilket bör understrykas.

I min motion har jag föreslagit en prutning på 15 miljoner kronor. Här har vi emellertid ett exempel på den reella betydelsen av regeringsformens §§ 58 och 59 — en reell betydelse som konstitutionsutskottet inte alls har uppfattat. Om det hade framlagts ett ordentligt budgetförslag i januari, som hade hållit, hade vi inte den ena plenidagen efter den andra behövt konstatera, att den ena förändringen efter den andra har inträffat, som den stackars oppositionen och de stackars motionärerna måste försöka att rätta sig efter.

Det är ett åskådningsexempel på den reella betydelsen av regeringsformens uttryckliga bestämmelser om att man skall ha ett klart budgetförslag från regeringen vid riksdagens början. Som en demonstration mot att ett sådant förslag inte finns ser jag mig faktiskt oförhindrad att, trots att jag har motionerat om ett anslag på 85 miljoner, ansluta mig till reservationen nr 1 som vill begränsa anslaget till 50 miljoner.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag hade tänkt lägga några synpunkter på det här utskotts-

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

utlåtandet, som är intressant redan på grund av sin konstruktion med den spridda skyttelinje som det företer, men den pågående voteringen i andra kammaren kräver att jag så småningom går in dit och därför får jag nu begränsa mig.

Jag skall då först ta upp de frågor som herr Mannerskantz nu senast framställde. Han var inne på frågan om 1953 års trafikutredning och insinuerade en aning om att när ett statsråd inte vill ge klart besked, så försöker han skylla på en pågående utredning. Jag har inget som helst behov av att skylla på 1953 års trafikutredning, men jag har genom min dagliga gärning fått en handgriplig erfarenhet av hur besvärligt det material är, som utredningen har att arbeta med. Det gäller för den att försöka åstadkomma en kompromiss mellan de i hög grad motstridiga intressen som finns på olika håll bland dem som ägnar sig åt transportverksamhet och som är i behov av att denna verksamhet fungerar på ett rationellt sätt och arbetar med sådana taxor, att näringslivet kan dra fördel av transportverksamheten och stimuleras, inte bara i de stora tätorterna utan också i de mindre och på den rena landsbygden.

Herr Mannerskantz menar, att detta arbete skulle man väl kunna klara mycket enkelt genom en kontakt mellan kommunikationsdepartementet och vederbörande länsstyrelse. Ja, men det är nog att försöka förenkla det hela för sig och göra det så där utomordentligt lätt, som bara herr Mannerskantz kan gå i land med.

Herr Mannerskantz' andra fråga gällde när de nya taxorna kommer. De fastställdes i Kungl. Maj:ts konselj den 15 maj i år, men jag förstår att herr Mannerskantz var så upptagen av motståndsrörelsen mot den allmänna tilläggspensionen, att han inte upptäckte ett så viktigt beslut i Kungl. Maj:ts konselj.

Sedan, herr talman, råder det väl egentligen ingen diskussion om huruvida nedläggningar av trafiksvaga ban-

delar skall äga rum. Vad vi närmast diskuterar är tempot. Här är man nu angelägen att säga, att Kungl. Maj:t måste ta ett mycket resolut grepp i de här frågorna, ett kraftigare grepp än vad som tagits hittills. Det sägs också att nedläggningen bör ske med stor snabbhet.

Ja, ingen skulle högre än jag önska att man kunde gå fram med den snabbhet och med det resoluta handlag som herr Sundin och andra har givit uttryck för att Kungl. Maj:t skall visa i de här frågorna. Men det går nu en gång inte att gå till väga på det sättet. Vi skall nämligen vara på det klara med att redan när man möter tanken på en nedläggning av en järnväg ute i bygderna, eller när det resoneras om att dra in en tur eller möjligen två turer på dagen, så opponerar sig bygden. Dagen efter den dag det stått i tidningen om den ifrågasatta indragningen möter man opinionen i farstun i kanslihuset, och den opinionen är ofta förstärkt med representanter just för de partier, som kräver det resoluta greppet.

Vi skall, herr talman, vara medvetna om att nedläggningsfrågorna kräver att man tar itu med dem med noggrannhet och med omsorg. När järnvägsstyrelsen kommer med ett förslag om att få lägga ned trafiken på en bana, fogar den till förslaget alltid ett resonemang om hur ersättningstrafiken skall ordnas. Men bygdens folk kommer omedelbart och säger att de inte är tillfredsställda med det sätt varpå järnvägsstyrelsen vill ordna ersättningstrafiken. Befolkningen säger alltså med allt skäl: Vi vill ha till stånd ett resonemang, ett mycket mera ingående resonemang om hur ersättningstrafiken skall ordnas. Senast för tre veckor sedan uppvaktades jag av en deputation från herr Mannerskantz' eget län, som framförde sitt missnöje över det sätt varpå järnvägsstyrelsen hade föreslagit att ersättningstrafiken i ett fall skulle ordnas. Deputationen önskade få vetskap om hur ersättningstrafiken skulle komma att ordnas innan nedläggningsbe-

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

slutet fattas, ett i hög grad rimligt anspråk från bygden.

Skall man tillmötesgå ett sådant anspråk, och det menar jag är alldeles ofrånkomligt, så gäller det att samordna de olika intressena. Det är inte bara personbefordran, skolskjutsar och sådant, som många gånger berörs av omläggningar eller nedläggningar av den spårbundna trafiken, utan det gäller i kanske ännu högre grad godsbefordran, där småföretagarna — nu tycker jag centerpartiet skall lyssna — har bestämda önskemål om hur trafiken skall ordnas.

För att påskynda hela detta utredningsarbete — så långt det nu går inom den här ramen — har inom departementet tillsatts en särskild arbetsgrupp som sysslar med dessa frågor och har dem, om inte till enda så i varje fall såsom en väsentlig uppgift. I gruppens uppdrag ingår också att upprätthålla kontakten med länsstyrelserna; det har hela tiden hört till det primära. Inom den närmaste veckan kommer att fattas två nedläggningsbeslut. Beträffande de frågorna har länsstyrelsen varit kontaktad vid två olika tillfällen, senast förra veckan då arbetsgruppen reste ned till länsstyrelsen för en konferens, vid vilken bygdens befolkning och representanter för fullmäktige och för industrien var närvarande och diskuterade ersättningstrafiken. Det gällde alltså de vägbyggnader, som måste företas, och de vägarbeten som kan utföras med hjälp av det särskilda anslag, som står till förfogande. Där diskuterades också hur vägbyggandet på lång sikt borde planeras, då det ju är nödvändigt att så att säga lägga in det i den vägplan som är utarbetad för varje län.

Jag vill ännu en gång understryka att jag inte vill medverka till en forcing av nedläggningsärendenas behandling på bekostnad av de berörda bygders intressen. När det, herr talman, rör sig om så väsentliga frågor för de delar av vårt land, där järnvägsnedläggningar nu är aktuella, får kravet på tillfredsställande trafikförsörjning enligt min bestämda mening inte efter-

sättas av järnvägsekonomiska skäl. Ofta står härvid bland annat viktiga intressen för näringslivet i de berörda bygderna på spel. Det är ju i detta sammanhang utomordentligt betydelsefullt att se till att man inte genom trafikpolitiska åtgärder rycker undan avgörande förutsättningar för industriens eller ens viss företagsamhetsgrens lokalisering till en viss bygd eller ort. De trafikpolitiska åtgärderna får naturligtvis inte direkt motverka fullföljandet av de rikilinjor för lokaliseringspolitik som riksdagen har accepterat. Den ena åtgärden måste ju korrespondera med den andra. Den fortsatta trafikförsörjningen måste därför utformas med omsorg under nödvändigt hänsynstagande till olika intressen. För- och nackdelarna av de ifrågasatta nedläggningarna måste ordentligt utredas och noga övervägas.

Allt det där, kanske man nu säger, är vi överens med kommunikationsministern om. Ja, men då bör herrarna också vara överens med mig om en annan sak, nämligen att går man till väga på det sättet så tar det också sin tid att lösa de olika frågorna. Jag kanske kan glädja herrarna med det resoluta greppet genom att tala om att i Kungl. Maj:ts kansli föreligger nu förslag om indragning av 13 järnvägslinjer, vilka väl kommer att avgöras inom den allra närmaste tiden. Först måste vi emellertid avsluta utredningsarbetet. Vi måste ge befolkningen i de berörda bygderna vetskap om hur ersättningstrafiken skall ordnas, innan nedläggningsbeslutet fattas. Jag är inte alldeles övertygad om att de herrar, som står bakom reservation nr 1, skulle få särskilt mycket applåder om de kom ut i de bygder över vilka nedläggningshotet vilar. Jag tror att befolkningen där nog delar den uppfattning, som jag här sökt ge uttryck för, nämligen att man måste ta hänsyn till befolkningen, till näringslivet o. s. v.

Det är det arbetet, herr talman, som tar tid, och jag har velat begagna detta tillfälle för att få ge denna förklaring till varför det inte finns möjlighet att

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

här rusa fram med reafart, vilket jag föreställer mig att motionärerna helst skulle önska.

Herr DOMÖ (h) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle vara åtskilligt att säga utöver vad som redan framhållits här, men jag skall avstå från det mesta.

Jag vill bara kort och gott säga till kommunikationsministern att vi alla, som står bakom reservation nr 1, är på det klara med att vi inte skulle få några applåder för vår begäran att rationaliseringen på det här området skall påskyndas. Men vi är ute i angeläget ärendet, ty det är nödvändigt att få till stånd en ändring av de förhållanden som nu råder, och då får man också ta på sig obehag. Några applåder väntar vi oss visst inte. Jag tror mig emellertid våga påstå med ganska stor säkerhet, att om man i vederbörande ort får tillfälle att riktigt lägga fram saken, är det oftast inte så svårt som man kanske tror att komma fram till ett resultat när det gäller lösningen av rätt så besvärliga trafikfrågor.

Jag vet att man gör sitt bästa både i departementet och inom SJ. Allra minst vill jag klandra SJ:s ledning för att den inte skulle göra vad den kan. Men alla har över sig trycket av den gamla uppfattningen, att inga förändringar får ske när det gäller järnvägslinjer — tågen måste fortsätta att köra även om folk inte längre åker på järnvägen. Vad det gäller är ju att i sådana fall öppna vederbörandes ögon för de kommunikationsmöjligheter som erbjuder sig genom landsvägsväsendet o. d.

Vi befinner oss i en situation, där vi är tvungna att söka komma fram till relativt hastiga lösningar. Man kan nog inte säga, att kommunikationsministern har forcerat ärendena. Den nedläggningskvot som ligger under departementets behandling har ju legat där rätt länge, så nog tar kommunikationsministern sig en funderare på saken. Jag säger ingenting om det — var och en handlar på sitt sätt. Men om någonting

skall bli gjort på detta område relativt fort, får man ta både obehag och annat. Om en lösning inte sker relativt fort, så glider genom omständigheterna vissa saker ur händerna på oss, så att det blir ytterst svårt att få en anpassning till stånd så snabbt som är nödvändigt. Detta har varit drivfjädern bakom de motiveringar som jag sökt framlägga.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag vet inte om jag har uttryckt mig illa. När jag lyssnade till ett avsnitt i herr Domös replik, fick jag dock ett intryck av att han fått den uppfattningen, att jag liksom skulle ha varit en förespråkare för att man skall behålla alla linjer utan undantag och att man inte skall företaga några nedläggningsåtgärder. Så är givetvis inte fallet.

Jag har velat framhålla att vi givetvis skall driva nedläggningsarbetet med den allra största skyndsamhet utan att dock eftersätta väsentliga intressen. Eftersom jag råkar känna herr Domö rätt väl, är jag helt övertygad om att han innerst inne delar min uppfattning, att det är nödvändigt att undersökningar och prövningar av bygdens, företagsamhetens och näringslivets intressen bör föregå ett beslut i nedläggningsfrågan.

Det är detta som tar tid, och jag kan nu konstatera en uppenbar glidning i tempobeteckningen hos herr Domö. Han säger i sin reservation, att det skall ske »utan dröjsmål». I sitt senaste inlägg talar han emellertid om att det skall ske »relativt snabbt», vilket alltid är en prutning.

Herr LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter att ha hört det resonemang som förts av herr Manner-skantz och även av herr Domö kan jag inte uraktlåta att göra en liten reflexion. Om banorna numera är utklassade — framför allt herr Mannerskantz håller styvt på att järnvägarna saknar betydelse — varför i all rimlighets namn kämpar herrarna då så kraftigt för att få de smalspåriga banorna ombyggda till bredspåriga?

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

Jag vet ju att herr Domö har varit den främste kämpen för och utan tvekan utfört ett uppskattat arbete med att göra västgötabanorna bredspåriga. Men om man är på det klara med att trafiken skall gå på landsvägarna, så finns det väl inte någon anledning att anhålla hos Kungl. Maj:t eller att motionera i riksdagen om att banorna skall bli bredspåriga. Jag tycker att detta är inkonsekvent, och därför måste jag framhålla det.

Jag vill sedan bara tillägga, att det är ganska underligt att de partier, som här anger sig vara landsbygdens riddare och de små orternas intresseförsvare, går in på en linje, som man har den allra största anledning tro skall betyda en ytterligare avfolkning av landsbygden. Är man mån om landsbygden, bör man också se till att dess människor har vissa bekvämligheter. Och även vid trafiksvaga banor är det alltså så, att en mycket stor del av trafiken utgörs av arbetare och anställda, som bor kvar i hembygden och utnyttjar tåget till arbetet.

Herr Domö betonade nyss att »alla människor» skaffar sig bil. Jag är inte alls så säker på detta. Det kommer alltid att finnas folk som är beroende av att resa på tåg — även på de små banorna.

Herr DOMÖ (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först rikta mig till herr Lindahl. En rationalisering av järnvägsväsendet kräver givetvis både nedläggningar och breddningar och andra ting. Det är ingalunda något osammanhängande resonemang att i ena fallet bredda vissa järnvägar, där detta är angeläget, men att lägga ned andra. Jag skulle kunna ge många sådana exempel.

Till herr statsrådet vill jag bara säga, att jag inte söker komma undan med några glidningar. Jag är fullt på det klara med att det här är viktigt att åstadkomma något så fort som möjligt, men jag har också en bestämd uppfattning om nödvändigheten av att göra under-

sökningar och vidtaga de förberedelser som är erforderliga. Det ena slår inte ihjäl det andra. Man får först sätta fart på undersökningarna rörande möjligheterna att lägga ned banor för att därefter få besluten fattade så fort som möjligt.

Både kommunikationsministern och jag vet, att vi under de senare åren kanske i någon mån försummat en del på detta område, emedan vi helt enkelt inte hade en aning om hur prekärt läget var och att det var så angeläget att göra de nyordningar och omändringar, som en modern tid kräver.

Järnvägarna har haft sin tid. De kommer fortfarande att spela en stor roll men de får anpassas efter de nya förhållanden som nu råder.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Tillåt mig att redan från början deklarerar, att för mig finns det ingen annan möjlighet i denna fråga än att följa utskottets förslag. Det finns anledning att djupt beklaga den genomgående splittring, som råder i denna fråga. Det är ganska märkligt att man några få månader efter det att riksdagen ganska enhälligt beslutat ställa 100 miljoner kronor till förfogande för 1958/59 skall åhöra den diskussion som pågår här i dag. Jag måste säga, att vi tids nog torde få bita i det sura äpplet i den ena bygden efter den andra och se våra järnvägar nedlagda.

Det är en sak som i och för sig inte sammanhänger med dagens problem men som ändå — som också tidigare sagts här i dag — hör hit, nämligen frågan om i vilken takt nedläggningen skall ske. Det kan med skäl sägas, att om det gäller lokalisering av företagsamheten i dag, så är denna, såvitt det inte rör sig om tung industri, inte beroende av järnvägarna. Men i de bygder där järnväg finns är näringslivet givetvis inställt på att utnyttja järnvägen, och då blir frågan om man kan få något annat trafikmedel i stället, eller om de lokaliseringar som skett och de som kommer att ske skall ha några förutsättningar för sin existens.

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

Jag menar, herr talman, att man på denna punkt får vara tacksam för de klara besked som kommunikationsministern gett och varav framgick att det för honom står klart, att man måste klara ersättningskommunikationerna innan man går bröstgänges till väga. Den som har följt debatten om Lelångenbanan och debatten om Falkenbergsjärnvägen, och den som har fått ta del av den begynnande debatten om järnvägsstumpen mellan Ulricehamn och Jönköping — den vet också, att detta problem är något som man inte kan ta alltför lätt på.

Det är nödvändigt att man på denna punkt har klart för sig problemets vidd och räckvidd. Det kan nog sägas, att man skall spara pengar, men man kan också spara pengar på ett sådant sätt att den slutgiltiga potten i själva verket blir en väsentlig minuspost. Om man över huvud taget skall diskutera positivt, när det gäller lokaliserings- och näringspolitik och när det gäller att söka bevara befolkningsintensiteten på landsbygden, kan man inte behandla en fråga som denna, som jag vill beteckna som ett kärnproblem, utan att verkligen ta hänsyn till konsekvenserna.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Nils Theodor Larsson* (cp), *Ferdinand Nilsson* (cp), *Robert Johansson* (cp) och *Axel Emanuel Andersson* (cp).

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! I och för sig är det väl redan tillräckligt sagt i denna fråga, men jag kan inte neka mig att göra ett litet tillägg. Det har under debatten dels framförts den synpunkten, att det var någonting anmärkningsvärt med centerpartimotionerna, dels sade kommunikationsministern något om de »spridda skyttelinjerna», och detta gav mig anledning att begära ordet.

Jag vill då till en början framhålla, att som kammarens ärade ledamöter torde ha sett har jag inte delat centerpartimotionärernas uppfattning, utan jag

har anslutit mig till utskottsmajoritetens förslag. Även om jag inte tillmäter min person någon särskild betydelse, kanske det finns anledning att uppmärksamma att meningarna är delade. Sedan vill jag inte säga mer om motionerna än att det inte rör sig om några partimotioner utan om enskilda ledamöters motioner.

Om jag sedan övergår till själva frågan om järnvägsnedläggningarna, är jag mycket tacksam för kommunikationsministerns redovisning av den besvärliga uppgift vi har i 1953 års trafikutredning. Många frågor ju efter resultatet av denna trafikutredning, men det kanske nu är något lättare att begripa, att den måste ta en ganska rundlig tid på sig med det besvärliga ämnesområde som den har att penetrera.

Jag skall i detta sammanhang inte säga mer om utredningen. Herr Mannerskantz talade om en åtgärd från järnvägsrådets sida. Jag har liksom herr Mannerskantz medverkat till rådets skrivning, där man syftade till ett intimare samarbete mellan järnvägsmyndigheter, länsstyrelser etc. Jag har ingen anledning att säga annat än att jag tror att ett sådant samarbete skulle vara mycket värdefullt, men jag tror inte att det på något sätt kommer att täcka vad vi här är ute efter. Ytterst och sist rör det sig ju om en penningfråga. Det går inte att bara säga att bilskatterna och oljeskatterna flödar. Det finns också en annan tendens i tiden, och den innebär att bilismen har en sådan inverkan, att största delen av pengarna går till ombyggnad av rikshuvudvägar och mera betydelsefulla länsvägar. Det är inte alla gånger ett järnvägsnedläggande kan tillgodoses genom detta. När det gäller rikshuvudvägarna löper ju dessa parallellt med våra bästa järnvägsförbindelser, och vad sedan gäller länsvägarna är det långt ifrån säkert, att de kan komma att ersätta en nedlagd järnväg. Jag anser därför att man i stället för att forcera järnvägsnedläggningen bör gå ganska försiktigt fram, så att man inte genom en alltför tidig nedläggning av en järnväg kan bringa den bygd det rör sig om alltför stor skada både eko-

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

nomiskt och socialt — det senare bör vi också komma ihåg.

Utskottets talesman, herr Thun, sade att utskottet för en tid sedan hade besökt Lelångenbanan. Detta har också en delegation av trafikutredningen gjort under fjolåret. Från järnvägens sida sades det, att landsvägen i huvudsak var ombyggd och i allt väsentligt rätt bra. Vi tog det så pass försiktigt, att vi åkte bil upp och järnväg ned efter samma sträcka. Det är riktigt att vägen var ombyggd på vissa ställen, men på långa sträckor var den i sitt gamla skick, och den var inte i bättre stånd än att en liten paketvagn hade glidit genom vägkanten och låg i diket. Man skall väl inte ersätta en järnväg med vägar av den typen.

Jag anser att man bör hejda sig en smula och se till, att det verkligen finns en något så när fullgod väg, innan en nedläggning av järnvägen beslutas. Det är ju inte bara människorna, som skall fram och tillbaka till sina byar och bygder, utan det är ju ganska tunga varor som skall fraktas in till byarna och kanske en än större mängd ifrån byarna. Då gäller det att man inte skall ställa människorna utan något så när hyggliga trafikleder.

Enligt min mening bör man vara lagom het på gröten i detta sammanhang. Jag har på något ställe i Mellansverige sett exempel på hur en järnvägssträcka nedlades — om jag minns rätt för sex år sedan. Det finns där ännu i dag endast en slingrande byväg, och någon större väg har inte byggts. I den ordningen bör det hela inte gå, om man vill ha kvar folket ute i bygderna. Även om städerna växer aldrig så mycket, sker ju produktionen till övervägande del ute på svensk landsbygd vare sig det gäller jordbruk, hantverk eller skogsbruk.

Jag kan sedan inte låta bli att ta upp något av det som herr Domö berörde i sitt inledningsanförande. Han erinrade om att driftbidraget endast var avsett som ett provisorium, och det är ju riktigt. Men hur är det med provisorier? Jag inbillar mig att om vi tar hänsyn till vad jag i detta sammanhang skulle

vilja kalla för omloppstiden, tror jag att vi kan betrakta det som ett provisorium, även om det skulle komma att bestå både två, tre och fem år. Det är ett provisorium ändå. Men avvecklingen av ett provisorium måste, såvitt jag begriper, ske i den ordningen, att man först får skaffa fram någonting annat innan man tar bort det.

Herr Domö sade, att reservanterna var ute i angeläget ärende, och det kan jag förstå. Ärendet gäller väl att spara pengar, och detta är oss alla angeläget. Men jag undrar, om man spar i rätt ända, om man plockar bort kommunikationsmöjligheter för bygder och byar; jag tror snarare att man då har börjat spara i fel ända.

Jag vill gärna i mycket stor utsträckning instämma med herr Lindahl; hans anförande täckte i stora delar min uppfattning. Jag vill i likhet med honom vitsorda att jag fått det bestämda intrycket samlat från olika håll — både från trafikutredningen och från utskottets fjärde avdelning och i någon mån järnvägsrådet — att SJ och i synnerhet dess ledning mycket energiskt vidtar rationaliseringsåtgärder. På den sidan brister det sannerligen ingenting i vilja när det gäller nedläggandet av järnvägar. Men ur samhällsekonomisk synpunkt bedömde jag det hela i varje fall för mitt enkla vidkommande på det sättet, att det är bättre att subventionera de järnvägar det här gäller och dämpa ned nedläggningslusten än att vi skall få en provkarta på nedlagda järnvägar med en ersättning av usla byvägar, som människorna skall få reda sig med.

Jag skall inte på något sätt trötta kamraren med några siffror eller med några långa resonemang, men för mig är det helt enkelt så, att den rationalisering inom järnvägen som bedrivits nu under ett antal år är mycket betydande. Herr Lindahl — som är mycket mer sakkunnig på detta område än jag — framhöll också hur personalbeståndet inom SJ har minskat på grund av att tidigare manuell skötsel inom många avsnitt ersatts av olika tekniska anordningar.

Jag är övertygad om att SJ:s ledning

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

kommer att fortsätta med denna rationalisering. Vi skall vara tacksamma för detta. Men jag vill i detta sammanhang också erinra om en utgiftspost, där SJ enligt min mening inte har någon möjlighet att rationalisera och det är ingen ringa post sedd i förhållande till SJ:s nuvarande lönekostnader. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att SJ har en normalt hög procent av pensionärer, men det är ju ingen verksamhet där man kan rationalisera — och jag tror inte någon här i kammaren har några önskemål på den punkten — utan det får väl rätta till sig där så småningom. Det är alltså en post som man inte kan göra mycket åt, utan i detta fall får allt ha sin gilla gång.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag har velat framföra dessa reflexioner utöver vad som tidigare anförts. Jag skall sluta med att instämma i det redan framställda yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Jonsson* (s) och *Eric Carlsson* (cp).

Herr **DOMÖ** (h) kort genmäle:

Herr talman! En stor del av vad herr Pålsson yttrade om att man bör låta det anstå med nedläggandet av vissa järnvägar till dess vägförbindelserna är ordnade överensstämmer med min uppfattning. Jag framhöll mycket tydligt i mitt första anförande, att det var en förutsättning att vägförbindelser ordnades för att en järnväg skall kunna nedläggas. I denna del har vi nog inga delade meningar.

Jag blev emellertid litet förvånad, när jag hörde herr Pålssons slutledning, att det var mycket lämpligt att denna utveckling försiggick sakta och försiktigt. Det stämmer ju inte med att man samtidigt framhåller, att man är angelägen om en nödvändig förändring. Får jag vara elak nog att säga till herr Pålsson, att förklaringen till dröjsmålet med 1953 års trafikutrednings arbete måhända delvis kan ligga i att i utredningen sitter en del sådana ledamöter, som i lik-

het med herr Pålsson tycker, att det är bra som det är.

Jag tillåter mig alltså att åter framhålla — för att inte något missförstånd vidare skall uppkomma på denna punkt — att vi reservanter inte eftersträvar ett sådant tillstånd, som herr Pålsson målade upp, med nedlagda järnvägar utan några landsvägar. Vi vill kombinera åtgärderna: förbättra landsvägsnätet och landsvägsförbindelserna som en förutsättning för nedläggande av järnvägar och därefter utan onödigt dröjsmål lägga ned sådana järnvägsdelar, som är särskilt trafiksvaga och umbärliga.

Herr **PÅLSSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! I denna replik skall jag inte säga någonting annat än att jag i mitt lilla resonemang hänvisade till trängseln om pengarna. Pengarna går ju till rikshuvudvägarna och till länshuvudvägarna. Det blir då inte så mycket över till de vägar, som skall ersätta järnvägarna. Till följd härav måste tempot när det gäller järnvägsnedläggelserna bli ganska dämpat.

Jag kanske i mitt anförande inte polerade orden så väl eller lät dem gå i en riktig ordningsföljd, men andemeningen var att vi saknar resurser för att kunna gå fram fort. Därför får vi gå sakta i stället. Det blir på det enkla sättet, när man kommer över till den praktiska tillämpningen.

Herr **SPETZ** (fp):

Herr talman! Herr Thun talade om Lelångenbanan. Därefter har ytterligare några talare berört den banan, senast herr Pålsson.

Banan är en av de järnvägar, som SJ:s ledning vill rationalisera bort. Det kan inte hjälpas att det förefaller mig, som om SJ därvid gör vad som kan göras för att hindra människorna från att åka på denna bana. Låt mig ta ett par exempel. På Lelångenbanan kommer det in ett tåg till Uddevalla kl. 19.43. Men då har tåget till Strömstad gått kl. 19.35, eller 8 minuter tidigare. Folk kan inte

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

åka på Lelångenbanan utan måste ta bil ner till Uddevalla för att över huvud taget komma med detta tåg mot Strömstad. På söndagarna kommer ett tåg in till Uddevalla kl. 21.41. Men sista tåget mot Strömstad går kl. 21.17. När jag skall åka tåg till Stockholm, kommer jag till Uddevalla kl. 6.34. Men om jag vill åka med expresståget till Stockholm har tåget mot Herrljunga gått 14 minuter tidigare eller kl. 6.20. Om jag vill åka på middagen till Stockholm, så går ett tåg från Uddevalla kl. 13.57. Men tåget till Uddevalla från Strömstad kommer in först kl. 14.40.

Vad jag nu sagt gäller inte bara Uddevalla och Bohuslän, utan det gäller efter vad jag har hört över huvud taget förbindelserna mellan tågen på statens järnvägar i landet. Enligt min mening gäller det för SJ:s ledning att skärpa sig, så att människorna över huvud taget kan anlita SJ.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Då jag enligt statsrådet Skoglund tillhör en av dem, som enligt hans mening i atomfart vill rasera någonting bestående — vilket enligt mitt förmenande i ganska många avseenden har överlevt sig självt — anser jag det riktigt att i detta sammanhang säga några ord.

När man hört herr Lindahls senaste, känslomässiga anförande, som inte gällde själva sakfrågan utan riktade sig till väljarna i hans hembygd, kan man väl utan överdrift säga, att han kanske hade gjort sig förtjänt av en av de applåder som statsrådet för en liten stund sedan talade om.

Även om vår reservation inte kommer att leda till någonting, tror jag ändå att den kan vara ett gott observandum för framtiden såväl när det gäller taxepolitiken som de områden som kan bli föremål för rationalisering.

Beträffande rationaliseringen kan jag citera vad herr Mannerskantz sade, nämligen att Småland är överfullt med järnvägar. Om det är på så sätt och man i själva verket har nått dithän, att folket redan har övergivit järnvägarna, kan

det inte vara fel att införa en viss rationalisering.

Till min trevlige kamrat Torsten Andersson vill jag säga, att jag inte alls är motståndare till småföretagsamheten i vårt land, utan jag tror att herr Andersson och jag därvidlag kan ta varandra i hand. Men det är ju så att småföretagarna själva har övergivit järnvägen och anser sig bättre betjänta av att transportera såväl råvarorna som de förädlade produkterna med bil. Det måste vara riktigt, som vi säger i vår reservation, att man innan en järnväg läggs ned skall se till att såväl vägar som trafikmedel i övrigt skall kunna stå till allmänhetens och småföretagsamhetens tjänst. Detta kan som jag ser det inte vara en uppmaning till en utveckling i felaktig riktning för de berörda människorna.

Inom parentes vill jag säga, att jag lovat kammarens ärade talman att endast tala i en och en halv minut, så jag har kanske redan syndat på nåden, men detta må, herr talman, vara mig förlåtet. Jag vill stanna några ögonblick inför taxepolitiken. De ärade utskottsledamöter, som har talat för utskottets utlåtande, har i ordalag, som de själva får stå för, endast ägnat sig åt de bandelar som ligger ute i periferien. Från deras synpunkt sett skulle det alltså vara alldeles onaturligt, att jag, som kommer ifrån en sådan avsides liggande bygd, skulle vara företrädare för en sådan här reservation. Jag har, herr talman, särskilt fäst mig vid den rådande taxepolitiken. Jag skall bara ta upp ett enda exempel, även om jag skulle kunna räkna upp ett 25-tal sådana. Om ni, ärade kammarledamöter, ser på turlistan mellan exempelvis Stockholm och Södertälje, visar den att det per dygn går 40—50 turer, som vi via statsmedel har subventionerat under dessa år. Till detta sade statsrådet för en stund sedan att vi har fått en ny taxepolitik, som eventuellt kommer att rätta till detta. Låt mig till detta bara knyta den reflexionen, att om man från järnvägsmannahåll och från det departements sida, under vilket järnvägen sorterar, tidigare

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

hade uppmärksammat taxepolitiken, så hade kanske inte de hundra miljoner kronor som nu äskats av regeringen till detta ändamål, behövts.

Till sist vill jag bara påpeka, att man när det gäller denna del av den allmänna sektorn måste lära sig att vara realistisk och att även förstå betydelsen av att man kan spara.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Det är ju inte riktigt sympatiskt att här stå och polemisera emot herr statsrådet, då han nu fått gå över till andra kammaren. Jag skall därför inte, som jag hade tänkt, ta upp några av de uttryck han valde mot mig. En sådan replikväxling skall ju ha omedelbarhetens effekt och inte förmedlas genom protokollet. När det gäller svar på mina frågor tycker jag däremot att man kan gå den vägen.

Herr statsrådet undvek fullständigt att svara på min fråga om när 1953 års järnvägsutredning beräknas avge sitt betänkande. Jag tycker dock att han själv skulle ha ett intresse av att fråga denna utredning om den saken och så kunna förmedla den kunskapen, som jag tror han har, till oss här. Jag bara konstaterar att han undandrog oss den vetskapen.

Han undvek också i alltför hög grad att tala om sin inställning till det som jag föreslagit både muntligen och i motionen, nämligen direkt kontakt mellan SJ och länsstyrelserna. Jag tror en sådan kontakt skulle kunna en hel del minska de olägenheter med tidsutdräkt som har påtalats av så många.

Man kan dock raska på med att tänka. Det där tänkandet har beträffande vissa järnvägar hållit på i fem, sex år, och vad det består i har jag svårt att fatta. Ärendet har inte alltid bearbetats av några utredningar under hela denna långa tid, utan det ligger troligen bara någonstans i kommunikationsdepartementet, sedan alla andra primära frågor blivit undangjorda.

Jag ber faktiskt om ursäkt att jag formulerade frågan om SJ-taxorna så som jag gjorde, men det har varit ett

allmänt tal inom järnvägskretsar och på annat håll varför det tagit en så orimligt lång tid för Kungl. Maj:t att komma fram till något beslut. Det måste bero på att man varit tveksam, om man vågade ta ett sådant steg. Jag har inte heller varit i tillfälle att konstatera, hur beslutet är avfattat och om det ger möjlighet för SJ att ta in tillräckliga inkomster särskilt på förortstrafiken i Stockholm och Göteborg och på andra platser, där den för närvarande går med underskott.

Jag har för min del fått bestämt klart för mig nu, att de flesta av herrarna som yttrat sig i denna debatt inte läser motionerna här i riksdagen utan tror att de kan klara sig med att läsa rubrikerna. Hälften av den motion jag pläderat för här, har gått ut på att man utöver de beredskapspengar som finns på sjätte huvudtiteln för ersättningsbyggnader och särskilda ändamål skulle ta minst 20 miljoner av de arbetslöshetsmedel, som blivit anslagna för vägarbeten, till sådana ersättningsvägar som behövs för att man skall kunna lägga ned järnvägar. Om herrarna hade läst motionen, skulle ni inte ha behövt polemisera ut i luften och säga, att vi först måste ha vägar, innan järnvägarna kan läggas ned. Vi har ju lagt huvudargumentet på denna sak, och vi tycker att både statsrådet och utskottet bort kunna intressera sig mera för den. Herr Thun har inte heller i sitt svaromål berört, varför utskottet så kallt gått förbi denna ganska väsentliga fråga. Om utskottet sagt, att det anser sig vilja förordna, att man av dessa medel avsätter minst 20 miljoner för ersättningsbyggen utöver vad som förut finns, hade det nog blivit litet större fart på dessa byggen. I min egen hembygd har man i vinter med sådana medel byggt en väg parallellt med en järnväg, men jag har sett att man på andra håll lägger ner pengar på relativt onödiga vägar, som varken är riksvägar eller ersättningsbyggen för järnväg, fastän man i samma trakt hade behövt få till stånd vägar för att ersätta järnvägar.

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

Det går fort att bygga vägar nu för tiden, när man väl fattat beslutet. Man bygger nästan en kilometer per dag med nutida apparater. Det har man gjort hemma i min skog. De har så bra schaktmaskiner o. d., att man blir förvånad. Att bygga vägen tar ingen tid, det som tar tid är att fatta beslutet om att bygga. Det är som att bygga ett hus. Det tar två, tre år att övervinna alla myndigheters krångligheter, men sedan tar det kanske bara sex månader att bygga själva huset.

Vad jag ytterligare har att säga, herr talman, sammanfaller med vad herr Domö sade i sin replik. Det är klart att vi inte är ute för att snåla till oss applåder. Vi begär inte sådana. Men jag tror man kan få också applåder om några år, när man övervunnit det osäkerhetsstadium, som varat så länge och under vilket folk inte vet om det skall bli det ena eller det andra. Sådant hämmar en bygd mera än att få ett snabbt beslut om hur det skall bli.

Herr Torsten Andersson sade, att de industrier som finns längs en järnväg, använder den. Nej, det är just vad de inte gör, ty om de gjorde det, skulle ju järnvägen bära sig. Det är därför inte så farligt, som somliga tror och som jag själv också trott ibland, att lägga ned järnvägen. Vid närmare forskning och när man frågat industrierna intill ens egen järnväg, har man fått höra att de säger: Hur skall vi kunna använda järnvägen, den kommer ju inte ur spåret. Detta är alldeles riktigt anmärkt, och där har vi orsaken till att järnvägen inte används. Vill man ha varan sänd till en plats som inte ligger precis vid ett järnvägsspår, om det så bara är några hundra meter till spåret, måste man ändå lasta om. Därför finns det en konstitutiv anledning till att räkna med att järnvägen i framtiden ej kommer att användas annat än för långa transporter och för tungt gods till industrier som har järnvägsspår och på annat sätt är ordnade för och måste ha järnväg.

Jag vill sluta med att säga, att om statsrådet verkligen vill intressera sig

för att förkorta detta för våra bygder otrevliga och skadliga mellanskede av ovisshet om hur det skall gå, kan han göra mycket mer än han här själv förklarade att han ville göra. Han behöver inte vara så framstående som han tydligen ansåg att jag var, utan han behöver bara vara hälften så snabb som han trodde att jag var, så kan han göra mycket mer än han hittills gjort. Det är detta resultat man vill önska fram ur denna debatt och den föreliggande reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Av herr Mannerskantz' sista yttrande skulle man nästan kunna dra den slutsatsen, att han vore anhängare av ministerstyret, men så långt vill han väl ändå inte sträcka sig.

Anledningen till att jag tagit till orda är att jag tyckte att man kan hämta en viss lärdom av denna debatt, nämligen att man skall vara försiktig med att fatta beslut i ren desperation. Det har ju varit på det sättet sedan några år tillbaka, att man på borgerligt håll har ansträngt sig — för att inte säga överansträngt sig — med att vara sparsam. Man har gjort upp vissa kalkyler fyllda av sparsamhet, och i det avseendet har ju, som vi vet, högern varit ivrigast. Det är också uppenbarligen endast för att fullgöra detta sparsamhetsprogram, som man har talat för reservationen. Jag vill nämligen inte tro någon av reservanterna eller av de andra, som har talat för reservationerna här i dag, om något så illa som att man skulle vilja skapa så dåliga förhållanden för landsbygdens befolkning, som ett realiserande av deras reservationer skulle innebära.

Det är omöjligt för mig att tänka mig att herr Sigfrid Larsson i själ och hjärta skulle mena vad han sagt här i dag. Detta är lika omöjligt för mig som det säkerligen är för de bondeförbundare som varit uppe i debatten och om inte direkt så i varje fall indirekt tagit avstånd från herr Sigfrid Larssons tankegångar. Jag kan heller inte på allvar tro att folkpartiets representanter, som ju

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

alltid annars ömmar för landsbygden, småindustrien och hantverket, nu skulle vara så till den grad ointresserade för landsbygdens befolkning och dess kommunikationer, som man kan utläsa av de uttalanden som gjorts från det hållet och av den reservation som man från folkpartiets sida avlämnat. Jag kan heller inte föreställa mig, att högern, som ju alltid brukar anklaga vårt parti för att vara näringsfientligt, i dag skulle ställa sig så avog till landsbygdens näringsliv, jordbruk, småbruk, industri och all företagsamhet som kan finnas ute på landsbygden, att högern i själ och hjärta är beredd att i dag skära bort 50 miljoner kronor från detta driftbidrag till statens järnvägar, som erfordras för att man över huvud taget skall kunna hålla igång driften på vissa banor, vilket ofta nog kan vara ganska svårt ändå.

Hela denna debatt borde, tycker jag, ge sparsamhetsvännerna en tankeställare att vara litet mindre djärva när de kommer fram med förslag om sparsamhet. De bör under de dagar som ännu återstår av vårsessionen och kanske än mer under höstsessionen ta lärdom av vad som här förekommit och inte i fortsättningen kämpa en lika förtvivlad strid för sin sparsamhetslinje som de gjort här i dag.

Herr MANNERSKANTZ (h) kort genmäle:

Tack för rådet!

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! I min egenskap av överrevisor i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har jag givetvis från vägväsendets sida kommit i kontakt med dessa problem.

Jag vill endast i anslutning till den debatt som förts här i dag meddela, att man numera tar kontakt på tidigt stadium mellan järnvägsmyndigheterna och vägmyndigheterna då det är fråga om att nedlägga en järnväg. Man undersöker om det finns möjlighet att använda järnvägsbanken för att på den bygga

en väg eller om vägen bör läggas vid sidan om den. Det är givetvis angeläget att dylika omläggningar av trafiken planläggs väl och i god tid. Jag vill här bara ha sagt att denna kontakt förekommer, och vi skall vara tacksamma för att ordentlig utredning göres innan beslut fattas om nedläggande av en järnväg.

Till herr Mannerskantz vill jag bara säga, att jag har läst hans motion och delvis även yrkat bifall till den i vår reservation.

Till herr Nils Elowsson vill jag säga, att jag tror att vi i nuvarande ekonomiska läge behöver tillvarata alla möjligheter att spara. Vi som står för reservationen nr 2 anser, att det finns en möjlighet att skära ned dessa kostnader med ett visst belopp.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Jag vill bara försäkra herr Elowsson att jag är mycket intresserad för landsbygdens näringsliv. Det är också just därför som jag har gjort dessa uttalanden om järnvägarna. Jag unnar nämligen landsbygdens näringsliv, där så är lämpligt, bättre trafikmedel och bättre resurser för olika transporter än vad järnvägarna är.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde herr Elowsson klandra dem som idkar sparsamhet. Jag fick av herr Elowssons yttrande det intrycket, att han menade att sparsamhet över huvud taget skulle vara av ondo, att den skulle vara en styggelse och att varje sparsamhetsivrare skulle vara en människa som man borde märka på ett särskilt sätt.

Jag vill råda herr Elowsson att läsa dagens nummer av Stockholms-Tidningen, som väl borde höra till de organ han erkänner, och ta del av en artikel på första sidan om den Karlebyiska utredningen, där man pekar på att det finns många områden där vi kan spara. Jag

Ang. driftbidrag till statens järnvägar, m. m.

skulle tro att de som sitter i den utredningen inte av herr Elowsson bör betecknas såsom människor som är ute för att ställa till ofog.

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! Man skall inte läsa Stockholms-Tidningen som en viss potentat läser bibeln. Ordföranden i kommittén framhöll att man, om man skall spara — sedan försvarsanslagen har avförts från diskussionen i detta sammanhang — måste spara på de verkligt stora anslagen, ty på de små finns det inga summor att spara. Men på vilka punkter man skall spara, det är ju den kommitténs sak att utreda.

Herr **LINDAHL** (s):

Herr talman! Jag vill först säga några ord till herr Mannerskantz. Jag har varit med så länge i riksdagen, att jag har kommit underfund med att högern i en rad frågor har ett helt annat ansikte när man träffar dess förtroendemän ute i bygderna än det ansikte som högern visar upp här i riksdagen. Jag var för någon vecka sedan i en annan stad i samband med den fråga som vi nu har talat om. Stadsfullmäktiges ordförande, som också han var en rättrogen högerman, uttalade sin fulla anslutning till tanken, att man borde ge anslag för att möjliggöra vidmakthållandet av järnvägar som eljest skulle ha lagts ned. Han bodde på en plats vid en enskild bana som numera är nedlagd, och han gick så långt att han ansåg att staden borde få del av detta anslag. Han ansåg följaktligen också att anslaget borde vara så högt som möjligt.

Det är inte bara i den här frågan, herr Mannerskantz, som jag har konstaterat att högern har ett dubbelansikte, men sådant ingår ju i det politiska spelet, och det är ingenting att göra sig så stora bekymmer för.

Herr Sundin sade någonting om att mitt anförande var känslöbetonat. Det är möjligt att det var det. Han å sin sida representerar ju en så kall bygd,

att känslorna där väl inte kan komma i svallning på det sättet. Dessutom riskerar han ju ingenting där uppe, ty där finns det bara en enda bana, och den kan inte gärna läggas ned.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talman, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

I avseende å punkten I, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Domö*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Boman*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Bomans* yrkande.

Herr *Domö* åskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 120 punkten I antager god-

Ang. statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar

kännande av det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja — 107;

Nej — 23.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes herefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 32;

Nej — 36.

Därjämte hade 76 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 120 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten II hemställt.

Ang. statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1959/60 beräkna ett reservationsanslag av 45 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 84, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 20 februari 1959, dels föreslagit riksdagen att godkänna de av föredragande departementschefen i propositionen föreslagna ändrade grunderna för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar, dels ock till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 45 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Svärd* (I: 222) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås och *Lothigius* (II: 281), vari hemställdes, att riksdagen måtte till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor;

dels en inom första kammaren av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Franzén*

Ang. statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar

väckt motion (I: 408), vari hemställdes, att förevarande bidragsanslag måtte upptagas med 50 000 000 kronor, att riksdagen måtte, med avslag på Kungl. Maj:ts förslag till ändrade grunder för ifrågavarande statsbidragsgivning, hemställa, att nytt förslag i ärendet måtte föreläggas 1960 års riksdag, varvid bidraget i intet fall skulle underskrida 24 procent, med högre bidrag till kommuner där kostnaderna härför voro stora eller skatteunderlaget per invånare vore lågt, samt att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av läget för kommunerna, så snart förhållandena det medgåve, för de kommande åren föreslå anslaget höjt så, att nuvarande eftersläpning beträffande utbetalande av statsbidragen snabbare kunde avvecklas;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Robert Johansson m. fl.* (I: 412) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Tvärålund m. fl.* (II: 508), vari hemställdes, att riksdagen måtte vid behandlingen av förevarande ärende dels uttala angelägenheten av att ökade bidragsbelopp borde ställas till förfogande under de följande budgetåren, så att eftersläpningen i bidragsutbetalningen avvecklades snarast möjligt, dels besluta, att statsbidragen skulle utgå med i genomsnitt 32 procent av anläggningskostnaderna och med bibehållande av den nuvarande principen, att bidragen i stort sett reserverades för sådana fall, då anläggningskostnaden per person vore högre än normalt eller då kommunens skatteunderlag vore lägre än genomsnittet för riket, samt att bidrag skulle utgå till nyexploaterade områden efter samma grunder som för befintlig bebyggelse, dels ock anhålla hos Kungl. Maj:t om utarbetande av bidragsregler i överensstämmelse med vad i motionerna anförts;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Nilsson i Lönsboda och Nyberg* väckt motion (II: 509).

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 412 och II: 508 samt I: 408, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 20 februari 1959 förordade ändrade grunderna för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 222 och II: 281 samt I: 408, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1959/60 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 45 000 000 kronor;

III. att motionerna I: 412 och II: 508 samt I: 408, samtliga motioner såvitt de icke behandlats under I eller II, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionen II: 509 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrarna *Domö, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del ha den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I och II hemställa,

I. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 412 och II: 508 samt I: 408, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändrade grunder för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 222 och II: 281 ävensom med avslag å motionen I: 408, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1959/60 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Herr **DOMÖ** (h):

Herr talman! För att i någon mån gottgöra min försyndelse i föregående

Ang. statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar

fråga, där jag tog upp en lång debatt, skall jag nu inskränka mig till att med hänvisning till det statsfinansiella läget och motiveringen i den till utlåtandet fogade reservationen yrka bifall till denna reservation. Innebörden är ju avslag på Kungl. Maj:ts förslag om höjning av anslaget till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp, ävensom avslag på den föreslagna ändringen av tilldelningsgrunderna. Reservationen går ut på ett anslag av 30 miljoner kronor mot 45 miljoner kronor enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **JOHANSSON, ROBERT**, (cp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga vill jag beklaga att det statsfinansiella läget inte medger att den tidigare bidragsprocenten för vatten- och avloppsanläggningar bibehålles. Vi kan hälsa de föreslagna nya reglerna med tillfredsställelse, men kommunernas situation i dag är ju ganska allvarlig. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen räknar med att eftersläpningen den 1 juli 1960 skall vara uppe i 695 miljoner kronor, och det skulle innebära ett eftersläpande bidragsbelopp av 250 miljoner även om bidragsanslaget blir så högt som 50 miljoner om året.

Kommunernas situation är i detta fall som sagt rätt besvärlig. Det är ju så att många kommuner omkring tätorterna har fått byggnadsförbud därför att de inte ordnat sin vatten- och avloppsfråga, och för att häva byggnadsförbudet har de fått ikläda sig mycket avsevärda kostnader och göra stora investeringar. Det nya förslaget innebär ju att nya områden som exploateras inte skall få statsbidrag. Givetvis kan man diskutera vilket som i det fallet är riktigt. När det gäller nyexploterade områden kan ju redan i byggnadskostnaderna inräknas kostnaderna för vatten och avlopp, men situationen för de byggande kan bli rätt besvärlig. Från min hemkommun kan jag redovisa att vi just haft en ganska uppslitande strid för att fastställa, att den som bygger skall bidra med 60 procent av anläggningskostnaderna,

medan kommunen skall svara för resterande 40 procent.

Detta gör att jag i denna debatt, utan att framställa något yrkande, gärna skulle vilja uttrycka den förhoppningen, att man på ett generöst sätt skall tolka bestämmelsen om att statsbidrag kan komma i fråga för nyexploaterade områden, då synnerliga skäl föreligger. Utskottet har ju understrukit departementschefens uttalande på den punkten.

Dessa kostnader kommer säkert att bli ett stort problem för de kommuner som inom sig söker skapa nya tätorter, liksom även för kommuner som ligger i närheten av storstäderna och tvingas exploatera områden för tätbebyggelse. Där blir kostnaderna så höga, att man inte kan lägga dem på byggnadskostnaderna utan måste subventionera en ganska stor del genom kommunalt bidrag.

Herr talman! Jag har velat anföra detta i debatten men har för övrigt intet yrkande att framställa.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp):

Herr talman! Den proposition som ligger till grund för statsutskottets här föreliggande utlåtande innebär förslag till en förenkling av grunderna för statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar, men tyvärr också i samband därmed ett försök att ernå bättre balans mellan bidragets storlek och behovet av bidragsmedel; detta innebär att statsbidragens storlek minskas väsentligt, trots att anslaget höjes med ungefär en tredjedel.

Som vi hört har det i kammaren funnits en opinion som framträtt både motions- och reservationsvis mot det föreliggande förslaget, men den är långt ifrån ensartad. Man utgår tvärtom från skilda utgångspunkter — i ena fallet vill man spara på statens utgifter för ändamålet, i andra fallet vill man bespara kommunerna högre kostnader för vatten och avlopp. Då gäller det naturligtvis att finna en medelväg mellan dessa meningar och önskemål, och det är väl vad Kungl. Maj:t försökt göra

Ang. statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar inte minst på inrådan av statsutskottet, som t. ex. förra året påtalade de otillfredsställande förhållanden som är förbundna med nuvarande bidragssystem och den bristande överensstämmelsen mellan anslagsbelopp och medelsbehov enligt gällande bidragsregler. I anslutning härtill har också kraftigt understrukits nödvändigheten av att därmed sammanhängande frågor bringas till en snar och mera definitiv lösning. Kungl. Maj:t har nu framlagt ett förslag, som tyvärr innebär minskningar i de särskilda statsbidragens belopp men som dock betyder en ökning av statens samlade utgifter för ändamålet. Jag skulle tro att Kungl. Maj:ts förslag i stort sett innehåller vad som är möjligt att göra i dagens statsfinansiella och ekonomiska läge, även om jag personligen — och jag tror många med mig av både utskottets och kammarens ledamöter — skulle ha önskat större möjligheter för de kommuner, som har ett mindre gott ekonomiskt läge, att få ett något högre statsbidrag än som föreslås.

Synnerligen viktigt är emellertid i detta sammanhang, att den stora balansen av ärenden som nu föreligger hastigt kan avarbetas. Tyvärr kan man befara, att det knappast lyckas, inte minst på grund av det generösa system med retroaktiva bidrag, som föreslås och som tacksamt tages emot. Tyvärr, säger jag, får man riskera att ärendebalansen inte avarbetas särskilt hastigt, och då kommer, med den minskade statsbidragsgivningen från tidigare 32 procent till nu föreslagna cirka 17 procent, stora svårigheter att uppstå för kommunerna. I den mån eftersläpningen kommer att kvarstå blir kommunernas ränteutgifter för utestående bidrag så stora, att statsbidraget kommer att urholkas kraftigt. Om vi, som nu föreslås, får ett statsbidrag på i medeltal 17 procent och det fortfarande skulle bli en eftersläpning på 4 à 5 år, riskerar man att de 17 procenten med bortåt en fjärdedel naggas i kanten och då naturligtvis på kommunernas bekostnad. Därför har utskottet bl. a. framhål-

lit vikten av att frågan om eftersläpningen i bidragsgivningen och i anledning härav erforderliga åtgärder i uppmärksamt följes.

Jag hoppas att herr statsrådet noga följer dessa förhållanden och, om det visar sig erforderligt, rättar till saken, så att de ekonomiskt svagare kommunerna inte får det alltför besvärligt att klara sådana här situationer vid uppbyggandet av sitt vatten- och avloppsnät.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det talades vid behandlingen av det föregående ärendet så vackert om landsbygden och dess utvecklingsmöjligheter att vi, som inte är så bortskämda med sådant tal, kände oss riktigt rörda. Jag för min del röstade också med entusiasm för utskottets förslag.

Nu när det gäller förevarande fråga vill jag betona, att läget för de mindre kommunerna och för kommuner med blandad befolkningssammansättning blir ganska prekärt. Statsbidraget har varit till en verklig nytta när det gällt att förklara för människorna i glesbygderna, att de skall vara med om åtgärder för att sanera bebyggelsen i de små tätorterna.

Den nedsättning av procentsatsen som här föreslagits kommer att medföra väsentliga svårigheter, inte minst när procentsatsen blir så låg som här sagts. Det sägs att den blir i genomsnitt 20 procent, och det tycker jag är en mycket stor nedsättning. Dessutom räknar man ju med att det i realiteten bara blir 17 procent då till den höggradiga reningen skall utgå 40 % och detta betyder minskning för annat. Vidare är att märka att den höggradiga reningen inte är lika aktuell för dessa små tätorter som för de stora samhällena och för städerna, ty det är ändå de som fördärvar vattnet, exempelvis

Ang. statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar

i Mälaren, vår vackra sjö i Mellansverige. Det måste då sägas att för de kommuner, för vilka den höggradiga reningen inte har samma aktualitet, är det föga tröst för deras 17 procent, att de andra får en något högre bidragsgivning.

Det är ett bekymmersamt läge för de blandade kommunerna och de små tätorterna i dessa avseenden. Jag har ur den synpunkten tillsammans med en annan ledamot av kammaren väckt en motion, nr 408, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten I, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Domö*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o), av herr *Nilsson, Ferdinand*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 408 i nu förevarande del.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 121 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 126;

Nej — 16.

Med avseende på punkten II, anförde nu vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Domö*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o), av herr *Nilsson, Ferdinand*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 408, såvitt nu vore i fråga.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 121 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Anslag till skatteersättning till kommunerna

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 123;

Nej — 16.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjordes enligt de beträffande punkten III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 408 i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten IV hemställt.

Anslag till skatteersättning till kommunerna

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:t:s i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1959/60 till Skatteersättning till kommunerna jämte i ämnet väckta motioner.

Under punkten 56 av sjunde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 610 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewertöf m. fl.* (I: 53) och den andra in-

om andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 69), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte — dock under uttalande av att staten väsentligt borde minska sina anspråk på sådana kommunala insatser, som medförde utgifter för kommunerna, samt vidtaga de organisatoriska och övriga förändringar, vilka kunde vidga möjligheterna till återhållsamhet i den kommunala hushållningen — besluta, 1) att minskningen av skatteersättningen i anledning av 1957 års ortsavdragsreform skulle genomföras i den takt riksdagen tidigare beslutat men under femårsperioden 1960—1964 i stället för under perioden 1961—1965, 2) att skatteersättningen på grundval av det av staten tillskjutna skatteunderlaget skulle beräknas med utgångspunkt från den för år 1957 fastställda utdebiteringssatsen samt 3) att till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1959/60 skulle anvisas ett förslagsanslag av 543 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* (I: 232) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 293), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte under sjunde huvudtiteln till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 540 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 80) samt den andra inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* (II: 96);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* (I: 81) och den andra inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* (II: 97).

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1. att motionerna I: 53 och II: 69, i vad de avsåge ändrad femårsperiod för minskningen av skatteersättningen till kommunerna, icke måtte av riksdagen bifallas;

Anslag till skatteersättning till kommunerna

2. att motionerna I: 53 och II: 69, i vad de avsåge utgångspunkten för beräkningen av skatteersättningen, icke måtte av riksdagen bifallas;

3. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 53 och II: 69 samt I: 232 och II: 293, förstnämnda båda motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1959/60 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 610 000 000 kronor;

4. att motionerna I: 80 och II: 96 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5. att motionerna I: 81 och II: 97 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson*, samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1, 2 och 3 hemställa,

1. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 53 och II: 69, såvitt nu vore i fråga, besluta, att minskningen av skatteersättningen till kommunerna skulle genomföras i den takt riksdagen tidigare beslutat men under femårsperioden 1960—1964 i stället för under perioden 1961—1965;

2. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 53 och II: 69, såvitt nu vore i fråga, besluta, att skatteersättningen på grundval av det av staten tillskjutna skatteunderlaget skulle beräknas med utgångspunkt från den för 1957 fastställda utdebiteringssatsen;

3. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 232 och II: 293 ävensom med bifall till motionerna I: 53 och II: 69, sistnämnda motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1959/60 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 543 000 000 kronor;

2) av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Edström*, *Ståhl*, *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 och 3 hemställa,

2. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 53 och II: 69, såvitt nu vore i fråga, besluta, att skatteersättningen på grundval av det av staten tillskjutna skatteunderlaget skulle beräknas med utgångspunkt från den för 1957 fastställda utdebiteringssatsen;

3. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 53 och II: 69 samt I: 232 och II: 293, förstnämnda båda motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1959/60 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 570 000 000 kronor.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Det här är ju i och för sig ingen ny fråga, och jag har kanske därför inte anledning att gå in på någon mera vittgående debatt i ärendet. Det yrkande som framställt motionsvis och som återfinns i reservationen nr 1 går bland annat ut på att minskningen av ersättningen till kommunerna genomförs i den takt som riksdagen beslutat tidigare men med den ändringen, att minskningen genomförs under åren 1960—1964 i stället för under 1961—1965. Minskningen skulle med andra ord vara avklarad ett år tidigare. Vidare yrkas att ersättningen skall beräknas med utgångspunkt från den för 1957 fastställda utdebiteringssatsen. I denna del råder alltså överensstämmelse mellan reservation 1 och reservation 2.

Man var ju litet fundersam när man införde bestämmelserna om utdebiteringssatserna 1957 som grund för ersättningarna. Man befarade — som det sedan visade sig med full rätt — att detta system skulle bli en mer eller mindre stark stimulans till höjning av utdebiteringsprocenten. Som jag sade, har det nu visat sig att dessa farhågor

Anslag till skatteersättning till kommunerna

inte var ogrundade. Statens kostnader för kompensationen blev 1958 cirka 55 miljoner kronor mer än som beräknats, och 1959 blev merkostnaderna cirka 30 miljoner.

Enligt det förslag som framförs i reservation 1 blir utgiftsminskningen 1959/60 cirka 67 miljoner och för 1960/61 128 miljoner. Till och med budgetåret 1964/65 skulle minskningen uppgå till nära 600 miljoner.

Det är ju så att den kommunala expansionen efter kriget har gått väsentligt snabbare än expansionen inom både den statliga och den privata sektorn. Det finns i motionen i andra kammaren nr 69 i år tabeller på dessa klara tendenser. Jag skall inte uppta tiden med siffror, utan jag hänvisar till motionen, där det på sidan 18 finnes en uppställning över utvecklingen i detta hänseende.

Nu har ju diskuterats, om den kraftiga expansionen sedan år 1957 i viss utsträckning sammanhänger med att skatteersättningen, såsom jag redan nämnt, utgår i förhållande till utdebiteringen. Jag kan parentetiskt nämna, att den genomsnittliga utdebiteringen har stigit från 12 kronor 60 öre per skattekrona år 1957 till 14 kronor 21 öre år 1959. Det är ju en mycket kraftig stegring. Nu är det ju inte säkert, att därför att två saker inträffar samtidigt, den ena beror av den andra, men lägger man i någon mån psykologiska aspekter på saken, kan man väl med en viss sannolikhet antaga att ifrågavarande bestämmelse har en viss betydelse för denna utveckling.

Statsutskottet tog, såsom jag redan har sagt, upp denna fråga år 1957, och den behandlades för övrigt även förra året. I fjol konstaterades att en stegring hade skett, men man förklarade då att det var litet för tidigt att dra några slutsatser därav. I år föreligger samma tendens, men man tycker tydligen fortfarande att det är för tidigt att dra några slutsatser. Väntar man litet till, behöver man över huvud taget inte dra några slutsatser.

Statsutskottet förklarade emellertid

förra året, att om tendensen kvarstod, borde man ta upp frågan om grunderna till omprövning. Därför har reservationerna i båda reservationerna föreslagit, att 1957 års utdebiteringar skall läggas till grund för beräkningen av skatteersättningen från och med januari 1960. Alla de som har studerat de ekonomiska förhållandena och finner utvecklingen vara allvarlig, anser att staten måste minska sina anspråk i olika hänseenden, och då tycker man att det är ganska egendomligt att staten skall tillämpa sådana metoder gentemot kommunerna, som kan utgöra en sorts stimulans för dessa till en ökning av utgifterna. Utgiftsbegränsningar behövs ju tvärt om både på det statliga och på det kommunala området. Underligt nog talar man emellertid ytterst sällan om sådana, utan man talar om de utomordentliga svårigheter som finns, när det gäller att spara. I de partimotioner från högerhåll som jag redan omnämnt framhålles emellertid, att en minskning av ersättningen till kommunerna i den takt och på de grunder som vi föreslagit, ingalunda skulle behöva medföra en höjning av utdebiteringen. Principerna för vissa avgifter och taxor beträffande den kommunala servicen bör t. ex. kunna tas under omprövning.

Vidare berör vi standardkraven vid det kommunala byggandet, där man nog har anledning att ta en titt på hur förhållandena ligger till. Nu säger man — och jag vet att denna invändning kommer att framföras här — att staten ständigt pålägger kommunerna nya uppgifter, och det är klart att dessa kommer att öka kommunernas behov av medel. Detta påpekande är alldeles riktigt, men därför anhåller vi också i vår reservation nr 1, att riksdagen skall göra ett klart uttalande, att staten bör väsentligt minska sina anspråk på kommunerna.

Nu säger utskottet, att det sedan i fjol inte inträffat några omständigheter av den art att ett frångående av 1957 års riksdags beslut rörande grunderna för statsbidragssystemet skulle vara motiverat, och utskottet förklarar i fortsättningen, att utgiftsexpansionen har sin

Anslag till skatteersättning till kommunerna

grund i andra förhållanden. Nåväl, ändra då på dessa andra förhållanden! Det har vi också yrkat i reservationen.

Jag hänvisar än en gång till statsutskottets av riksdagen godkända uttalanden vid tidigare tillfällen just om att man bör ha ögonen öppna för den utvecklingstendens som här råder. Med detta ber jag, herr talman, att bara helt kort få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Att mitt namn inte står under detta utlåtande eller under reservationen beror på att jag på grund av personliga angelägenheter var tvungen att vistas i Halmstad, när statsutskottet behandlade detta ärende. Jag har däremot suttit i femte avdelningen vid ärendets behandling. I det stora hela har jag ungefär samma synpunkter på frågan som de som här framförts av fröken Andersson. Jag vill emellertid tillägga ytterligare några synpunkter. När ortsavdragen vid den kommunala inkomstbeskattningen höjdes 1957, beslöt riksdagen att under en övergångsperiod kompensera kommunerna för inkomstbortfallet. Man skulle ge dem full kompensation för åren 1958—1960 och sedan delvis avveckla stödet under de därpå följande fem åren. Bestämmelserna om statsbidraget till kommunerna fick en sådan utformning, att statsbidragets storlek blev direkt beroende av den kommunala utdebiteringen. Om kommunalskatten höjdes, steg också statens kostnader. Vid ärendets behandling i statsutskottet år 1957 och även 1958 påpekades i utskottets utlåtande de risker för kostnadsökningar, som kunde komma att inträffa. Utskottet förutsatte uttryckligen, att där-est en mera påtaglig ökning av de beräknade kostnaderna för statsbidraget skulle uppstå till följd av höjd kommunal utdebitering, skulle en omprövning av grunderna för statsbidraget komma till stånd. För nästa budgetår beräknas kostnaderna till 610 miljoner kronor. Detta innebär en kostnadssteg-

ring med cirka 20 procent. Enligt vår uppfattning är denna ökning så betydande, att den 1957 förutsatta omprövningen bör ske nu.

Principiellt delar vi den uppfattningen, att staten inte bör skjuta över utgifter på kommunerna. I detta fall inträffar motsatsen. Meningen med bidraget, som successivt skall minskas, var ju att göra det möjligt för kommunerna att anpassa sig till de högre ortsavdragen. Vi anser alltså, att från och med år 1960 bör statsbidragets storlek anknytas till de utdebiteringssatser som gällde i kommunerna år 1957. Avvecklingen av bidraget skall sedan ske under den följande femårsperioden enligt riksdagens beslut 1957.

Detta förslag kan inte anses innebära, att statsmakterna ändrar det åtagande gentemot kommunerna, som man iklädde sig i samband med ortsavdragsreformen. Kommunerna behåller sin rätt att övergångsvis kompenseras för det bortfallande skatteunderlaget, så att skattehöjning av den grunden ej skall behövas.

Den av mig här förordade justeringen skulle för 1959/60 medföra en minskning av statens utgifter med 40 miljoner kronor och för budgetåret 1960/61 om 110 miljoner kronor. En minskning av statens utgifter anser jag i dagens läge påkallad, och det torde bli ofrånkomligt att genomföra en sådan minskning, om ej stora skattehöjningar skall genomdrivas.

Hur det skall bli efter 1965, kommer väl att bli beroende av det resultat, som utredningen om allmän kommunal skatteutjämning kommer till. Säkert torde vara, att statligt bidrag till de mest skattetyngda kommunerna kommer att kvarstå i en eller annan form. Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 2.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag skall inte gå in på vad som kan vara orsaken till att en rad kommuner vidtagit höjningar i utdebiteringen under de senaste åren och

Anslag till skatteersättning till kommunerna

att en del kommuner sannolikt står inför nödvändigheten att göra det under de närmaste åren. Men så mycket kan man våga säga, att det statsbidrag som vi här diskuterar icke torde ha haft någon betydelse i detta sammanhang. Jag säger det därför att det ändå är en mycket liten del av utdebiteringen, som kommunen kan få ut i form av statsbidrag. Jag har kontrollerat — det redovisas av kommunalskatterevisjonen — att det var endast fem av landets nära tusen kommuner som kunde komma upp i ett statsbidrag på 25 procent. Om man således av en kommuns invånare uttaxerar ett visst belopp, skulle man få bidraget från staten med högst 25 procent härav. Att någon sådan kommun skulle ha höjt sin utdebitering för att på detta sätt göra en vinst tror jag knappast. Det är små kommuner med mycket svag skattekraft och redan hög utdebitering, där man sannolikt har mycket stora betänkligheter mot att vidta höjningar. Statsbidraget blir i medeltal för kommunerna mellan tio och femton procent av utdebiteringen, och det är väl inte anledning att tro, att man — med de svårigheter som skulle följa och med det motstånd mot skattehöjningar som finns hos medborgarna — vidtar en höjning för att vinna den lilla fördel som här talas om.

Jag vill dessutom säga, att avsikten med den nuvarande konstruktionen av bidraget ju var, att man skulle komma ifrån ett förhållande, som man tidigare icke ansett lämpligt. Förra gången man gjorde en motsvarande reform fixerade man statsbidraget till ett bestämt belopp, och efter hand som åren gick förlorade bidraget i betydelse. Det var därför nödvändigt, tyckte man, att finna en form, som gav kommunerna en ersättning som svarade mot det skatteunderlag, som berövades dem genom åtgärden. Såvitt jag kan se finns det ingen annan möjlighet än att vi får fortsätta på den inslagna vägen, om vi skall infria de utfästelser som gjordes när man genomförde reformen, ty då sade man, att vad man skulle kompensera kommunerna för var det bortfal-

lande skatteunderlaget. Kommunerna skulle ha frihet att besluta om sin utdebitering efter det behov som kunde konstateras, och staten skulle ersätta skattebortfallet för varje kommun efter de föreliggande förhållandena. Jag tycker att vi skall hålla detta i minnet, även om utvecklingen blivit just den, som man så att säga garderade sig emot. Kommunernas representanter i kommunalskatterevisjonen ville absolut ha en sådan försäkran, och utvecklingen visar, att det för kommunerna varit mycket värdefullt att man fick en dylik regel.

Jag behöver inte utveckla den tekniska sidan av saken mera. Jag vill bara erinra om att högerens förslag faktiskt innebär, att man inte bara skall riva upp det tidigare beslutet i detta avseende utan också genomföra utvecklingen ett år tidigare än man förut tänkt sig.

Med anledning av herr Nestrups anförande kan jag inskränka mig till att konstatera, att herr Nestrup och hans partivänner, inte vill rubba tidsschemat för utvecklingen. Däremot har de funnit, att man bör knyta bidraget till utdebiteringen 1957. Det betyder, att de kommuner som inte ändrat utdebiteringen sedan 1957, får fullt bidrag. De som 1957 råkade höja utdebiteringen för att komma på en realistisk nivå blir tillgodosedda, men en kommun som först året efter ville åstadkomma en nödvändig anpassning skulle bli lidande på en sådan åtgärd. Jag kan inte finna, att folkpartiets linje är särskilt logisk, ty den skapar inte rättvisa, och den innebär ett avsteg från den utfästelse som riksdagen tidigare gjort på denna punkt.

Jag skall inte förlänga debatten, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det lönar sig kanske inte så mycket att munhuggas om detta. Herr Holmqvist påstår att dessa bidrag inte har medverkat till den höjda utdebitering som det här talats om. Det är

Anslag till skatteersättning till kommunerna

ju svårt att bevisa både det ena och det andra. Så mycket kan väl ändå sägas att bidragen inte stimulerat kommunerna till den sparsamhet, som de — liksom för resten staten — skulle behöva ålägga sig.

Sedan vill jag beröra uttalandet om att man skall infria gamla löften. Ack ja, om man vore på alla områden lika ivrig att hålla löften! Man kan t. ex. hålla det löfte som kommer till uttryck i orden »hinc robur et securitas», när det gäller att hindra inflation och dylikt. Men jag vill i alla fall urgera, herr Holmqvist, att — som jag redan förut betonat — kommunerna har det svårt men att staten indirekt kan ha skuld till kommunernas besvärligheter. Det har påvisats i t. ex. motion nr 69 i andra kammaren att städernas kortfristiga upplåning under åren 1954—1957 ökade fyra gånger så mycket som den långfristiga upplåningen, och man hyser således en ganska stor oro för skiftningar på marknaden som kan leda till utdebiteringshöjningar. Vad beror då detta i grund och botten på? Jo, på att staten i allt större utsträckning skaffat sig företräde på den långa kapitalmarknaden och sålunda indirekt influerat på kommunernas möjligheter till upplåning.

Herr NESTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Holmqvist ansåg att den linje som folkpartiet drev inte var logisk, eftersom vi inte vill rubba tidsschemat för avvecklingen. Vissa kommuner hade gjort stora investeringar och höjt skatterna i tid. Andra har kommit efteråt, och då borde staten, enligt herr Holmqvist, naturligtvis följa med undan för undan. Men detta var väl ändå inte meningen. Bidraget skall ju avvecklas inom fem år, d. v. s. 1965 och då står vi båda på precis samma ställe — högern vill genomföra avvecklingen ett år tidigare än man förut tänkt sig. Vad vi anser är att utvecklingen på detta område inte blivit den som riksdagen förutsatte och som riksdagen inte tillräckligt mycket garderat sig för. Vi vill således bara en återgång till de förhål-

landen som rådde 1957, och den återgången skulle äga rum 1960. Detta kan man naturligtvis kalla ologiskt om man vill, men vad är det för mera logik i det förslag, som statsutskottets majoritet framlagt?

Herr HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterade att fröken Andersson sade att det var mycket svårt att få ett grepp om vad som kunde ha föranlett utdebiteringshöjningarna i kommunerna. Sedan fortsatte fröken Andersson med som jag tyckte rätt lösa spekulationer om vad som kunde ha haft betydelse i detta sammanhang. Jag tror inte att vi kan rubba varandras uppfattningar på den punkten.

Jag vill ytterligare förtydliga för herr Nestrup vad jag menade, för att han skall förstå att den linje som han företräder innebär ett väsentligt avsteg från den som utskottet går på. Vi kan ju tänka oss de kommuner som fått utfästelse om full kompensation av staten inte bara under dessa första år utan också under de följande fem åren, d. v. s. de sämst ställda kommunerna. Även i deras fall, herr Nestrup, kommer man om reservationen segrar att binda sig till den utdebitering som förelåg år 1947. Då skall jag be herr Nestrup förklara för dessa kommuners representanter att kommunerna inte blivit lidande på att de under en åttaårsperiod bundits vid den utdebitering som gjordes 1947. Jag tror att herr Nestrup själv efter den utvikningen i ämnet inser att det föreligger en viss skillnad mellan folkpartireservationen och utskottets förslag på denna punkt.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Det förhåller sig så, att detta ärende kommer tillbaka till kammaren i morgon i ett annat sammanhang, nämligen i ett betänkande från bevillningsutskottet som då skall behandlas. Viss del av de motioner som man här resonerar om har ju hänskjutits till bevillningsutskottet. För att emellertid rationalisera och för att förkorta morgondagens debatt skulle det

Anslag till skatteersättning till kommunerna

kanske vara lämpligt att även bevillningsutskottets representanter sade ett par ord i ärendet redan i dag, så att vi skulle kunna slippa ett motsvarande meningsutbyte i morgon.

Anledningen till att jag för min del har tillåtit mig att begära ordet är ett uttalande som statsutskottet gör — ett uttalande som fröken Ebon Andersson snuddade vid men som jag gärna skulle vilja ytterligare något mera i detalj kommentera. Det heter nederst på sid. 3 i statsutskottets utlåtande nr 122 följande: »Utskottet hyser nämligen alltjämt den uppfattningen, att utdebiteringsökningen inom kommunerna har sin främsta förklaring i andra förhållanden än en onödigt hög kommunal expansionstakt.» Det finns en gammal sliten riksdagsfras som man använder om ett eller annat uttalande, som man inte vill vara med om, och det är att man säger att uttalandet är anmärkningsvärt. Jag kan inte underlåta att karakterisera statsutskottets uttalande sådant det föreligger som annat än i avsevärd mån anmärkningsvärt. Jag skulle vilja fråga utskottets ärade talesman, om man har glömt de uttalanden i dessa ting, som två på varandra följande finansministrar i flera på varandra följande statsverkspropositioner och finansplaner har gjort. Först påpekade dåvarande finansministern Sköld mycket enträget den starka tendensen till stegring inom kommunernas hushållning. Såvitt jag kan erinra mig, har den nuvarande finansministern i åtminstone två av sina statsverkspropositioner och därtill knutna finansplaner på samma sätt uttryckt sina bekymmer i detta hänseende. Senast skedde detta i den nuvarande finansministerns finansplan till 1957 års riksdag. Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang återge vad finansministern därvidlag yttrade. Han ägnade i sin finansplan och i de allmänna uttalanden, som en finansminister brukar göra i dylika sammanhang, en bekymrad uppmärksamhet åt vad han kallade »stegringstakten i den kommunala hushållningen». Den hade, fann

han, inte blott varit väsentligt större än inom den statliga sektorn, utan han ansåg även att den var avsevärt starkare än inom den privata sektorn. Han tillade att »både den privata konsumtionen och den privata investeringsverksamheten redovisar lägre ökningstal än kommunernas motsvarande område», och fortsatte med att säga att »real-ekonomiskt sett är uppgångstendensen i den kommunala hushållningen fortfarande mycket stark». Han slutade med följande onekligen beaktansvärda ord, som jag vill citera ordagrant: »De förhoppningar om en fortsatt återhållsamhet på detta område, som jag i förra årets finansplan gjorde mig till tolk för, har tyvärr inte uppfyllts.»

Jag kan inte hjälpa att jag finner det ytterst anmärkningsvärt att statsutskottets majoritet mot bakgrunden av dessa deklamationer från finansdepartementets sida har kunnat göra de uttalanden som här är för handen. Nu är det alldeles riktigt att finansministern inte har gjort motsvarande uttalanden i årets statsverksproposition eller i den finansplan som är knuten därtill. Anledningen härtill känner jag inte. Jag vill inte gärna förutsätta att det beror på att finansministern har resignerat inför dessa förhållanden. En sådan håglöshet tycker jag skulle vara honom främmande. Det kan inte heller bero på att tendensen blivit en annan än den som finansministern uttryckt sina farhågor för i två tidigare finansplaner. Fastmer är det, som fröken Andersson har påvisat, så att denna tendens i fråga om den kommunala utgiftsexpansionen alltjämt fortsätter. Vid sådant förhållande hade det kanske varit lämpligt att finansministern även denna gång understrukit sina synpunkter på detta problem, synpunkter som jag finner i hög grad berättigade.

Det är kanske inte nu alldeles angeläget att arrangera en alltför stor sifferparad. Men jag kan dock inte låta bli att i dag — för att slippa göra det i morgon — erinra om några fakta om den — man får väl säga — onormala kommunala expansionen, sådan

Anslag till skatteersättning till kommunerna

den speglas i de totala kommunala inkomsterna. Sammanlagt — inklusive landstingen — uppgick de år 1946 till 2 230 miljoner kronor och 1956 till 7 370 miljoner kronor. Efter omräkning till fast penningvärde innebär detta en reell ökning av 120 procent. Motsvarande siffror för statens dock enligt många mening raskt stigande totalinkomster visar en stegring med 98 procent. För kommunernas del har enbart skatteinkomsterna under samma tioårsperiod och räknat i 1956 års penningvärde stigit från 1 577 till 3 856 miljoner kronor eller med 146 procent. Denna utveckling har ingalunda avstannat under senare år, det vet vi ju alla. Det har ju bland annat påpekats av fröken Andersson i hennes inledningsanförande.

Nu menade herr Holmqvist såsom talesman för utskottet — om jag inte missuppfattade honom — att det var ganska orimligt att göra gällande att det är konstruktionen av ortsavdragsbestämmelserna som kan ha förorsakat den kommunala expansionen. Det är ju svårt att här bevisa någonting, givetvis lika svårt för herr Holmqvist som för mig, men å andra sidan får vi säga oss att enbart den liberala utformningen av dessa bestämmelser ju måste inge många kommunalmän en känsla av att de gärna kan kosta på sig det eller det. Eftersom statsbidragsbestämmelserna efter ortsavdragsreformen är som de är, får man alltid täckning för vad som beslutas. Denna frestelse måste ständigt vara för handen.

Men jag kan ge herr Holmqvist rätt därutinnan, att det även föreligger andra omständigheter. Det föreligger någonting som jag vid ett annat tillfälle tillåtit mig beteckna som en överambition från kommunalfolkets sida. I och för sig är det naturligtvis en hedervärd ambition att den ena kommunen efter den andra om möjligt vill göra det bättre för sina invånare än andra kommuner. Det inte någonting att säga om det, bara det sker under skäligt hänsynstagande till ofrånkomliga ekonomiska realiteter. Men tyvärr har en

företeelse sett dagen som man måhända utan någon större överdrift skulle kunna kalla för en kommunal kapprustning. Den tar sig uttryck i mångahanda sammanhang. Jag antar att inte få av kammarens ledamöter har haft tillfälle att någon gång kasta en blick i statens byggnadsbesparingsutrednings betänkande, del 1. Där redovisas en ren standardhöjning mellan åren 1934 och 1954 efter eliminering av byggnadskostnadsstegringen med 331 procent för folkskolor, 257 procent för ålderdomshem och 47 procent för sjukhus. Sedermera har dessa siffror stigit väsentligt. De speglar — och det vill jag än en gång understryka — just denna överambition, som jag för ett ögonblick sedan omnämnde.

För att knyta ännu en reflexion till den tvistiga frågan om den inverkan utformningen av ortavdragsbestämmelserna kan ha för uppgången av debiterings-satserna vill jag gärna erinra statsutskottets ärade talesman om följande förhållande. Ortsavdragskommittén — jag tror det var dess namn — utgick när den framlade sitt förslag ifrån ett på det hela taget oförändrat utdebiteringsläge för kommunerna även i framtiden. Detta står angivet i dess betänkande. Man kan fråga sig hur den kunde göra ett sådant uttalande. Jo, den gjorde det mot bakgrunden av det förhållandet att skattesatserna under många år hade legat tämligen stabila i många kommuner, och man förmenade att, även om vi nu konstruerar dessa bidragsbestämmelser på angivet sätt så talar sannolikheten för att detta stabila läge skall bli rådande även i fortsättningen. Nu vet vi ju i dag, att detta alls icke varit fallet. För egen del har jag den uppfattningen att bidragsbestämmelserna i den utformning, de har fått, icke är utan skuld till den utveckling som vi nu står inför.

Herr talman! Detta är i korthet de små anmärkningar jag skulle vilja göra till det här föreliggande utlåtandet från statsutskottet, och därmed är jag väl också befriad från att framföra någonting vidare vid morgondagens debatt.

Anslag till skatteersättning till kommunerna

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Med hänsyn till att jag kommit in mitt under debatten skall jag inte gå in på hela denna fråga. Jag utgår ifrån att utskottets företrädare redan anfört de synpunkter som utskottets utlåtande och Kungl. Maj:ts proposition har framlagt. Men det är ett avsnitt av herr Hagbergs inlägg som jag tycker behöver en kommentar. Herr Hagberg hänvisar till skrivningarna i finansplanen både under den förutvarande finansministern och under den nuvarande finansministern, vilka innebär en viss anmaning till återhållsamhet i den — jag skall gärna använda uttrycket — kommunala expansionen. Det var väl i huvudsak rörande den kommunala investeringsidan som denna anmaning var befogad. Dessa skrivningar gjordes under en annan konjunktur än vad vi hade under 1958 och jag vill säga har även i dag. Hela finansplanen karakteriserades av ett försvar mot inflationstendenserna, medan däremot finansplanen för det innevarande och även för det nästkommande budgetåret har en helt annan prägel. I dessa finansplaner har man ju snarare framfört nödvändigheten av de offentliga områdenas expansion för att balansera den nedgång inom den privata sektorn som var särdeles påtaglig under 1958 och som vi naturligtvis känner av också under 1959, även om konjunkturläget för närvarande ser ut att återhämta sig försiktigt och vända uppåt. Det är således fråga om helt olika konjunkturbilder, och när herr Hagberg tycker att det är anmärkningsvärt att utskottet inte har observerat tidigare skrivningar, så är väl den enkla förklaringen den att utskottet har tagit hänsyn till något som inte herr Hagberg har lagt märke till, nämligen att finansplanen alltid uppgörs på grundval av en konjunkturpolitisk motivering. Det är detta som är förklaringen till att vi har andra formuleringar i de senaste finansplanerna än vad vi haft tidigare. Följaktligen bör man väl också bedöma den kommunala expansionen annorlunda i dag än vad man gjorde 1956 och 1957.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Menar herr finansministern, att den fortsatta kommunala expansionen nu skulle vara konjunkturpolitiskt motiverad och därför vara ägnad att godkännas av finansdepartementet?

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag skulle kunna uttrycka mig på det sättet, att det fanns ingen anledning för finansministern att under år 1958 och i den konjunktur vi har just nu försöka hämma den kommunala expansionen. Vi dras fortfarande med en arbetslöshet som inte är obetydlig, även om siffrorna på grund av ett intensivare offentligt engagement under sista tiden varit relativt rimliga. Vi har ett tiotusental fler arbetare i beredskapsarbete och anläggningsarbeten, finansierade av stat och kommun, än vad vi hade för ett år sedan. För man i den nyanseringen i bilden, är konjunkturuppgången kanske inte riktigt så bra som vi skulle önska.

När dessa uttalanden skrevs för innevarande budgetår och för nästa budgetår, fanns det således för finansministern ingen anledning att försöka hindra den kommunala expansion som jag betraktar som ganska nödvändig för att vi skall kunna hålla sysselsättningen på ett rimligt plan.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag får uttrycka min allvarliga fruktan för att efter denna deklaration, som herr statsrådet just gjort, vi nästa år vid denna tid kommer att ställas inför debiteringshöjningar i våra kommuner av en storleksordning, som vi kanske annars inte hade behövt räkna med — debiteringshöjningar så stora att de kommer att sätta finansministern i ökade svårigheter när det gäller att skaffa pengar till bidrag till kommunerna.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag är naturligtvis smickrad över herr Hagbergs sista inlägg, att finansministerns uttalande skulle ha

Anslag till skatteersättning till kommunerna

denna verkligt konkreta och avgörande betydelse för alla Sveriges kommuners investeringsplaner. Tyvärr är det inte så, herr Hagberg. Finansministrarna, både den nuvarande och den tidigare, har under överkonjunkturernas år allvarligt beflitat sig om att förmana kommunerna. Någon verkan hade detta väl, men inte en sådan verkligt radikal inverkan som herr Hagberg föreställde sig, eftersom kommunerna under denna tid utgjorde den mest expansiva sektorn i hela den samhällsliga ekonomien.

I dagens läge vill jag med hänsyn till sysselsättningsläget inte ge några sådana anmaningar. Efter våra beräkningar utgör kommunerna för nästa år inte den mest expansiva sektorn inom samhälls-ekonomien, utan detta är staten tvingad att vara på grund av arbetslösheten och nedgången i sysselsättningen.

Jag tyckte jag kunde avläsa en påtaglig grad av farhåga i herr Hagbergs sista anförande, men jag kan alltså lugna herr Hagberg på den punkten. Vad jag sagt här i dag kommer inte att innebära någon rush på den kommunala fronten med åtföljande utdebiteringshöjningar för kommande år. Det är alldeles obefogade farhågor.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Anspråkslöshet är en dygd, men jag tror herr statsrådet kapittalt underskattar effekten av sitt eget yttrande.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Av samma skäl som herr Hagberg har jag begärt ordet i dag för att slippa få denna debatt dubblerad i morgon.

Jag skall inte gå in på den fråga som här diskuterats, huruvida kommunerna har låtit det system efter vilket statsbidraget räknas ut inverka på debiteringarna. Rent personligen tror jag nog att den inverkan har varit ytterst obetydlig, i de allra flesta kommuner ingen alls. Möjligen kan något sådant ha inträffat inom någon kommun, det vågar

jag inte yttra mig om. Vi rör oss över huvud taget på så osäkra marker att det är bäst att inte dra några vittgående slutsatser av vad vi tror.

Jag skulle vilja återvända litet till förhållandena sådana de var när detta bidrag beslöts av riksdagen. Det var meningen att statsbidraget skulle utgå ungefär oförändrat under tre år för att där efter successivt minskas för de flesta kommunerna. Till ett fåtal kommuner, de sämst ställda, skulle statsbidraget utgå oförändrat under hela åttaårsperioden. Man väntade nämligen att den utredning om en kommunal skatteutjämning som pågick skulle vara klar i så god tid, att detta statsbidrag kunde avlösas av den nya ordning man beräknade skulle införas.

Inom kommunalskatterevisjonen, som kommittén hette och som både herr Holmqvist och jag tillhörde, hade vi faktiskt ingen anledning att räkna med några nämnvärt höjda kommunala utdebiteringar, och den föreställningen grundades på det omfattande statistiska material som vi hade. Den expansion som kommunerna möjligen hade hängivit sig åt hade finansierats dels på det gamla vanliga sättet genom lån och dels genom det starkt stigande skatteunderlaget. I statistiken kom således inte fram några siffror på höjd utdebitering. Om vi i kommunalskatterevisjonen verkligen hade förutsett den höjning av den kommunala utdebiteringen som har skett, är det möjligt att vi hade ställt oss på en annan linje. I varje fall hade vi på ett helt annat sätt då diskuterat de olika metoderna för statsbidragsutdelningen.

När riksdagen år 1957 bestämde sig för att följa Kungl. Maj:ts förslag, som helt byggde på kommunalskatterevisjonens förslag — även Kungl. Maj:t förklarade sig anse att vi icke hade att emotse någon nämnvärd ökning av den kommunala uttaxeringen — gjorde statsutskottet verkligen en försiktig reservation, lade in en brasklapp, att om det skulle visa sig att kostnaderna för staten på grund av detta bidrag skulle öka i någon nämnvärd grad, skulle man ompröva grunderna för statsbidragets ut-

Anslag till skatteersättning till kommunerna

gående. Man kan ha olika meningar om vad som menas med orden nämnvärd grad. Statsutgifterna har blivit mer än 100 miljoner kronor högre än vad vi beräknade i kommunalskatterevisionen. Det är alltså en höjning med 20 procent. Är detta en nämnvärd ökning? Vid vilket belopp skall man annars anse att ökningen är så stor, att vi tvingas att ompröva bidragsgrunderna? Det är där vi är i dag. Det är detta som så att säga utgör det egentliga frågetecknet.

Jag skulle vilja göra gällande att kommunerna inte har rätt att påstå att riksdagen har svikit ett löfte, om grunderna för statsbidraget nu omprövas på det sätt som förordas i exempelvis folkpartiets förslag. Snarare skulle man kunna säga att riksdagen i dag inte är beredd att ta konsekvensen av det beslut som riksdagen fattade 1957. Vi är inte beredda att i dag göra den omprövning som riksdagen förutsatte 1957 om statsbidraget ökade.

Jag tycker det skulle vara en lämplig tidpunkt för riksdagen att nu verkligen fullfölja det som statsutskottet och riksdagen beslöt 1957, d. v. s. ompröva grunderna för statsbidraget och återföra det till dess ursprungliga belopp. Detta belopp blev från början högre än det belopp kommunalskatterevisionen räknade med.

Det var endast detta, herr talman, jag ville säga.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Även jag kan acceptera att man har rationaliserat diskussionen på det sättet att bevillningsutskottets ledamöter gör upp sina affärer samtidigt med statsutskottets i denna debatt. Min uppgift blir emellertid mycket lätt, då bevillningsutskottets reservanter har lagt sig i fejd med statsutskottets talesmän och avstått från att gå in på bevillningsutskottets behandling av frågan. Detta är ingen anklagelse mot mina kolleger i bevillningsutskottet, ty bevillningsutskottet har självt i sitt utlåtande nr 50 mycket kortfattat hänvisat till att statsutskottet behandlat sam-

ma framställning och bevillningsutskottets majoritet har också anslutit sig till den motivering som statsutskottet redovisar i sitt utlåtande och som jag kommer att yrka bifall till.

Jag vill emellertid anlägga några synpunkter på ett par frågor som har dykt upp. Det är framför allt en fråga som har sysselsatt praktiskt taget alla som har deltagit i debatten, nämligen huruvida kompensationserna för ortsavdragsreformen skulle ha verkat stimulerande på kommunerna att höja sina utdebiteringar efter 1957. Jag tillhör själv en av de större expansiva kommunerna, som har tvingats att efter detta år vidta en ganska kraftig höjning av sin utdebitering. Men jag kan försäkra, mina damer och herrar, att något sneglande mot statsbidraget har inte förekommit, utan man har ansträngt sig till det yttersta för att vara återhållsam på utgiftssidan. Detta stämmer inte med den storpolitiska terminologi som herr Hagberg till min förvåning använder i detta sammanhang, då han säger att kommunerna är invecklade i någon slags »kommunal kapprustning». Så är det inte. Kommunerna har blivit av olika omständigheter påtvingade en expansion som de måste försöka bromsa och så långt möjligt fördela på framtiden. På tal om min hemkommun kan jag nämna att vi bara för några dagar sedan i drätselkammaren hade att ta ställning till investeringsanspråk på inte mindre än 80 miljoner kronor, vilka alla ansågs ha prioritet. Detta skulle vi behöva ta till för att vara med i den kommunala kapprustningen — som herr Hagberg behagade uttrycka det. Vi orkade inte med denna utgift. Vi får försöka rätta våra utgifter efter de resurser som vi kan mobilisera. Jag bestrider därför bestämt att det uttryck som herr Hagberg använde är på något sätt synonymt för kommunernas handlande.

De som har opponerat mot framför allt herr Holmqvist vill tydligen göra gällande att vårt folk ute i kommunerna skulle vara mindre ekonomiskt sinnat än det folk som sitter i detta hus.

Anslag till skatteersättning till kommunerna

Jag tror inte att kommunerna exporterar allt sitt ekonomiska förnuft till riksdagshuset. De behåller en betydande del av detta för att klara sina finanser.

Jag ber att få yrka bifall till statskottets hemställan.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Hagbergs uttalande om hur kommunerna arbetar. Hans betygsättning av våra kommunalmän var inte den allra bästa. Jag fick intrycket att herr Hagberg anser att kommunalmännen i gemen är slösaktiga, att de försöker överträffa varandra i fråga om den kommunala expansionen. Som herr Eriksson nyss sade är det inte på det sättet ute i våra kommuner. Den expansion som där sker är nödvändig, och den sker i allmänhet också under endräkt mellan de olika politiska partierna. Även herr Hagbergs partivänner hör ibland till dem som är med och driver på för att någonting skall bli gjort.

Här har vidare påståtts att ortsavdragsreformen skulle ha verkat stimulerande på kommunerna att höja utdebiteringarna. Jag tror inte att så är fallet, utan kommunerna har varit nödsakade att utföra vissa anläggningar. Det är utgifterna härför som förklarar de höjda utdebiteringarna. Detta förhållande gäller inte bara kommunerna utan också landstingen. I höstas var nämligen ett flertal av våra landsting nödsakade att höja sina utdebiteringar. Denna höjning vidtogs nog inte av den anledningen att man hoppades att få litet mer av staten, utan för att täcka absolut nödvändiga utgifter.

Om riksdagen nu skulle följa högerns förslag och sänka statsbidragen med sammanlagt 67 miljoner kronor, skulle landstingen och kommunerna således få 67 miljoner kronor mindre i bidrag från staten. Tror någon verkligen att de beslutande församlingarna i våra kommuner och landsting när de samlas i höst skulle kunna sänka sina utgifter med dessa 67 miljoner? Nej, re-

sultatet blir i så fall att de tvingas att höja sina utdebiteringar så att de får täckning för dessa 67 miljoner. Det blir då bara en omflyttning av skatteuttaget från staten till kommunerna, och denna omflyttning kanske kommer att bli mindre rättvis än den utdebitering som nu sker.

Om riksdagen skulle följa folkpartiets förslag och minska statsbidragen med 40 miljoner kronor innebär det naturligtvis heller inte någon verklig utgiftsminskning för medborgarna, utan det blir även här fråga om en överflyttning av bördorna från den ena till den andra.

Till sist vill jag bara säga att det finns anledning för kommunalmännen att protestera mot den beskrivning som man här gjort av deras sätt att handla i dessa frågor. Jag har en bestämd känsla av att herr Hagbergs uttalande på denna punkt inte överensstämmer med verkligheten.

I detta anförande instämde herrar *Anderberg* (s), *Thun* (s) och *Dahl* (s).

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Talet om bristande sparsamhet och överambition från kommunalmännens sida har föranlett mig att begära ordet i denna diskussion.

Det har i debatten påståtts att de statsbidrag som kommunerna får som kompensation för ortsavdragsreformen skulle stimulera dem till att ta på sig onödiga utgifter och höja sina skatteuttag i överkant. Jag reagerar mot den beskylningen och delar gentemot herr Hagberg utskottets uppfattning att utdebiteringsökningen inom kommunerna har sin främsta förklaring i andra förhållanden än en onödigt hög kommunal expansionstakt. Jag har en bestämd känsla av att kommunalmännen inte minst under de senaste åren lagt ned mycket arbete på att få debet och kredit att gå ihop ute i kommunerna. De prövar mycket omsorgsfullt alla utgiftsposter och undersöker noga hur man skall kunna klara sig utan att få alltför stora utgiftshöjningar.

Anslag till skatteersättning till kommunerna

Liksom inom den offentliga verksamheten över huvud taget har de belopp som åtgår för den kommunala verksamheten i dag gått i höjden. Detta beror till en del på penningvärdeförsämringen, men också på att man ålagt kommunerna nya arbetsuppgifter. Kommunerna måste i dag ta på sig större serviceutgifter än tidigare. Med i bilden kommer också att sänkta statsbidrag lett till kommunala utgiftshöjningar och därmed också kommunala skatthöjningar. Det är denna utveckling som i betydande utsträckning spelat in vid de kommunala skatthöjningar som fröken Andersson här redovisade och över huvud taget vid de kommunala skatthöjningarna under de senaste åren.

Jag bestrider att kommunernas skatthöjningar på något sätt skulle ha stimulerats av det faktum att kommunerna får detta statsbidrag. Man kan tvärtom säga att skatthöjningarna i kommunerna åtminstone delvis är en följd av att statsbidragen till kommunerna sjunker. Jag har haft anledning att påpeka detta faktum vid den tidigare diskussionen här om minskade bidrag till skolmåltidsverksamheten. Tidigare i dag har vi beslutat sänkta statsbidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. Även det medför naturligtvis ökade kommunala kostnader, därest man vill fortsätta utbyggnaden av vatten och avlopp.

Det sägs nu i högerreservationen, och det går igen fastän något mera inlindat i folkpartireservationen, att man bör spara i kommunerna och söka komma fram på andra vägar än genom att höja utdebiteringarna. Det skulle vara värdefullt om man från högerhåll någon gång ville närmare precisera hur man menar att kommunalmännen skall spara. Jag har den erfarenheten både från kommunal verksamhet och från landstingen att högerrepresentanterna inte någon enda gång kunnat ge anvisning på reella besparingsmöjligheter. Men det är naturligtvis annorlunda när man diskuterar sparsamhet rent allmänt och när man skall söka förverkliga sparat i prak-

tiskt kommunalt arbete. Där är utrymmet för sparande inte lika stort.

Herr Hagberg sade att det finns en överambition från kommunalmännens sida. Han pekade i det sammanhanget bland annat på skolor och skolbyggnade. Om man jämför de skolor som vi har i dag med de skolor som byggdes i början av detta århundrade, är skillnaden naturligtvis mycket stor. Men motsvarande skillnad kan man också se i fråga om våra bostäder och andra byggnader. Då man här beskyller kommunalmännen för överambition vill jag därför fråga, om det verkligen är någon som anser att vi t. ex. i fråga om skolorna skall gå tillbaka till den standard som gällde förr i tiden då man hade ett enda avklädningsrum, där vi som barn hängde upp våra våta kläder och sedan satt och åt våra torra smörgåsar, samt en enda skolsal. Menar man verkligen att vi bör gå tillbaka till den ordningen, eftersom man här så mycket talar om överambition i samband med skolbyggen o. s. v.? Jag tror att man kanske skall nyansera ordvalet och vara något försiktigare på denna punkt.

Sedan har jag pekat på kommunernas ökade kostnader, och jag skulle nog vilja ha ett svar på hur man här tänker sig att få ekvationen att gå ihop. På punkt efter punkt har man i olika sammanhang begärt att vi skall minska statsbidragen till kommunerna, som samtidigt innebär att vi ökar anspråken på kommunerna. Hur skall det vara möjligt att utan kommunal skatthöjning minska statsbidragen till kommunerna och samtidigt räkna med att kunna förverkliga vad kommunernas invånare har rätt att fordra?

När man diskuterar det kommunala skatteuttaget vill jag också framhålla att vi under de bägge sista åren i många kommuner haft en utveckling med sänkt skatteunderlag till följd av näringslivets svårigheter, avsättningssvårigheterna på skogens område, de dåliga skördeåren för jordbruket och över huvud taget den allmänna åtstramningen. Allt detta har lett till ett minskat skatteunderlag och

Anslag till skatteersättning till kommunerna

gjorta att man tvingats överväga och diskutera frågan om skattehöjning.

Enligt min mening kan man inte skära kommunerna över en kam när man diskuterar kommunernas expansion. Det finns kommuner som har tvingats föra en expansiv politik för att hålla befolkningen kvar och ge människorna utkomstmöjligheter inom kommunen. Därför har man satsat på försök att åstadkomma ett differentierat näringsliv, man har försökt stimulera en sådan utveckling genom planerings- och byggnadsverksamhet, man har utfört vatten- och avloppsanläggningar, byggt ut skolväsendet och inte minst yrkesutbildningen, allt för att söka skydda bygden och bevara kommunens framtida möjligheter. I mitt eget län hade jag för några år sedan tillfälle att delta i en utredning om bildandet av en företagareförening. Det var intressant att i den utredningen se hur man hade ett vikande befolkningsunderlag och skatteunderlag i kommuner med ensidigt inriktat näringsliv, medan utvecklingen var den motsatta i kommuner med differentierat näringsliv. När kommunalmännen observerar sådant är det begripligt att de satsar på att söka bygga ut näringslivet i kommunerna.

Högerreservanterna har tryckt på att statens finanser i dag är bekymmersamma. Det är ingen tvekan om den saken — på den punkten är vi alla överens — men jag tror att det är angeläget, när man diskuterar skattefrågorna och hur vi skall kunna klara dagens skattetryck och söka undvika skattehöjning, att man i bilden inkluderar också den kommunala utdebiteringen, inte bara statskatterna utan också landstings- och kommunalskatterna. Man får nog se dessa tre skatter tillsammans om man skall få helhetsbilden. Reservanterna bortser helt från landstings- och kommunalskatterna i detta sammanhang och för ett allmänt tal om sparsamhet, men jag tror att det är all anledning att i sammanhang med diskussionen om skatterna och statens bidrag till kommunerna också ta hänsyn till att skatteunderlaget varierar högst betydligt ute i kommunerna. En

minskning av statsbidraget till kommunerna i enlighet med reservanternas förslag skulle innebära en ytterligare övervältring av bördorna på våra kommuner, framför allt på kommuner med ett skatteunderlag, som ligger under genomsnittet i detta land.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! För några dagar sedan upplyste herr Eric Carlsson om att han var ordförande i en skolstyrelse och en mycket vidsynt sådan, som till och med lät skolstyrelsen bedöma olika problem som förelades den. Jag tycker att det var en tacknämlig upplysning. I dag har herr Carlsson tagit till sin uppgift att lära oss andra kommunalmän här i kammarerna hur man bör bete sig i kommunerna. Han pläderar för att det inte är någonting att göra — man måste öka utgifterna och, åtminstone i vissa kommuner, vara mycket expansiv för att få behålla näringsliv och därmed befolkning, etc.

När herr Eric Carlsson får några år till på nacken undrar jag, om han inte kommer att lägga märke till åtminstone två saker, som jag har iakttagit under mitt kommunala liv sedan början på 1920-talet. Ju bättre affärer en kommun har, desto större blir faktiskt frestelsen att ge sig på nya saker, och ofta är det fråga om sådant som inte är så överhängande och nödvändigt. Om man dessutom kopplar ihop detta med en chans att få statsbidrag, anses det inte vara en kommunal dygd att avstå från statsbidraget, utan många gånger är det tvärtom. Nu vet jag alldeles bestämt att man i fjol, och kanske ännu mera i förfjol, inom kommunerna resonerade på det sättet, att nu har vi en chans att få in staten som skattebetalare, med den debiteringssats som vi själva bestämmer. Det fanns faktiskt kommuner, som hade kunnat klara sig utan att höja utdebiteringen, och det sades inte bara man och man emellan utan till och med på kommunalfullmäktigesammanträden:

Anslag till skatteersättning till kommunerna

Är det klokt att inte försöka få med staten som skattebetalare på en något högre debiteringssats, ty vi vet ju inte hur länge staten kommer att stå kvar som en sådan skattebetalare. Det var det ena sättet att resonera. Men man sade också, att om vi nu höjer skatten, så att den för en vanlig skattebetalare ungefär svarar mot höjningen av ortsavdraget, har det ju inte blivit någon skattehöjning för dessa skattebetalare. Dessa resonemang låg faktiskt bakom många av de beslut om debiteringshöjningar som skett. Och vi skall väl inte här försöka spela något slags teater och säga att det inte förhåller sig på det sättet, ty då har inte herr Eric Carlsson tillräcklig kännedom om hur det resoneras åtminstone bland ett mycket stort antal av våra kommunalmän. Sedan är det ju självklart att det finns de som försöker att avhålla sig från denna politik, och det finns väl också kommuner som måste företa en höjning på grund av tidigare gjorda engagemang som måste fullföljas eller på grund av nya uppgifter som är ofrånkomliga till följd av befolkningsutvecklingen o. d. Herr Eric Carlsson har naturligtvis rätt i att det är olika i olika kommuner, men kvar står det faktum att om man har litet mera knappt om medel, finns det åtskilliga saker som det går att skjuta på till dess man får möjlighet att med den gamla debiteringssatsen avsätta medel för dessa ändamål, och dessutom kan man då kanske utveckla mera energi för att få ut mera per satsad krona inom kommunen. Denna observans blir starkare när man har ett något svagare ekonomiskt underlag än när man har alltför gott om pengar.

Jag tycker inte att bilden av hur det verkligen är och bör gå till i kommunerna på ett riktigt sätt återgavs av herr Eric Carlsson, och därför har jag velat tillföra debatten dessa synpunkter.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Till herr Mannerskantz vill jag säga att jag inte vet vilken kommunalpolitik man för i hans hemlän och hur man där diskuterar. För mitt eget

vidkommande har jag skolats i en landskommun och ett landsting, där vi har en god ekonomisk ställning på båda hållen. Vi har bland de lägsta skatterna i landet, och vi ger oss inte in på några äventyr. Jag har för övrigt inte märkt att ens högerrepresentanterna där haft några besparingsönskemål.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken Andersson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 122 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken Andersson begärde rösträkning, verkställdes nu vote-

Anslag till studiebidrag och stipendier

ring medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 121;

Nej — 16.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i de vid utlåtandet avgivna reservationerna i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nestrup* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 122 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i de vid utlåtandet avgivna reservationerna i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nestrup* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 44.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Herr talmannen anförde, att med hänsyn till kammarens redan fattade beslut

de i reservationerna framställda yrkandena rörande punkten 3 finge anses förfallna, varför beträffande denna punkt nu endast kvarstode yrkandet om bifall till utskottets hemställan. På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna 4 och 5 hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1959/60 till studiebidrag och stipendier samt till bidrag till driften av folkskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Anslag till studiebidrag och stipendier**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 69 030 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 51) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson i Benestad m. fl.* (II: 107), i vilka hemställts, att riksdagen med bifall till vad som föreslagits i motionerna måtte till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 62 530 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 125) samt den andra inom andra kammaren av herr *Bengtsson i Göteborg och Darlin* (II: 163), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte dels besluta, att allmänt studiebidrag icke vidare skulle utgå, dels till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 51 030 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 51 och II: 107 samt I: 125 och II: 163, sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 69 030 000 kronor.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Kajser*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 51 och II: 107 samt med bifall till motionerna I: 125 och II: 163, sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 51 030 000 kronor;

b) av herrar *Pålsson*, *Sundin*, *Svensson* i Stenkyrka och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 125 och II: 163, såvitt nu vore i fråga, samt med bifall till motionerna I: 51 och II: 107, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 62 530 000 kronor.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Detta anslag har varit föremål för diskussion under de två senaste årens riksdagar, och det finns väl därför ingen anledning att nu ingå på en närmare debatt rörande detsamma.

Det är fråga om en generell subvention, alltså utbetalad utan behovsprövning, och systemet har varit i funktion bara under ungefär ett och ett halvt år. Som alla generella subventioner bör den enligt vår uppfattning bli föremål för översyn i ett statsfinansiellt läge som det nuvarande. Vi reservanter har inte kunnat känna oss övertygade om behovet av denna subvention, som också i viss mån utfaller ojämnt. Jag har haft tillfälle att se en familj med en långvarigt sjuk flicka i den åldersklass det gäller. Hon har

Anslag till studiebidrag och stipendier

med viss svårighet kunnat studera i riktning mot realexamen via korrespondensinstitut. Hon är den enda för vilken själva undervisningen har kostat föräldrarna några pengar, men hon är också den enda som inte har fått det här allmänna studiebidraget.

Det gäller inte så stora belopp som när det var fråga om det första barnbidraget, som diskuterades häromdagen, men vi anser att det är väsentligt att spara på alla punkter där det är möjligt för att få balans i budgeten, och den summa av 18 miljoner kronor som det är fråga om här är inte alldeles utan betydelse. Jag skall inte gå in på någon vidare ekonomisk diskussion, den kommer ju vid ett senare tillfälle, men jag kan inte underlåta att erinra om det som sades i förra veckan i samband med diskussionen om barnbidragen. Jag tänker särskilt på de synpunkter som då framfördes av herr Hagberg.

Vi har ju från vårt partis sida vissa principiella synpunkter rörande utformningen av den studiehjälp som samhället bör ge. Vi menar att man i stället för att betala ut kontanta bidrag bör genomföra sådana reformer på beskattningens område att möjligheter bereds föräldrar att göra avdrag för periodiskt understöd även i sådana fall, då detta av mottagaren användes för att bestrida studie-kostnader liksom att rätt ges att efter avlagd examen göra avdrag för amortering av sådana skulder som betingas av studiekostnader.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten 1 avgivna, med a betecknade reservationen.

Herr **SUNDIN** (cp):

Herr talman! Vid punkt 1 har fogats en reservation, betecknad b, som jag här vill säga några ord om.

Det är ju i och för sig aldrig roligt att beskära möjligheterna för ungdomen att erhålla stipendier. Att vi i denna reservation ändå har fört fram ett yrkande i den riktningen beror på två ting. Dels har vi ansett att man i nuvarande ekonomiska situation måste

Anslag till studiebidrag och stipendier

söka anvisa utvägar att minska statens utgifter, dels innebär det allmänna studiebidraget, med den konstruktion som det fick, i och för sig en orättvisa. De ungdomar som är under 18 år och kan erhålla ifrågavarande studiebidrag kommer nämligen i en del fall i en mycket bättre situation i stipendiehänseende än de studerande som är över 18 år. Såväl motionärerna i frågan som vi reservanter har ansett att man därför skulle kunna spara in 6,5 miljoner kronor på detta anslag i avvaktan på att en annan ordning införes som kan leda till större rättvisa på det här området.

Meningen är emellertid inte att göra ifrågavarande ungdomar lottlösa. De skulle genom stipendier och de särskilda studiebidragen komma att bli jämställda med dem som är över 18 år.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som jag i början av mitt anförande angav.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Då det inte kommit fram något särskilt nytt i de båda anföranden som har hållits här, ber jag bara att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Kaijser*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Sundin*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Pålsson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog

vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Sundins yrkande.

Herr *Kaijser* åskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 123 punkten 1 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Pålsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen av herr *Kaijser* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 28;

Nej — 20.

Därjämte hade 97 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 123 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Pålsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 27.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2**Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959 förordade grunder för statsbidrag till särskild observationsundervisning, att tillämpas från och med redovisningsåret 1959/60, dels godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till korrespondensrealskolor, att tillämpas från och med redovisningsåret 1959/60, dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 700 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 125) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Bengts-*

son i Göteborg och *Darlin* (II: 163), i vilka hemställdes, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte dels besluta, att tillhandahållande av fri undervisningsmateriel icke skulle vara obligatoriskt för skoldistriktet, dels besluta att från och med läsåret 1959/60 vid beräkning av det i anslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. ingående lärarlönebidraget m. m., avdragsbeloppet efter kompensation för avlösta bidrag skulle vara i hyresgrupp 1 782 kronor, i hyresgrupp 2 1 025 kronor, i hyresgrupp 3 1 205 kronor, i hyresgrupp 4 1 441 kronor och i hyresgrupp 5 1 677 kronor, dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 691 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 133) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjöqvist m. fl.* (II: 169), i vilka hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte dels uttala, att, då behov föreläge att avskilja svårbehandlade elever från den övriga klassen, särskild undervisning för dessa skulle ske i observationsklass, dels ock avslå departementschefens förslag att godkänna av honom förordade grunder för statsbidrag till särskild observationsundervisning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 134) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund* (II: 168), i vilka hemställdes, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte dels besluta, att tillhandahållande av fri undervisningsmateriel icke skulle vara obligatoriskt för skoldistriktet, dels besluta, att från och med läsåret 1959/60 vid beräkning av det i anslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. ingående lärarlönebidraget hänsyn icke skulle tagas till avlösta bidrag och avdragsbeloppet sålunda fast-

Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.

ställas till i hyresgrupp 1 957 kronor, i hyresgrupp 2 1 200 kronor, i hyresgrupp 3 1 380 kronor, i hyresgrupp 4 1 616 kronor och i hyresgrupp 5 1 852 kronor per statsbidragsberättigande lärartjänst, dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 684 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 247) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 305), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta dels om vidtagande av den i motionerna förordade ändringen i grunderna för lärarlönebidraget till kommunerna, dels att anslaget under förevarande punkt i anledning därav skulle minskas med 5 000 000 kronor och uppföras med 695 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset väckt motion (II: 170), i vilken hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte beakta vad i motionen anförts rörande kostnader för viss frivillig undervisning i finska språket.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 125 och II: 163 samt I: 134 och II: 168, i vad de avsåge skyldighet för skoldistriktet att tillhandahålla fri undervisningsmateriel, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 125 och II: 163, I: 134 och II: 168 samt I: 247 och II: 305, i vad de avsåge grunderna för lärarlönebidraget till kommunerna, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 133 och II: 169, såvitt nu vore i fråga, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959 förordade grunder för statsbidrag till särskild observationsundervisning, att tillämpas från och med redovisningsåret 1959/60.

IV. att riksdagen måtte godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till korrespondensrealskolor, att tillämpas från och med redovisningsåret 1959/60;

V. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 125 och II: 163, I: 134 och II: 168 samt I: 247 och II: 305, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 700 000 000 kronor;

VI. att motionerna I: 133 och II: 169, i den mån de icke behandlats under III, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VII. att motionen II: 170 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Edström* och *Ståhl*, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottet bort under II och V hemställa,

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 247 och II: 305 ävensom i anledning av motionerna I: 125 och II: 163 samt I: 134 och II: 168, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta vidtaga i förstnämnda båda motioner förordad ändring i grunderna för lärarlönebidraget till kommunerna;

V. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 125 och II: 163 samt I: 134 och II: 168 ävensom med bifall till motionerna I: 247 och II: 305, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 695 000 000 kronor;

b) av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Heckscher*, vilka ansett, att utskottet bort under I—III samt V hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 125 och II: 163 samt I: 134 och II: 168, samtliga motioner så-

Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.

vitt nu vore i fråga, besluta, att tillhandahållande av fri undervisningsmateriel icke skulle vara obligatoriskt för skol-distriktet;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 134 och II: 168 ävensom i anledning av motionerna I: 125 och II: 163 samt I: 247 och II: 305, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta vidtagna i förstnämnda båda motioner förordad ändring i grunderna för lärar-lönebidraget till kommunerna;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 133 och II: 169, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å Kungl. Maj:ts förslag beträffande grunder för statsbidrag till särskild observationsundervisning uttala, att då behov föreläge att särskilja svårbehandlade elever från den övriga klassen särskild undervisning för dessa borde ske i observationsklass;

V. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 125 och II: 163 samt I: 247 och II: 305 ävensom med bifall till motionerna I: 134 och II: 168, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 684 000 000 kronor;

c) av herrar *Boman, Pålsson, Sundin, Svensson* i Stenkyrka, *Larsson* i Hedensåset och *Helén*, vilka ansett, att utskottet i anledning av motionen II: 170 bort förorda, att kostnaderna för undervisning i finska som valfritt ämne i årskurserna 8 och 9 i folkskolan skulle bestri-das ur förevarande anslag samt att därför utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, ävensom att utskottet bort under VII hemställa, att riksdagen måtte i skriveelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas i anledning av motionen II: 170 anfört.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Vid denna punkt finns fogade tre reservationer, en av dem betecknad med b, som rör ett par olika frågor.

Den ena gäller de fria läroböckerna. Vi har redan tidigare motionerat om att ta bort den förmånen, och vi vidhåller i år vår uppfattning, detta framför allt med hänsyn till det statsfinansiella läget. Vi tror inte att ett beslut i enlighet med vår uppfattning skall få några katastrofala följder. Den allmänna välståndsutvecklingen har under de år som systemet med fria läroböcker tillämpats varit avsevärd, och det torde icke vara omöjligt för familjerna att bära de kostnader, som ett slopande av detta system innebär. Vi tror också att eleverna genom slopandet av detta system skulle bibringas större aktning för värdet av läroböckerna. Det är ju ett gammalt och måhända uttjatat argument, men jag har hört det framföras från olika håll och från personer med mycket olika politisk uppfattning, så det ligger väl i alla fall något i det, trots allt.

I motionen nr 134 i denna kammare har man framhållit att om man reducerar det enligt bidragsreglerna utgående s. k. kompensationsbeloppet med den andel därav, som anses motsvara det avlösta bidraget till fria läroböcker, återstår ett så ringa kompensationsbelopp, att detta torde sakna betydelse för de enskilda kommunerna. Det är alldeles obestridligt att så är fallet, i alla händelser om den exemplifiering som angavs i den proposition, nr 112 år 1957, som ligger till grund för den nuvarande beräkningen av statsbidraget, är riktig. Men tillsammans blir alla dessa små belopp ett icke alldeles oväsentligt belopp i statens budget.

Det som nu sagts berör det som anförts i punkterna I, II och V i reservationens kläm.

Den andra frågan gäller den s. k. särskilda observationsundervisningen. Reservationens hemställan i punkt III anknyter till motionen nr 133 i denna kammare. Denna särskilda observationsundervisning skulle på förslag av skolöverstyrelsen i disciplinfrämjande syfte införas vid våra folkskolor. Utöver den redan existerande anordningen, enligt vilken elever med sådana psy-

Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.

kiska särdrag, att de inte lämpligen bör undervisas i vanlig klass jämlikt av skolöverstyrelsen meddelade riktlinjer, kan uttagas till undervisning i observationsklass, föreslås nu att beträffande skola med minst 13 elever länskolnämnden må kunna medge, att särskild observationsundervisning ordnas under högst 4 veckotimmar samt efter medgivande av skolöverstyrelsen även ett högre antal veckotimmar må kunna komma i fråga för sådana elever.

Vi tror inte på värdet av denna form av speciell undervisning för dessa elever, vilka ju har grava beteenderubbingar, som tar sig uttryck i disciplinsvårigheter. Vi är inte alldeles ensamma om detta tvivel. Vi fäster oss vid att en specialundervisning av detta slag enligt departementschefen väl huvudsakligen torde bli aktuell vid större skolenheter. Vid dessa större skolenheter finns ju med nuvarande bestämmelser möjlighet att ordna särskilda observationsklasser, och vi tror att det är en riktigare väg. Vi är inte alls övertygade om att det ligger någon preventiv effekt i enbart möjligheten att tillgripa den nya formen av specialundervisning, såsom departementschefen anført.

Utskottet har ju också varit tveksamt. Det anser, att den föreslagna anordningen kan förtjäna prövas, men utskottet anser likväl för sin del, att detta slags undervisning bör betraktas endast som en försöksverksamhet.

Vi har också fäst oss vid statskontorets uppfattning att innan nya erfarenheter vunnits rörande verkningarna av det nya disciplinsystemet i folkskolan, bör det inte ifrågakomma att överväga ytterligare, åtgärder av så kostnadskrävande natur.

Herr talman! Vår uppfattning i denna fråga bygger väsentligen på att vi inte tror på värdet av att vid disciplinsvårigheter av denna art under några få timmar i veckan avföra eleverna från deras kamrater till en speciell undervisning. Vi tror inte, att det kan ge något av den fasta och lugna handledning, som vi tror vara det mest

värdefulla för dessa elever. Vi tror att det är något väsentligt, att dessa elever får en lärare som känner dem, som har möjlighet att följa dem och som genom att göra sig förtrogen med deras natur och deras problem kan påverka dem. Vi tror att en lärare, som har dem konstant, kan nå detta mål, men vi tvivlar på att det kan ske vid en särskild undervisning av en speciell lärare under en tid av 4 timmar i veckan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med b betecknade reservationen vid denna punkt.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talmannen har tidigare i dag låtit förstå, att han satte värde på att vi fattade oss kort, och eftersom det bör vara varje kammarledamots skyldighet att göra talmannen till freds, skall jag vara mycket kortfattad.

I den reservation a, som det här gäller, föreslås en minskning av statsbidraget till fria skolböcker. I motsats till högern har vi inte velat vara med om att ta bort hela statsbidraget, men vi har utgått från att kommunerna, om de gör ansträngningar, skulle kunna minska sina kostnader. Det har man prövat på en del håll med framgång genom att man i rätt stor utsträckning övergått till att lämna skolböckerna som lån i stället för som gåva. Det gäller givetvis främst de dyrare läroböckerna.

Det skulle tekniskt gå till på det sättet, att statsbidraget, som för närvarande är 400 kronor, skulle minskas med 100 kronor till 300 kronor, och då skulle det bli en minskning av bidraget till fria läroböcker. Minskningen skulle motsvara cirka 40 procent av statens nuvarande bidrag. Det skulle innebära en inbesparing på 5 miljoner kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt med beteckningen a.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Under denna punkt finns en reservation av herrar Boman,

Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.

Pålsson m. fl., betecknad med c. Reservationen innebär ingen förändring i vad det gäller beloppet, utan är helt av principiell art.

Den fråga som tas upp i reservationen är, varifrån man skall ta pengarna för undervisning i finska språket. Utskottets förslag innebär, att man tar pengarna från en rubrik, som är avsedd att tjäna syftemålet att förstärka undervisningen i svenska språket. Jag vill på inget sätt här ge mig in på en diskussion som rör de olika språken längst uppe i norr — det är jag inte kapabel till. Jag vill bara framhålla, att jag i likhet med skolöverstyrelsen anser att vad som här säges i vår reservation är riktigt, nämligen att man i stället skall ta pengarna under rubriken »Bidrag till driften av folkskolor m. m.».

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation c.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Med anledning av herr Kaijers anförande vill jag säga, att vi under de senaste veckorna behandlat så många punkter, där högern kommit med sina förslag om att övervältra kostnader från staten till kommunerna och barnfamiljerna, att det inte är någon mening att ta upp en ny diskussion i det sammanhanget. Röstningsresultaten har ju givit klara utslag om hur första kammaren vill ha det. Jag tror att det blir samma förhållande på denna punkt. Därför kan jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag på de punkter som herr Kaijser vidrörde.

Vad det sedan gäller herr Anderssons anförande är det alldeles obestriddigt, att man på vissa håll kan vinna något genom att låta eleverna få böckerna till låns i stället för som gåva. Det är ju en sak som vi har diskuterat varje år då åttonde huvudtiteln varit uppe till debatt. Men det är rätt många som ansett, att det är av stort värde, om eleverna kan få böckerna som gåva, som ett minne från sin som jag hoppas glada skoltid. Dessutom har det ansetts, att det ur hygienisk synpunkt inte är så lämpligt att böcker, som måhända har slitits ned

rätt betydligt, skall lämnas till andra barn, kanske i annan familj.

Det är dessa saker som gjort, att riksdagen inte tidigare velat vara med på detta förslag. Jag vågar ju inte göra gällande, att här skulle föreligga någon överdriven medicinsk fara — det väsentliga för mig är att man inte skall förmena barnen att få böckerna som gåva, där så kan ske.

Beträffande herr Sundins anförande vill jag framhålla, att vi i utskottet skrivit så pass tydligt i vårt utlåtande, att det inte är mycket mera att säga om den saken.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga delpunkter.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Mitt anförande kommer att ta ungefär en minut! Jag skall inte på något vis ge mig in på språkfrågorna. Vad jag vill säga gäller den motion, som avgivits av herr Larsson i Hedenäset i andra kammaren.

Herr Larsson har ur principiell synpunkt alldeles rätt, det är inte tu tal om den saken. Han anser, att man inte bör ta pengarna ur det s. k. finnbygdsanslaget, utan ur det stora anslaget, som rör sig om 700 miljoner kronor.

Emellertid har det här ingen som helst praktisk betydelse. Det är precis det samma, vilken rubrik man väljer, helt enkelt på grund av att det, såvitt jag kan förstå, alls inte kommer att utbetalas några nämnvärda belopp för detta ändamål. Efter vad jag vet har inga målsmän eller föräldrar begärt vare sig hos skolöverstyrelsen eller hos Kungl. Maj:t att dessa frivilliga kurser i finska skall anordnas.

Därför tycker jag för min del, att det är alldeles onödigt att fortsätta debatten i denna fråga. Jag skulle vilja säga till statsrådet Edenman, att det är irriterande, när sådana här frågor kommer upp. Jag tror för min del det vore lyckligast, om man så sällan som möjligt tog upp de här frågorna till behandling, framför allt här i riksdagen.

Jag har intet yrkande.

Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Inte heller jag skall ta upp någon diskussion om högerns besparingsaktioner, men på en punkt kan jag inte underlåta att göra en reflexion.

Jag har förvånat mig mycket över att högern går emot förslaget om särskild observationsundervisning efter allt tal om »nedbusningen» i skolorna. Det är ju att observera, att sedan agan avskaffades också i folkskolan, var det nödvändigt för mig att försöka ge skolmyndigheterna de nya medel, som de önskade. Nu menar man på skolhåll, framför allt inom skolöverstyrelsen, att den föreslagna formen av observationsundervisning är mycket värdefull. Det är ju inte, herr Kaijser, här fråga om 4 timmars undervisning i veckan. Man kan ju få den uppfattningen, att man plockar bort ett besvärligt fall, en pojke eller flicka, för att meddela undervisning i vanlig slentrianmässig form. Nej, här är det fråga om 4 timmar av koncentrerad uppfostran.

Vi har haft många enskilda fall — i allmänhet är det fråga om pojkar — som är socialt missanpassade. Enligt den psykologiska expertisen — läkare och andra, herr Kaijser — och enligt pedagogerna hjälper man många gånger en sådan elev, om han får tillfälle att tala ut med en lärare, som han har förtroende för. Det är självfallet att de lärare, som kommer att svara för denna form av undervisning, blir särskilt utvalda. Jag för min del liksom många andra är övertygad om att får skolmyndigheterna möjlighet att under en begränsad del av skolveckan komma till tals med sådana barn, är detta en stor vinning och ett stort framsteg. Nu har vi inga andra resurser i skolorna än att rektorer och i viss mån kuratorer och skolpsykologer får ta hand om dessa barn under några sekunder eller några minuter. Här har man ändå fått möjlighet att disponera 4 timmar och — i vissa fall, herr Kaijser — ännu fler timmar.

Herr Kaijser förklarar som representant för högergruppen, att man inom högern inte tror på denna anordning och att man tror mer på observationsklasser.

Det är riktigt att det finns observationsklasser, men när det gäller dessa verkligt svårartade fall har jag mycket svårt att tänka mig, att det i någon större utsträckning kommer att finnas så stora skolenheter, att man kan fylla en särskild observationsklass med enbart t. ex. svåruppfostrade pojkar.

Ni inom högern har lagt fram en teori, herr Kaijser, men den håller inte i verkligheten. Beträffande alla de fall, som varit aktuella under senare år och som tagits fram i agadebatten, har man förklarat, att det vore värdefullt, om den eller den pojken kunnat få litet bättre tillsyn, bättre handledning, eller med andra ord mer uppfostran i skolan.

Det är vad som döljer sig, herr talman, bakom uttrycket »4 timmars särskild undervisning i veckan».

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Eftersom jag har skrivit motionen om observationsklasserna, må det vara mig tillåtet att med ett par ord kommentera ecklesiastikministerns inlägg.

Jag skulle vilja börja med att ta upp själva anslaget i hans anförande, där han förvånade sig över att vi från högerhåll efter allt tal om nedbusning inte vill vara med om anordningar, som skulle avse att råda bot på denna nedbusning. Jag skall be att få tillbakavisa detta uttalande, ty motiveringen för vårt yrkande om observationsklasser i stället för dessa 4 timmar särskild uppfostran är just det starka medvetandet om nedbusningen och det starka önskemålet om att medel skall ställas till förfogande att råda bot på denna nedbusning. Vi anser, att det måste till kraftigare medel än de 4 specialtimmar som propositionen föreslår.

Om en pojke är så besvärlig, att han stör undervisningen dag efter dag och timme efter timme i en klass, är det alldeles nödvändigt att han tas därifrån för att inte de andra barnens berättigade intresse skall ta skada. Nu tror man, att om pojken får vara borta från den ordinarie undervisningen under 4 timmar och utsätts för något slags spe-

Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.

cialbehandling — vad den nu skall bestå i — så skall han bli så bra under de andra timmarna, att han inte fortsätter att var ett störande element. Jag tillåter mig tro att detta är en stor illusion. Skulle för de fall, som ecklesiastikministern nu räknar med, mildare medel än totalt avskiljande vara till fyllest, så finns ju andra möjligheter att tillgå än de 4 specialtimmarna. I många distrikt finns det ju kuratorer, skolläkare och skolledare som också kan tala med folk.

Bakom motionen ligger egentligen att vi anser att de medel, som föreslagits för att råda bot på nedbusningen, inte är tillräckliga och att de särskilda observationsklasserna i dessa fall bör vara mera ägnade att fylla det syfte man velat nå. Det var det ena jag ville säga, herr talman, när jag begärde ordet.

Den andra saken, som jag vill beröra, är den ingalunda stora frågan, vilket anslag som den ifrågasatta frivilliga undervisningen i finska i Tornedalen eller andra finsktalande områden skulle belasta. Jag skulle i likhet med herr Grym tro, att det kommer att bli ett mycket litet antal sådana där valfria timmar, och den tron grundar jag på min mångåriga kännedom om befolkningens inställning där uppe. Där vill man framför allt att barnen skall lära sig svenska, och varje språktimme, som tas ifrån undervisningen i svenska och lägges till valfri undervisning i annat ämne, är man inte glad åt. Men när denna valfrihet finns, tycker jag nog liksom reservanterna att kostnaderna inte bör belasta anslaget till folkundervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter. Jag bygger detta på den motivering, som herr Sundin har anfört, nämligen att detta anslag om icke formellt så dock praktiskt är avsett att utnyttjas för att hjälpa denna gränsbefolkning till fortbildning i svenska. Eftersom detta anslag är ett reservationsanslag och icke ett förslagsanslag — som lärarlöneanslaget är — skulle vi löpa den risken att pengarna inte räcker. Eftersom önskemålen där uppe är så starka att barnen skall förkovra sig i svenska, tycker jag inte att man bör nagga i kanten anslaget till folk-

undervisningens främjande i rikets nordligaste gränsorter genom att belasta det med utgifter för detta ändamål.

På denna punkt kan jag alltså ansluta mig till reservationen, även om jag är på det klara med att det här inte kan bli fråga om några större belopp.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Efter herr Berghs anförande har jag inte mycket att tillägga beträffande frågan om särskild observationsundervisning.

Jag har i mitt första anförande angivit skälen för att den ståndpunkt jag intagit är riktigare. Jag kan också tillägga att motionen i denna kammare har väckts av en pedagog, och det är åtminstone två pedagoger i andra kammaren — en med stor erfarenhet just från folkskolan — som har väckt motionen i andra kammaren. Jag tror att man kan lita ganska mycket på deras omdömen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Näsströms uttalande om de hygieniska vådor som var förknippade med att man skulle övergå från gåva till lån när det gäller de fria läroböckerna. Ibland undrar man, hur det egentligen kommer sig att vi, som inte hade förmånen av fria läroböcker, alls kunnat överleva! Vi fick i stället börja det nya skolåret med att söka sälja våra gamla läroböcker för så högt pris som möjligt till dem som gick i lägre klasser och försöka förvärva nya, eller rättare sagt begagnade, böcker så billigt som möjligt av dem som gick i en högre klass. Jag tror inte att de hygieniska vådorna var så stora.

Jag tror inte heller på talet om att det skulle bli så värdefullt för ungdomarna att få sina skolböcker som gåva — eller som minne, som herr Näsström uttryckte det. Jag tror att det i allmänhet är så, att man, när skoltiden är slut, inte sätter något större värde på

Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.

ett sådant minne. I varje fall betraktar man det inte som ett minne som man då och då gärna tar fram och studerar utan möjligen som ett minne som man gömmer på vinden tillsammans med en hel del andra saker — även om det är klart att det finns undantag från den regeln, glädjande nog.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill helt kort säga till min vän herr Andersson, att jag inte tycker att det är riktigt att man åberopar förhållanden som rådde strax efter sekelskiftet. Skulle vi göra på det sättet på olika områden, herr talman, blev det inte något framåtskridande utan en tillbakagång.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje moment av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de i fråga om mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende å mom. II, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr Andersson, Axel Johannes, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen i förevarande del; samt 3:o), av herr Kaijser, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid punkten anförda reservationen i motsvarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden

och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Axel Johannes, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 123 punkten 2 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Andersson, Axel Johannes, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 29.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjordes i enlighet med de rörande mom. III framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. IV hemställt.

Om anslag till åtgärder för skolans fostrande verksamhet, m. m.

Herr talmannen yttrade, att med hänsyn till kammarens redan fattade beslut de i reservationerna a och b förekomna yrkandena i fråga om mom. V finge anses hava förfallit, varför beträffande detta moment nu endast kvarstode yrkandet om bifall till utskottets hemställan. På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. VI hemställt.

Slutligen gjordes enligt de med avseende å mom. VII förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4**Om anslag till åtgärder för skolans fostrande verksamhet, m. m.**

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* (I: 28) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 32), hade hemställts, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att den tidigare av riksdagen begärda sammanfattande utredningen, syftande till en plan för en successiv sänkning av elevantalet per klass inom hela skolväsendet, måtte färdigställas i sådan takt, att förslag kunde föreläggas 1960 års riksdag, dels att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag, rubricerat Åtgärder för skolans fostrande verksamhet, av 4 000 000 kronor att av Kungl. Maj:t fördelas mellan länskolnämnderna (skolöverstyrelsen).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 28 och II: 32, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att av riksdagen år 1956 begärd utredning rörande sänkning av lärjungeantalet i undervisningsavdelningar inom folkskoleväsendet samt vid de allmänna läroverken och därmed jämförliga läroanstalter snarast möjligt måtte färdigställas och förslag i ämnet föreläggas riksdagen;

b) att motionerna I: 28 och II: 32, i vad de avsåge anvisande av anslag, icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten hade reservation anförts av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Edström* och *Ståhl*, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 28 och II: 32, såvitt nu vore i fråga, till Åtgärder för skolans fostrande verksamhet för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor att av Kungl. Maj:t fördelas mellan länskolnämnderna (skolöverstyrelsen).

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag skall försöka vara så kortfattad som möjligt!

Här gäller det ett anslag som skulle ställas till överstyrelsens och länskolnämndernas förfogande för åtgärder som kan vara nödvändiga då det gäller undervisningen och framför allt disciplinivårigheterna vid skolan. Vi har i utskottet varit fullständigt eniga om att söka få ned elevantalet i klasserna. Utskottet har starkt strukit under att man förväntar, att förslag i ämnet med det allra snaraste föreläggas riksdagen. Men det är klart att det tar sin tid innan ett sådant förslag kommer, och det tar också sin tid att genomföra det, eftersom ett genomförande beror på tillgången på skollokaler, på lärare och mycket annat. Under tiden borde något ske, och därför har vi i en folkpartimotion yrkat om ett reservationsanslag på 4 miljoner kronor.

Jag påminner om den debatt, som vi för inte så länge sedan hade då det

Ang. reglering av prisstegringar på försvarshuvudtiteln

gällde statens järnvägar. I det fallet ansågs det också vara nödvändigt att lämna ett visst stöd i väntan på att få fram vägplaner och förbättringar av vägarna intill de järnvägar, som kunde tänkas bli nedlagda. På samma sätt är det här. Det tar sin tid innan en sådan stor och mycket nödvändig reform kan genomföras, men därför bör man inte bara sitta med armarna i kors under tiden, utan man bör göra någonting.

Jag skall villigt erkänna att det har gjorts en del. Bl. a. detta har föranlett oss att i reservationen minska motionens krav på 4 miljoner till 3 miljoner. Jag vill också understryka att skolöverstyrelsen har mycket varmt tillstyrkt det förslag som framlagts i motionen och som reservationen också avser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid punkten 4.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att i folktopartimotionen hade man vid punkt 2 i det nu föreliggande utlåtandet prutat 5 miljoner kronor, och sedan hade man motionerat om att vi under den nu behandlade punkten skulle anslå 4 miljoner. Reservanterna har nu prutat ned detta senare anslag till 3 miljoner kronor.

Emellertid har vi alldeles nyss beslutat att anslå de 5 miljoner, som folktopartiet här hade tänkt att pruta, och detta leder till att det alltså måste bli ett helt nytt belopp under denna punkt, eftersom man väl får säga att detta är en följdreservation.

Vi har på sidorna 21 och 22 i utskottets utlåtande skrivit utförligt i denna sak, och herr Andersson nämnde själv att vi är i huvudsak överens. Jag tror därför att med de åtgärder, som skall komma att vidtagas, kan vi få en fullt tillfredsställande utveckling på detta område.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yr-

kats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a hemställt.

Sedermera gjordes enligt de beträffande mom. b förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Ang. reglering av prisstegringar på försvarshuvudtiteln

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till reglering av prisstegringar på försvarshuvudtiteln m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Reglering av prisstegringar för budgetåret 1959/60 beräkna ett anslag av 60 000 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 119, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 mars 1959, föreslagit riksdagen, att dels godkänna, att i berörda statsrådsprotokoll angivna riktlinjer måtte ligga till grund för prisreglering av anslagen under fjärde huvudtiteln under budgetåret 1959/60, dels ock för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln anvisa till Prisundersökningar m. m. ett anslag av 75 000 kronor och till Reglering av prisstegringar ett anslag av 40 000 000 kronor.

Ang. reglering av prisstegringar på försvarshuvudtiteln

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 200) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 257), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i årets statsverksproposition att under försvarets huvudtitel, i avbidan på särskild proposition i ämnet, beräkna ett anslag till Reglering av prisstegringar av 60 000 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* (I: 438) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* (II: 538), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 119,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 456) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 565), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 119 måtte till grund för prisreglering av anslagen under fjärde huvudtiteln godtaga vad i motionerna anförts samt avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av särskilt prisregleringsanslag av 40 000 000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 539).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, i anledning av motionerna I: 456 och II: 565 och med avslag å motionerna I: 438 och II: 538 samt II: 539, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna, att av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 mars 1959 angivna riktlinjer måtte ligga till grund för prisreglering av anslagen under fjärde huvudtiteln under budgetåret 1959/60;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 438 och

II: 538 samt II: 539, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Prisundersökningar m. m. för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln anvisa ett anslag av 75 000 kronor;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 438 och II: 538, I: 456 och II: 565 samt II: 539, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 200 och II: 257, till Reglering av prisstegringar för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln anvisa ett anslag av 40 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Hansson* i Skegrie och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a och c hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till motionerna I: 456 och II: 565 och med avslag å motionerna I: 438 och II: 538 samt II: 539, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna, att av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 mars 1959 och av reservanternas angivna riktlinjer måtte ligga till grund för prisreglering av anslagen under fjärde huvudtiteln under budgetåret 1959/60;

c) med bifall till motionerna I: 200 och II: 257 samt I: 456 och II: 565, enligt vilka kompensation skulle utgå på fylläggsstat, och i anledning av motionerna I: 438 och II: 538 ävensom II: 539, sistnämnda fem motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Reglering av prisstegringar för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln anvisa ett anslag av 40 000 000 kronor.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! I det nu föreliggande ärendet har det anförts en reservation, som jag vill med några ord närmare motivera. Liksom utskottsmajoriteten anser reservanternas, att anslagen under fjärde huvudtiteln skall jämlikt beslut

Ang. reglering av prisstegringar på försvarshuvudtiteln

vid 1958 års B-riksdag erhålla kompensation för prisstegringar, i den mån sådana uppkommer.

Man kan i det här sammanhanget anmärka att utskottsutlåtandet har utformats i trenne olika punkter, a, b och c. I punkten b, som gäller det tekniska förfarandet för prisundersökningarna, är vi reservanter ense med utskottsmajoriteten och delar sålunda både dennas och departementschefens uppfattning om behovet av ett särskilt försvarsindex, avsett att användas för belysning av försvarskostnadernas verkliga utveckling och för korrigering av de olika anslagen inom huvudtiteln samt för de prisförändringar, som på liknande områden kunna inträffa från tidpunkten för anslagens beräkning och fram till dess användning under löpande budgetår. Även vi reservanter är sålunda beredda att godtaga detta system för mätning av prisstegringarna och tillstyrker liksom utskottsmajoriteten att anslag anvisas för de härför beräknade kostnaderna, som inklusive engångsutgifter har upptagits med 75 000 kronor.

Så långt är utskott och reservanter eniga, och vi kanhända är eniga ännu ett stycke. Jag tror att vi inom de demokratiska partierna är ense om att vi måste ha ett effektivt försvar, och vi är väl vidare ense om att den överenskomelse, som i fjol träffades mellan de fyra partierna, syftade till att skapa den nödvändiga ekonomiska grundvalen härför. För den tekniska utvecklingen skulle försvaret årligen få en anslagsökning med i genomsnitt 2,5 procent och dessutom skulle kompensation utgå för löne- och prisstegringar.

I den proposition, som vi nu har att ta ställning till, föreslås ett särskilt prisregleringsanslag på 40 miljoner kronor för nästkommande budgetår. Vi reservanter har inte kunnat tillstyrka att ett sådant särskilt prisregleringsanslag nu skall uppföras. Vi anser att medel till täckande av prisstegringar — om sådana verkligen blir erforderliga — i stället bör anvisas på tilläggsstat. Vi åberopar härvidlag riksräkenskapsverket, som har

givit uttryck åt samma uppfattning och angett en del skäl för en sådan reglering ur praktisk synpunkt. Reglering genom anslag på tilläggsstat skulle, såsom riksräkenskapsverket framhåller, erbjuda större möjligheter till en riktig fördelning på olika anslag redan från början, och det skulle otvivelaktigt administrativt vara enklare. Vid tilläggsstatsanvisning torde en kontroll behövas ske allenast två gånger om året, under det att man, om man beviljar ett särskilt prisregleringsanslag, får lov att göra en sådan kontroll kvartalsvis eller fyra gånger per år. För övriga huvudtitlar tillämpar man också metoden med anslag på tilläggsstat, och då bör denna metod också användas under fjärde huvudtiteln.

Vi har under den senaste tiden haft en konstant prisnivå. Partiprisindex har t. o. m. visat sjunkande tendenser. I propositionen har inte redovisats några som helst grunder för beräkning av det begärda prisregleringsanslaget på 40 miljoner kronor. Vi anser att man i nu varande konjunkturläge inte har anledning att räkna med några mera betydande prisstegringar under det kommande budgetåret.

Det statsfinansiella läget är — som vi alla vet — hårt ansträngt. Det är nödvändigt att iaktta största möjliga sparsamhet med statliga utgifter. Jag utgår ifrån att vi alla är ense om att denna strävan till sparsamhet även måste gälla försvaret. Det bör enligt vår mening vara möjligt att täcka prisstegringskostnaderna — om det nu skulle bli sådana — genom anlitan av besparingar på anslag under fjärde huvudtiteln.

Det försvarsbeslut, som vi i fjol fattade, innebar, som jag framhållit, att anslagsökningarna till försvaret skulle utgöra i genomsnitt 2,5 procent. Inom ramen för försvarsuppgörelsen kan alltså en viss anpassning ske. Vi sätter ju inte tillbaka försvarets effektivitet om vi försöker använda anslagen så sparsamt och rationellt som möjligt.

Jag vill tillägga, att försvaret ju inte får mer pengar vare sig dessa medeltas upp som ett särskilt prisstegrings-

Ang. reglering av prisstegringar på försvarshuvudtiteln anslag eller på tilläggsstat. Men det ligger väl ändå i sakens natur att det senare alternativet, alltså tilläggsanslag, måste mana till större sparsamhet och försiktighet än det förra.

Skulle det emellertid visa sig, att det blir prisstegringar, som inte helt kan täckas genom besparingar på anslag under fjärde huvudtiteln, så bör erforderligt anslag uppföras på tilläggsstat. Det har vi förordat. Men nu finns det enligt vår mening inte anledning att räkna med ett anslag på 40 miljoner kronor till prisstegringar som ännu inte har framträtt och — som vi hoppas — inte behöver framträda.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Efter herr Pålssons anförande kan jag inskränka mig till att bara ta upp det problem som han sist var inne på, nämligen frågan om nödvändigheten att redan nu uppföra detta belopp i budgeten.

Utskottet liksom departementschefen anser, att vi redan nu i budgeten för detta ändamål bör ta upp ett belopp som med hänsyn till beräkningsgrunderna och av andra skäl kan väntas bli erforderligt. Reservanterna vill inte göra det utan skjuter undan denna utgiftspost till någon gång i framtiden. De tycks mena att vi skall betala den under nästa vårriksdag. Jag vill då fästa kammarens uppmärksamhet på att vi inte heller i vår kommer att kunna exakt säga till vilket belopp dessa prisstegringar kommer att uppgå. Vi kommer helt enkelt inte ifrån att då liksom nu avväga summan på ett ungefär. Vi vet inte hur stora prisstegringarna blir nästa år eller om det över huvud taget blir några prisstegringar. Vi är dock under alla förhållanden på den säkra sidan om vi i dag tar upp detta anslag i budgeten. Det är av många skäl riktigt att göra detta. Utskottet har därför tillstyrkt att detta anslag tas upp oobtecknat. Om hela anslaget inte förbrukas blir det ju pengar kvar. Dessa me-

del kan inte användas för annat ändamål.

Kostnaden för det här ändamålet kommer enligt båda alternativen att bli precis densamma. Reservanternas förslag spar inte ett enda öre mer på den här utgiftsposten än utskottets och departementschefens förslag. Det finns därför ingen anledning att gömma undan kostnaden.

Reservanternas funderingar om hur man skall kunna göra besparingar inom budgetramen och använda dessa för att täcka den här utgiftsposten är däremot inte riktiga. Det har förut erinrats om det faktum att riksdagen i fjol band sig för en kostnadsram för försvarets huvudtitel. Denna kostnadsram har alla partier menat skulle hållas. Om man inom denna ram sparar på en eller annan post — och det hoppas vi att man skall kunna göra — så hindrar ingenting att de sparade medlen inom ramen användes för andra ändamål. Om någon post satts för högt, kan man vid ett kommande år justera den till förmån för andra ändamål.

Däremot kan man inte inom ramen ta medel för att täcka utgifter, vilka riksdagen har varit ense om skall ligga ovanpå kostnadsramen. Det är i detta avseende som reservanterna har räknat fel och det är därför deras yrkanden heller inte har tillräcklig kraft.

Med det anförda ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Det är inte min avsikt att i dag ta upp någon försvarsdebatt. En sådan har vi redan haft. Jag vill bara erinra om att det förslag som nu föreligger är *ett* av resultaten av den uppgörelse i försvarsfrågan som träffades förra året. Kommunistiska partiet biträdde inte partiledarnas uppgörelse, och i konsekvens med denna vår mening har vi också i en motion yrkat avslag på proposition nr 119.

Jag ber alltså, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till vår motion nr 438 i denna kammare.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Pålsson*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föränledes av godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Öhman*, att kammaren skulle med bifall till motionen I:438 avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Pålsson* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 124, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föränledes av godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pålsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 113;

Nej — 22.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten, bilaga 31, punkt 11, föreslagit riksdagen att till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 21 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (I:143) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II:187), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts hemställan om ny aktieteckning å 21 miljoner kronor i Statens skogsindustrier,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* (I:265) och den andra inom andra kammaren av fru *Sandström m. fl.* (II:327), i vilka hemställdes, 1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsamt utredning om på vad sätt staten tillhöriga cellulosaindustrier i Karlsborg kunde utbyggas till en i dagens läge konkurrenskraftig kapacitet och att Kungl. Maj:t härefter hos riksdagen ville anmäla de kapitalbehov, som därigenom kunde uppkomma för bolaget, 2) att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla, att åtgärder måtte vidtagas för att Statens skogsindustriers ekonomiska ställning måtte saneras på ett tillfredsställande sätt och att en utredning i detta syfte måtte vidtagas med biträde av fristående expertis, 3) att riksdagen i avvaktan på dessa utredningars slutförande måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning i bilaga 31 till årets statsverksproposition i vad avsåge aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindu-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m. strier till ett belopp av 21 miljoner kronor, 4) att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om en allsidig och långsiktig utredning av såväl råvaruproblemen som de industriella utvecklingsmöjligheterna för skogsindustrierna i övre Norrland, varvid de synpunkter, som i motionerna framförts, måtte beaktas,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Helmer Persson* och *Öhman* (I: 266) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Senander* (II: 328), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier anvisa ett investeringsanslag av 61 000 000 kronor för att därmed göra det möjligt att dels uppföra ny sulfatfabrik och nytt pappersbruk i Piteå, dels samtidigt utbygga sulfatfabriken och pappersbruket i Karlsborgsverken.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) avslå motionerna I: 265 och II: 327, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning rörande utbyggnad av staten tillhöriga cellulosaindustrier i Karlsborg;

b) avslå motionerna I: 265 och II: 327, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning rörande åtgärder för sanering av Aktiebolaget Statens skogsindustriers ekonomiska ställning m. m.;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 143 och II: 187, I: 265 och II: 327, såvitt nu vore i fråga, samt I: 266 och II: 328, till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier för budgetåret 1959/60 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 21 000 000 kronor;

III. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 265 och II: 327, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av såväl råvaruproblemen som de industriella utvecklingsmöjligheter-

Reservation hade anförts av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Svärd*, *Edström*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl*, *Nihlfors*, *Heckscher*, *Bohman* och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I och II hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 265 och II: 327, såvitt nu vore i fråga,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning om förutsättningarna för en utbyggnad av Aktiebolaget Statens skogsindustriers industriärläggningar i Karlsborg samt att det resultat, vartill utredningen kunde leda, därefter måtte underställas riksdagen;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande Aktiebolaget Statens skogsindustriers ekonomiska ställning och om de åtgärder, som i anledning härav kunde påkallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 143 och II: 187 samt I: 265 och II: 327, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, och med avslag å motionerna I: 266 och II: 328, i avvaktan på nämnda utredningars slutförande avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av 21 miljoner kronor till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Herr talman! Frågan om ytterligare anslag till Aktiebolaget Statens skogsindustrier är ett gammalt och kärt överläggningsämne här i riksdagen. Denna fråga har varit uppe många gånger, senast 1957 om jag minns rätt.

Vad vi inte behöver diskutera ytterligare i dag är önskvärldheten i och för sig av att på allt sätt söka stimulera utbyggnaden av industriell verksamhet i Norrbotten. Inom åtskilliga distrikt där råder besvärande arbetslöshet. Det har varit mycket svårt att komma till rätta

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

med detta problem. Det är mot den bakgrunden man skall se denna fråga.

De statsägda företagen bör emellertid enligt departementschefens uppfattning bedömas i princip på samma sätt som andra företag, nämligen ur affärsmässiga synpunkter. Man måste då fråga hur det förhåller sig med dessa affärsmässiga synpunkter när det gäller den tillämnade industrien i Lövholmen. Det är lätt att konstatera, både av uttalanden från ASSI:s ledning och av vad utskottsmajoriteten skriver, att man egentligen inte hyser några överdrivna förhoppningar om att det skall bli någon lätt match att klara denna industri rent affärsmässigt. Tvärtom — man döljer inte att man har en hel del problem i detta sammanhang. Det förvånande är bara att man inte tar konsekvenserna av dessa betänkligheter och överväger frågan närmare.

Låt mig peka på några av de faktorer, som här är av betydelse, och låt mig då först ta frågan om råvarutillgången. Här föreligger en del utredningsmaterial; man skulle kunna redogöra ganska detaljerat för åtskilliga utredningar som gjorts och vad som projekterats. Länsstyrelsen i Norrbottens län kom med en undersökning som omfattade åren 1953—1956. Enligt denna utredning var råvarureserven i runt tal 20 procent i förhållande till den faktiska avverkningen.

Men andra har ju också tittat på detta problem. Man har från Cellulosabolagets sida sagt, att det är litet äventyrligt att så där utan vidare konstatera, att det föreligger ett överskott, därför att man kan ju inte vara säker på att virket, även om det i och för sig finns, kan utnyttjas ekonomiskt — att det alltså går att inordna i ett uthålligt skogsbruk.

Mo och Domsjö har å sin sida gjort en utredning om dessa förhållanden och därvid också dragit in i bilden, vilket man rimligen måste göra, de pågående utbyggnadsplanerna inom den enskilda industrien där uppe. Man har kommit fram till att det med de pågående utbyggnaderna och redan beslutade utbyggnader är mycket tveklaktigt, huru-

vida det om några år kommer att förefinnas något som helst virkesöverskott i detta distrikt. Mo och Domsjö har ju för övrigt redan expanderat så pass kraftigt, att man har tagit i anspråk i runt tal en tredjedel av det virkesöverskott, som enligt länsstyrelsens uppfattning förelåg. Man håller ju där också på att bygga ut sulfatfabriken i Husum från en kapacitet av 190 000 till 250 000 ton. När denna utbyggnad blir färdig nästa år kommer den att kräva ökade mängder råmaterial. Mo och Domsjö kommer snarast till den slutsatsen, att råvarutillgångarna i själva verket inte räcker till, om utbyggnaden sker i den omfattning som man på olika håll har tänkt sig. Jag vill också påpeka att Cellulosabolaget har beslutat att utbygga sin industri i Munksund, i samma älvdal som Lövholmenprojektet ligger, till en avsevärt ökad kapacitet.

Man kan alltså konstatera, att vi bör sätta ett kraftigt frågetecken för den grundläggande frågan om råvarutillgången.

I nära samband med den fråga, som jag hittills berört, har vi lokaliseringsfrågan. Därvidlag har man vägt mellan två olika projekt, dels Lövholmenprojektet och dels en utbyggnad av den redan befintliga industrien i Karlsborg. Jag skall inte gå närmare in på den frågan, men låt mig konstatera att den industri, som man här närmast tänkt sig, alltså i Lövholmen, ju icke får en storleksordning, som utifrån svenska och även utländska erfarenheter kan betecknas som optimal. Den är alltför liten, och det finns därför ur ekonomiska synpunkter vissa skäl som talar för Karlsborgsindustriens utbyggnad, där ju redan ASSI har en viss industri.

Låt mig sedan gå in på frågan om ASSI:s ekonomiska förhållanden. Som kammarens ledamöter minns, var detta ärende före år 1957, och då hade också av nuvarande statsrådet Kling gjorts en ekonomisk analys av ASSI:s förhållanden. Den gången vägrade ju både regering och riksdag att bevilja ASSI det begärda anslaget. Det prutades till i runt tal hälften, och detta belopp medgavs

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

under vissa bestämda förbehåll. Rikt-punkten var otvivelaktigt, att hädanefter skulle man inom ASSI vara så god att klara sig genom självfinansiering och genom av Kungl. Maj:t medgivna pantförskrivningar, alltså inteckningsvägen.

Nu står vi alltså i det läget, att vi erbjudes att i detta företag satsa nya pengar av rätt betydande storlek. Redan tidigare har ju rests krav på att ASSI:s affärer skulle saneras, så att man inte inom detta företag skulle leva i den vilgilans som man otvivelaktigt har gjort, där man gått rätt långt ut på isen i den någorlunda säkra förvisningen om att staten ju alltid fanns att tillgå, om det skulle bli alltför trassligt.

I årets handlingar till detta ärende finner man ett par saker, som är av intresse i sammanhanget. Departementschefen konstaterar således, att någon minskning av de kortfristiga skulderna inte har inträffat under år 1958. Det är en väsentlig upplysning. Vidare meddelar samme departementschef, att ASSI genom medgivna inteckningar m. m. har kunnat förse sig med lån på 60 miljoner kronor, på villkor att de skulle användas för att nedbringa omfattningen av de kortfristiga skulderna. Här konstaterar departementschefen, överraskande nog, att detta har berett företaget »möjlighet till en önskvärd konsolidering». Kanske departementschefen kan ge oss ett besked, hur det förhåller sig på denna punkt? Det är nämligen litet svårt att se, vari den önskvärda konsolideringen består, när departementschefen samtidigt konstaterar att de kortfristiga skulderna icke har minskat. Och det är ju en av de väsentliga kritikpunkterna mot ASSI, att man har försummat att hålla de kortfristiga skulderna inom rimliga gränser. Jag skall återkomma till den saken litet senare.

En annan fråga är: Kommer Lövhölmensprojektet att klaras med dessa 120 miljoner kronor, som man har tänkt sig? Inför statsutskottet har tydligen företrädare för bolaget kommit med ganska pessimistiska uttalanden i den frågan. Man har sagt sig att ASSI:s självfinansieringsdel nog under resans lopp har sjun-

kit med åtminstone något tiotal miljoner kronor. Man kan således inte gå så långt i fråga om självfinansiering som det är tänkt. Vidare kan konstateras att i dessa 120 miljoner kronor ingår icke hänsyn till ökat rörelsekapital eller till bostäder och andra sociala ändamål.

Även utskottsmajoriteten är tydligen medveten om att detta är litet grand oroande. Man säger med en försiktig utskottsvändning, att den senare tidens utveckling »ger skäl för en något försiktigare bedömning än tidigare». För att vara utskottspråk är det ett ganska klart medgivande om att detta inte är så bra som det borde vara. Därför finns det fortfarande mycket goda skäl för att titta närmare på ASSI:s ekonomi.

När ärendet förra gången var före i riksdagen, 1957, fick ju företaget ganska mycket smäll på fingrarna av departementschefen, som t. ex. konstaterade att bolaget i sin framställning om mera pengar framfört yrkanden om kapitaltillskott som icke är förenliga med den för närvarande eftersträlvade ekonomiska återhållsamheten. Och det är nog så riktigt — detta företag har, i förlitande på att statens starka hand alltid finns i bakgrunden, seglat förbi en god del av vad annat näringsliv fått finna sig i när det gäller kreditrestriktioner o. s. v. Man kan ju inte gärna säga att sådant stämmer med talet om konkurrens på lika villkor. Enligt departementschefens egen uppfattning är det i alla fall meningen att detta företag skall konkurrera, och då borde det väl ske på någorlunda lika villkor.

Jag uppehöll mig nyss något vid de kortfristiga skulderna. Man måste nog konstatera att Statens skogsindustrier fortfarande har en ganska orimlig och äventyrlig struktur. Gör man en liten jämförelse om hur det förhåller sig med eget kapital, långa krediter och korta krediter dels inom ASSI och dels inom två av de bolag på den privata sektorn, som jag här talat om, nämligen Mo och Domsjö och Cellulosebolaget, så kan man konstatera följande enligt de sista siffror jag kunnat få fram — jag vet inte om det ställer sig nämnvärt annorlunda just

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

i dag: av eget kapital förfogar ASSI över cirka 23 procent, Mo och Domsjö över 43 procent och Cellulosabolaget över 44 procent. De privata bolagen har sålunda ett eget kapital som procentuellt sett är ungefär dubbelt så stort som ASSI:s. Den skillnaden är mycket kraftig. När det gäller långa skulder är skillnaden ganska obetydlig — siffrorna ligger där för samtliga företag mellan 35 och 40 procent. Men går man över till de korta skulderna finner man att ASSI — och det är ju bara en reflex av den första sifferserien jag nämnde — har inte mindre än 38 procent av sitt kapital i form av korta skulder, medan siffrorna är 22 procent för Mo och Domsjö och 18 procent för Cellulosabolaget.

Detta leder med nödvändighet till att ASSI:s räntekostnader blir mycket betydande, och det innebär i sin tur att företagets ekonomiska liv skulle vara utomordentligt äventyrligt om man inte hade staten bakom ryggen. För ett privat företag skulle det nog inte vara tillrådligt att försöka segla för så lösa boliner.

Jag kan inte tänka mig att man i längden undgår nödvändigheten att ta ett radikalt grepp för att stabilisera företagets läge i detta avseende. Den saken har det talats om under åtskilliga år, och de 60 miljoner som företaget nyligen fick låna skulle, såvitt jag kan förstå, betalas ut på villkor att företaget nedbringade den kortfristiga upplåningen. Men detta har icke skett; man har fått sina 60 miljoner, men den kortfristiga upplåningen är fortfarande lika stor. Det finns sålunda alla skäl att vidhålla kravet att man skall titta ordentligt på detta och ta ett hårdare grepp för att på längre sikt få hela företaget på en bättre och sundare basis.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till detta och ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Det var i fjol höst som Statens skogsindustrier, strax före valet, kungjorde sina planer att bygga upp en

ny skogsindustri i Piteå, närmare bestämt en sulfatfabrik och ett pappersbruk på Lövholmen, och att därjämte bygga ut industrierna vid Karlsborgsverken.

Kungörandet av dessa planer utlöste ett slags kedjereaktion i fråga om lusten att bygga ut skogsindustrierna bland annat i Norrbotten. Cellulosakoncernen förklarade sålunda: »Vi skall bygga ut industrierna i Munksund.» Man måste fråga: Varför har icke denna lust att expandera uppe i Norrbotten tidigare kommit till uttryck från Cellulosakoncernens sida? Ty koncernens möjligheter att bygga ut sina skogsindustrier i Norrbotten har funnits under årtionden, och även behoven har förelegat. Jag måste säga att Cellulosakoncernens beslut i och för sig är bra och hälsas med stor tillfredsställelse av norrbottningarna. Men var så säker på att folket där uppe vet, att om icke ASSI hade kungjort sina planer så skulle aldrig Cellulosakoncernen ha företagit sig det minsta. Så är det faktiska förhållandet.

Kedjereaktionen tog sig vidare uttryck bland annat i att Mo och Domsjö förklarade sig ämnat bygga ut sina skogsindustrier, som inte är belägna i Norrbotten, och att täcka en stor del av sitt råvarubehov genom import från Norrbotten. Samtidigt protesterade Mo och Domsjö mot att Statens skogsindustrier skulle bygga ut sina anläggningar i Norrbotten.

Den kedjereaktion, som ASSI:s projekt utlöste, flyttade sedan över på det politiska planet. Högern och folkpartiet samsades om linjen att söka förhindra ASSI:s planer, och den linjen är klart markerad i den samfälliga reservation som högern och folkpartiet här avgivit. Det är visserligen sant att i reservationen talas om nödvändigheten att bygga ut skogsindustrierna och att detta sker bl. a. i nordöstra Norrbotten. Men vad är det man i själva verket vill? Jo, man vill först och främst hindra anläggningen av en ny skogsindustri i Piteå, och dessutom vill man realiter förhindra en utbyggnad av Karlsborgsverken. Deras förslag om en utredning är en fortsättning av den sabotagelinje som folkpartiet och

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

högern under årens lopp har drivit när det gäller Statens skogsindustrier och även i fråga om Norrbottens järnverk.

Det behövs inga utredningar för att klarlägga nödvändigheten av Karlsborgsindustriernas utbyggnad. Det är märkvärdigt att någon kan göra anspråk på saklighet och samtidigt ifrågasätta värdet av vederhäftiga utredningar som verkställts rörande såväl råvaruresurser som övriga betingelser för en utbyggnad av Karlsborgsverken.

Vad är det för fakta som riksdagen här har att röra sig med? Jo, genom vederhäftiga utredningar är det fastställt för det första att råvaruresurserna i Norrbotten medger en utbyggnad av ASSI:s industrier i Piteå och i Karlsborg, för det andra att råvaruresurserna medger Cellulosabolagets planerade utbyggnad av Munksund och för det tredje att råvaruresurserna i Norrbotten medger en betydande virkesexport, som i huvudsak tillgodoser de önskemål som bl. a. Mo och Domsjö har framställt.

Jag vill emellertid framhålla att vi inte är nöjda med utskottets förslag heller. Ursprungligen avsåg nämligen ledningen för Statens skogsindustrier, att en ny industri skulle byggas upp i Piteå, samtidigt som sulfatfabriken i Karlsborg byggdes ut så att dess kapacitet ökades med 100 000 ton. Detta var de ursprungliga planerna. Dessa har nu rubbats såsom framgår bland annat av utskottets utlåtande.

Varför är det nu nödvändigt att bygga ut Karlsborgsverken parallellt med att man fullföljer Piteåprojektet? Jo, det förhåller sig på det sättet, att det är nordöstra Norrbotten som drabbats värst av arbetslöshet. Sysselsättningsläget där är mycket svårt. I Nederkalix kommun, som är en industrikommun, har det varit svårt under alla efterkrigsåren och är det fortfarande. Nu kommer Statens skogsindustrier att sätta in åtskilligt kapital för att rationalisera driften vid Karlsborgsverken, och följderna härav blir att arbetsstyrkan där successivt kommer att minska. Nu bygger man ett industrispår från Karlsborg till Morjärv, ett företag som Nederkalix kommun re-

dan har satsat en halv miljon kronor på, men jag vill erinra om att utbyggnaden av Karlsborgsverken ur sysselsättningsynpunkt kanske inte kommer att spela den största rollen för Nederkalix kommun, utan de positiva verkningarna därav i fråga om sysselsättningen kommer att sätta in i skogskommunerna. Det är framför allt tornedalskommunerna, det är Råneå och Överkalix och givetvis också Gällivare, och en utbyggnad av Karlsborgsverken skulle framför allt innebära, att ytterligare 1500 man skulle få årssysselsättning i skogarna.

Nederkalix kommunalnämnd har i skrivelse till utskottet framhållit, att det är mycket bättre att man gör produktiva investeringar i Norrbotten än att staten skall satsa åtskilliga tiotal miljoner kronor om året på beredskapsarbeten. I Nederkalix kommun utbetalades i fjol 800 000 kronor i arbetslöshetsunderstöd.

Utskottet har sina argument, varför man inte bör bygga ut Karlsborgsverken nu utan skjuta på utbyggnaden åtskilliga år. Utskottet säger bl. a. att det är svårt att finansiera bägge projekten på en gång och att det inte är tekniskt möjligt. Jag tror att resonemanget att det inte är tekniskt möjligt inte håller. Det vore väl märkvärdigt, om inte vårt tekniskt långt framskridna land skulle kunna klara uppgiften att bygga upp två industrianläggningar på en gång uppe i Norrbotten. Det är ett argument som har tillkommit efter det att ASSI:s ledning skisserat planerna på att bägga projekten skulle förverkligas på en gång.

Svårt att finansiera, säger utskottet. Jag tror inte ett dugg på det, ty jag är övertygad om att de pengar staten får satsa i nordöstra Norrbotten till beredskapsarbeten — jag inkluderar då alla de miljoner som åtgår i arbetslöshetsunderstöd — uppgår till ett större belopp än vad man måste lägga ned för att bygga ut Karlsborgsindustrien. Följaktligen håller inte det argument som utskottet framför, och jag tror att den verkliga bakgrunden till utskottets uttalande är att man inför den borgerliga anstormningen inte vågar utanordna pengar för att fullfölja bägge projekten på en gång.

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

Detta är den reella motiveringen, och jag måste ju säga att högern och folkpartiet är medvetna om att de, om riksdagen nu beslutar att bygga ut endast Piteåverken, har nått en mycket god framgång. De har redan på ett tidigt stadium gått till attack mot all utbyggnad av Statens skogsindustrier. Högern och folkpartiet har vunnit en halv seger, de har tvingat utskottet och regeringen till reträtt i fråga om Karlsborgsverken. I verkligheten kan högern och folkpartiet, Cellulosakoncernen, Mo och Domsjö och allt vad därtill hör i dag notera en halv seger. Den strategi som tillämpas av de borgerliga partierna — högern och folkpartiet i det här sammanhanget — och storfinansen är ju ingenting nytt. Den har tidigare lett till många framgångar, inte minst när det gäller Norrbottens järnverk.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motion nr 266 under punkt II i utskottets utlåtande. Detta innebär yrkande dels om utbyggnad av industrierna i Piteådistriktet och av Statens skogsindustrier i Karlsborgsverken, dels om att det för ändamålet måtte anvisas ett investeringsanslag av 61 miljoner kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Att föra en förnuftig argumentation med en person som är statsdriftstroende är i regel mycket svårt. När det gäller i Övre Norrland mantalsskrivna statsdriftstroende är det omöjligt. Där är gränsen mellan tro och vetande absolut. Därom har herr Helmer Persson lämnat full bevisning under den senaste kvarten. Jag skall därför begränsa mig till några anmärkningar i kanten till det förslag som här föreligger.

Det skall tecknas aktier i det statliga skogsbolaget till ett belopp av 21 miljoner kronor, ett belopp som motsvarar mer än 15 procent av vad hela det svenska näringslivet under föregående år kunde ernå i nytt kapital genom aktieemissioner. Det finns inga pengar för denna aktieteckning, och det går inte att

låna några pengar till den på ett ur samhällsekonomiskt eller statsfinansiellt synpunkt godtagbart sätt. Men därutöver skall riksdagen binda sig för ett kapitaltillskott i form av lån på minst 60 miljoner kronor. Man skall binda sig i den situationen, då var och en som något sysslat med dessa ting vet, att det inte finns något som helst utrymme för sådana för framtiden förpliktande förbindelser. Det finns icke någon, inom eller utom regeringen, som i dag kan hävda att vi har att påräkna en upplåningsmöjlighet under de närmaste åren, som tillnärmelsevis täcker den förbindelse man i dag är beredd att utfärda.

Förlåt, herr talman, detta är inte realitetspolitik, det är illusionspolitik. Det är illusionspolitik av farligt slag, farligt inte minst för den landsända som kommer i åtnjutande av den skenbara välviljan. Det kan inte vara ett intresse vare sig för Norrbotten eller för något annat svenskt landskap, att vi vidmakthåller invalidiseringen på den svenska kapitalmarknaden, att vi systematiskt överanstränger dess resurser och att vi ikläder oss förbindelser, om vilka vi bara vet en sak — att vi inte har realistiska möjligheter att uppfylla dem. För mig är detta avgörande skäl för att gå emot hela den tanke som handelsministern här har skrivit borgen på, men därtill kommer andra skäl, som inte heller bara utan vidare kan avfärdas.

Det är diskutabelt, om den företagsstorlek som här planeras är konkurrenskraftig ur strukturell synpunkt. Det är risk för att vi också i detta fall upprepar det misstag som på sin tid blev begånget när det gäller Norrbottens järnverk, där man presterade en enhet, som varken var stor eller liten och som följaktligen ur kostnads- och lönsamhets synpunkt fick dras med alla de nackdelar som en hårdnande internationell konkurrens aktualiserar för en företagsenhet av just det slaget. Man gör en investering i den egendomliga föreställningen, att själva investeringen skulle vara sysselsättningsskapande på lång sikt. Det är ju inte investeringen som bereder varaktiga möjligheter till arbete;

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

det är lönsamheten i produktionen, det är konkurrenskraften i företaget.

Låt mig säga, att hela den argumentation som har framförts för att göra troligt, att det här nya projektet skulle få konkurrenskraft, icke är övertygande. Den är icke övertygande därför att den icke utgår ifrån en realistisk marknadsanalys, den är icke övertygande därför att man på goda grunder kan betvivla de framlagda kalkylernas hållbarhet, och den är icke övertygande därför att den företagsledning som nu framträder inte direkt har klätt sina tidigare framställningar i sådan dräkt, att man får något större förtroende för dess förmåga av realistisk analys.

Herr talman! Jag kan nöja mig med detta och liksom herr Hanson yrka bifall till reservationen av herr Boman m. fl. Jag vill bara till slut tillägga, att det kanske är på tiden att statsmakterna, inte minst när det gäller de statliga bolagen, intar sin ståndpunkt utifrån en effektivitetssynpunkt som är samhälls-ekonomiskt grundad och är fotad på överväganden, som icke begränsar sig till ett visst givet område utan omfattar hela vårt land — hela vårt land som en del av världen, en del vilken måste växa in i en internationell konkurrens-ekonomi.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag tror för min del att det är svårt för att inte säga omöjligt att försöka övertyga reservanternas talesmän och deras anhängare, att de skall överge den negativa ståndpunkt som de intar i denna fråga. Jag kan inte heller tänka mig att högerns och folkpartiets företrädare har någon som helst möjlighet att värva några proselyter över till sin linje. Men osvuret är alltid bäst. Det vore förstås trevligt, om t. ex. herr Bergh — representant för högern, framstående man i partiet och norrbottning — skulle gå över på utskottets linje, eventuellt tillsammans med någon annan. Det kan ju tänkas.

I själva sakfrågan förhåller det sig på det sättet, att reservationen icke har nå-

got annat att bjuda än utredningar i det oändliga, och som kronan på verket hemställs om avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Magrare kost kan man knappast servera. Ingen kan livnära sig på den kosten. Högerns och folkpartiets motioner i denna fråga har utförligt refererats framför allt i lokalpressen. En känd norrbottning förklarade för mig, sedan han hade läst tidningsreferaten, att det var svårt att därav dra någon annan slutsats än att motionärerna försöker sätta krokben för regeringens förslag om fortsatt och framtida utbyggnad av Statens skogsindustrier såväl i Norrbotten som på andra håll.

I reservationen återges i stort sett vad som står i högerns och folkpartiets motioner. En sådan skrivning som reservanternas presterar kan man ju alltid kosta på sig. Den förpliktar praktiskt taget inte till någonting alls. Jag vet inte vad det skall tjäna till att så där i allmänna ordalag som i motionerna tala om behovet av ökade sysselsättningsmöjligheter t. ex. i Tornedalskommunerna, Överkalixbygden och Nederkalix-Töre-området, när man inte vill vara med om att bidra till förverkligandet av sådana förslag som befolkningen har verklig nytta av. Vi måste vara på det klara med att inte heller människorna där uppe kan bli hjälpta med enbart utredningar. Jag tycker för min del, att även den mest förhärdat motståndaren till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag borde begripa detta.

Ingenting hade varit mera glädjande än om reservanternas hade låtit bli att reservera sig och i stället biträtt regeringens förslag, som såvitt jag förstår i nuvarande läge tycks vara det enda acceptabla. Jag vågar försäkra såväl högerns som folkpartiets representanter här i kammaren, att ett direkt positivt ställningstagande från deras sida skulle ha hälsats på stor tillfredsställelse av deras anhängare först och främst i Norrbotten. Frågan om en utbyggnad av Statens skogsindustrier där uppe är nämligen ingen partipolitisk fråga i egentlig mening bland den överväldigande delen av allmänheten. Det är helt enkelt en

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

brödfråga. Jag tycker för min del att åtminstone folkpartiet borde ha fått sig en allvarlig tankeställare genom insikten om att Norrbottens befolkning inte är trakterad av nej-sägeriet.

Det är alldeles riktigt som departementschefen framhåller i propositionen, att samtliga statsägda aktiebolag, ASSI inbegripet, tillkommit för att i ett eller annat avseende tillgodose ett samhällsintresse. Att staten över huvud taget blev intresserad av träförädlingsindustrien i Norrbotten var en följd av flera olika omständigheter. En av dessa orsaker var statens innehav av ungefär 65 procent av skogen i lappmarken och 40 procent i kustlandet. När sedan den träförädlingsindustri, som uppbyggts i privat regi under åren från 1850 till 1920, av olika anledningar kom på fallrepet och sågverk efter sågverk nedlades, så att antalet minskades till 5, från att ha varit över 20, och östra Norrbottens kustlands industribefolkning stod inför arbetslöshet och ruin, tvingades staten att inträda som företagare. Detta är själva bakgrunden. Vi känner alla mycket väl till att detta till en början skedde mycket trevande och osäkert som så mycket annat under den i rikspolitiska sammanhang labila epoken, men bara den omständigheten att en man som C. G. Ekman ansåg det nödvändigt att medverka här till, säger ju alldeles tillräckligt om hur ytterligt miserabelt den industriella utvecklingen skötts i privat kapitalistisk regi.

Det heter ju, att som man bäddar, får man ligga. Inte var det heller staten eller bristen på råvaror som på sin tid förorsakade den stora koncernen Ytterstfors-Munksunds sammanbrott, utan det var bristen på planmässighet, över spekulation och en osund konkurrens om råvaran från sydligare belägna privata industriers sida.

Jag har fäst mig vid en passus i folkpartiets motion, där det står att Mo och Domsjö förklarat sig villigt att lämna garanti i form av långtidskontrakt för en kontinuerlig sysselsättning i skogen för en årlig virkesavverkning, motsvarande ungefär det inom Norrbottens

län år 1956 framräknade virkesöverskottet. Detta tror jag mycket väl. Fördenskull skall vi dock inte låta oss invaggas i den föreställningen, att detta bolag eller andra kan betraktas som välgörenhets- eller barmhärtighetsinrättningar. Här är det endast fråga om affär. Löftet om garanti från bolagets sida är förklarligt. Det är ju så att var och en är sig själv närmast, och det vore för mycket begärt att de, som under långliga tider exploaterat Norrbottens råvarutillgångar genom förädlingsverksamhet utom länet, utan vidare skulle avstå härifrån eller med blida ögon se en industri växa upp i Norrbotten, som konkurrerande med dess egen produktion.

Mo och Domsjö har under många år köpt björkmassaved från bl. a. kronans skogar i östra Norrbotten — just i de bygder där jag haft och har min tjänstgöring. Domänverket har levererat stora kvantiteter till bolaget utan att kronan har erhållit ett enda öre i rotnetto. Jag har svårt att föreställa mig att Mo och Domsjö köpt björk enbart för att göra en välgärning gentemot kronan, knappast heller av omtanke om en kontinuerlig sysselsättning i skogen. Det har väl närmast varit med tanke på att medelst förädling i bolagets industrier tjäna på affären.

Domänverket å sin sida har känt sitt ansvar gentemot sina arbetare, och för att bereda sysselsättning åt dessa och för att slippa se folk gå sysslolösa har företrädarna för skogsstaten bedrivit och bedriver vissa avverkningar, även om de har varit och är förlustbringande. Ingen skall förundra sig över att domänverket i likhet med Statens skogsindustrier anser att detta, vi skulle kunna kalla det låtgåssystem, är ohållbart i längden. Det är väl inte heller mer än riktigt att statsmakterna medverkar till att bästa möjliga avkastning kan erhållas från kronans skogar, var de än är belägna. När man ett bättre ekonomiskt resultat genom att förädla råvaran så att säga i egen regi, då skall man inte försöka bromsa en utvidgning av Statens skogsindustrier. Visserligen är do-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

mänverket och Statens skogsindustrier formellt åtskilda, men ägaren är ju densamma, nämligen staten. Enligt min mening bör därför dessa två intimt samarbeta med varandra på ett sådant sätt, att det sammanlagda resultatet för ägaren blir så tillfredsställande som möjligt. I förbigående sagt har åtminstone jag en känsla av att det var förhastat av statsmakterna att skilja ASSI från domänverket. Men vad som är gjort är gjort. Det skulle väl aldrig falla t. ex. det stora Cellulosabolaget in att göra på samma sätt, d. v. s. försämbra möjligheten till samarbete mellan dess skogsdomäner och förädlingsindustrier.

Jag skall inte alls gå in på siffermaterialet, inte på arbetslösheten, inte heller på skattelindringsbidraget, trots att de äger samband med denna fråga. Aktuellt siffermaterial har redovisats, förutom i propositionen, i den reviderade virkesbalans för Norrbottens län, som upprättats genom landshövding Näslunds försorg. Även i andra publikationer kan vi ta del av färskt siffermaterial. Jag skulle vilja tillråda herr Hansson på stockholmsbanken att studera landshövding Näslunds rapport angående virkestillgången, daterad den 13 april 1959. Den utgör ett mycket, mycket lämpligt studiematerial.

I likhet med statsutskottet hälsar vi i Norrbotten med stor tillfredsställelse — och jag skulle vilja tillägga med tacksamhet — den av Kungl. Maj:t föreslagna utbyggnaden av Statens skogsindustrier. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet i detta ärende anför handelsministern bl. a., att han inte anser bolagets utveckling i Norrbotten avslutad i och med att anläggningen i Piteå färdigställes. Vi i Norrbotten sätter mycket stort värde på detta uttalande.

Det är långt ifrån min mening att kritisera statsutskottets utlåtande; i stort sett kan utlåtandet godkännas. Jag anser dock att utskottet redan på detta stadium borde ha kunnat ge sitt stöd åt såväl bolagets ledning som handelsministern i fråga om tanken på att utvidga produktionen vid Karlsborgs

bruk. Vi kan inte komma ifrån att utbyggnaden av industrierna i Kalix är av stort intresse främst för kommuner i Töre, Kalix älvdal och Tornedalen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga ävensom behandlingen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 133, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1959/60 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 135, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59;

nr 136, i anledning av motioner, väckta i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1959/60 m. m.; och

nr 137, angående statsregleringen för budgetåret 1959/60; samt

bevillningsutskottets memorial nr 53, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation, m. m.;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga lånegarantier till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens elnät, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 263, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för ökad användning av flis såsom bränsle.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande det särskilda stödet åt det mindre jordbruket jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 286, till Konungen med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941

(nr 98) om ersättning för riksdagsman-naupdragets fullgörande.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 18 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 307, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom dels ock i ämnet väckta motioner ävensom motioner om vissa åtgärder i syfte att bekämpa brottsligheten.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.59.

In fidem
K.-G. Lindelöw

*Bilaga till Första kammarens protokoll den 27 maj 1959 (s. 3)***Interpellationssvar**

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Birke har i en interpellation i anledning av den inom TGO:s och LKAB:s belgiska försäljningsbolag inträffade förskingringen frågat mig

1) Var den förlust, som indirekt måste uppstå för statsverket genom det brottsliga förfarandet i malmbolagens belgiska försäljningsbolag, känd för statsrådet då propositionen avgavs till riksdagen angående anslag till inlösen av aktier i LKAB?

2) Om så var fallet, varför omförmäldes inte denna omständighet i propositionen?

3) Om statsrådet först senare erhållit kunskap om förskingringen och dess statsfinansiella effekt, varför har då ej meddelande härom lämnats till vederbörande riksdagsutskott?

4) Finner ej statsrådet det inträffade vara skäl att ompröva frågan om rätt för riksdagens revisorer till insyn i aktiebolag, där staten är ensamägare eller har ett alldeles dominerande ägandeintresse?

Till svar härpå får jag anföra följande.

Inledningsvis vill jag lämna en redogörelse för vissa fakta av betydelse.

Innan staten den 30 september 1957 inlöste TGO:s stamaktier i LKAB rådde mellan dessa bolag ett koncernförhållande med LKAB som dotterbolag till TGO. Av aktierna i LKAB var hälften stamaktier och hälften preferensaktier. De förra ägdes av TGO och de senare av staten. Preferensaktierna medförde enligt bolagsordningen endast en tiondels röst för varje aktie. Styrelseledamöterna utsågs till lika antal av staten och TGO, varvid TGO:s representanter i styrelsen utsåg såväl ordförande som verkställande direktör. Vid lika röstetal i styrelsen hade ordföranden utslagsröst. Statens inflytande över bolagets skötsel som preferensaktieägare bestod huvudsakligen i

rätt till insyn i bolagets förvaltning samt vetorätt i vissa angivna frågor. I detta förhållande inträdde före den 1 oktober 1957 endast den förändringen att staten vid bolagsstämman i december 1956 utsåg ordförande i styrelsen. Revisionen av koncernbalansräkningen handhades av koncernens revisorer, vilka utsågs av moderbolaget TGO. Statens jourhavande revisor i dotterbolaget LKAB hade liksom LKAB:s övriga revisorer inte att granska denna balansräkning, än mindre att i detalj övervaka revision eller kontroll i de till koncernen hörande utländska bolagen.

Förskingringen inträffade i ett belgiskt bolag, där samtliga aktier före den 30 september 1957 ägdes av TGO:s och LKAB:s gemensamma försäljningsbolag Swedish Iron Ore i London, vilket var dotterbolag till TGO. Som ensam aktieägare tillsatte Swedish Iron Ore revisorn i det belgiska bolaget och hade att utöva kontrollen över detta dels direkt genom egna tjänstemän, dels genom den belgiske revisorn.

Som bekant beslöt riksdagen år 1955, att staten skulle inlösa de TGO tillhöriga stamaktierna i LKAB enligt bestämmelserna i gällande malmavtal. Genom inlösningsen den 30 september 1957 erhöll staten ett helt dominerande inflytande på LKAB:s skötsel. I anledning härav har det belgiska bolaget omorganiserats som ett dotterbolag till TGO:s och LKAB:s gemensamma försäljningsbolag, Malmexport AB. I detta bolag äger parterna, liksom i Swedish Iron Ore, vardera hälften av aktierna.

Beträffande händelseförloppet i samband med förskingringen har jag inhämtat bl. a. följande. Före januari 1958 erlades likviderna för LKAB:s malmleveranser till Belgien av kunderna direkt till LKAB. Fraktbetalningarna däremot gick till det belgiska bolaget,

Ang. förskingringen i Belgien från de svenska malmbolagen

som hade att vidarebefordra dem till LKAB. I mitten av november 1957 påtalade Malmexport i brev till Swedish Iron Ore en kraftig eftersläpning i dessa betalningar och hemställde, att det belgiska bolaget skulle anmodas att ta upp saken med de belgiska kunderna. Den 22 januari 1958 anmäldes att bröderna Blondeel, som stod i ledningen för det belgiska bolaget, gjort sig skyldiga till förskingring av betydande belopp. Efter preliminära undersökningar de påföljande dagarna informerades den 28 januari representanter för TGO:s och LKAB:s styrelser om resultatet av undersökningarna. Samtidigt härmed gjordes anmälan till den belgiska polisen, som vidtog åtgärder för häktning. En av bröderna, bolagets direktör, avled omedelbart efter häktningen, medan den andre, som försvunnit, efterlystes av polisen. Han dömdes i juli 1958 i sin frånvaro till 5 års straffarbete. Sedan han återvänt och ställt sig till polisens förfogande, fastställdes domen den 12 november 1958.

För egen del informerades jag om det inträffade genom en mycket preliminär rapport vid månadsskiftet januari—februari 1958. Ytterligare upplysningar erhöj jag i september samma år.

Förskingringarna har pågått sedan år 1950, och det förskingrade beloppet uppgår till omkring 12 miljoner kronor. Det finns föga hopp om att kunna återvinna någon del av detta. Mellan LKAB och TGO träffades i slutet av år 1958 en överenskommelse, som innebar att förlusten skulle fördelas mellan de båda företagen i samma proportion som vinsterna i LKAB fördelades mellan staten och TGO före den 1 oktober 1957. Detta betyder, att LKAB genom förskingringen skulle åsamkas en förlust av omkring 7,2 miljoner kronor, vilket belopp i huvudsak kommer att belasta bolagets rörelseresultat för nu löpande räkenskapsår. Genom att en viss del av förskingringen, 2,5 miljoner kronor, skett före den 1 oktober 1955, per vilken dag lösesumman avtalsenligt skulle fastställas, kom vidare lösesumman enligt reglerna i 1927

års malmavtal att minskas med cirka 700 000 kronor.

Jag vill här slå fast, att någon skyldighet för bolagen att offentliggöra förskingringen inte förelegat. Inom TGO:s och LKAB:s ledning ansåg man, att bolagen i första hand hade att göra polis-anmälan och få förskingringen ordentligt utredd. När den svenska pressen trots den offentliga domstolsförhandlingen inte uppmärksammade denna var det ett avvägningsproblem för bolagen, när ett offentliggörande skulle ske. I en bilaga till TGO:s förvaltningsberättelse för år 1958 framhålles, att man från de båda bolagens sida bland annat måst ta hänsyn till dels aktieägarnas och allmänhetens insynsintresse, dels också den effekt en publicering kunde ha på bolagens affärer, särskilt under den period, då det gällde att utreda vad som skett och bygga upp en ny organisation i Belgien samt inarbeta denna hos kunderna. Såväl TGO:s som LKAB:s ledning och styrelser, som i denna fråga handlade i fullt samförstånd, fann övervägande skäl tala för att man tills vidare inte borde ta initiativ till ett offentliggörande.

För egen del finner jag självfallet förskingringen mycket beklaglig, i synnerhet som det här rör sig om en absolut sett mycket stor summa. Som representant för statens aktiemajoritet nödgas jag konstatera, att ett statligt bolag genom förskingringen gör en betydande förlust. Man kan fråga sig hur en så stor förskingring kan inträffa utan att upptäckas på ett tidigare stadium. Att kontrollen över det belgiska bolaget inte varit tillräcklig synes uppenbart. Jag vill erinra om, att vi, såvitt avser svenska förhållanden, har en särskild aktiebolagslagstiftning, gällande för alla bolag, oavsett ägare, vilken är avsedd att lämna rimliga garantier mot händelser av detta slag. Vid en bedömning av det nu aktuella fallet får man emellertid hålla i minnet, att det här gällde ett belgiskt bolag. Detta kontrollerades före statens inlösen av stamaktierna i LKAB endast på indirekt väg av TGO.

Åtgärder har givetvis vidtagits för att

Ang. förskingringen i Belgien från de svenska malmbolagen

för framtiden minska risken för förluster av förevarande slag. Sålunda sker inkassering numera genom bank, och revisionen av utlandsbolagen har skärpts. Det belgiska bolaget har också reorganiserats och erhållit en svensk verkställande direktör. LKAB:s status efter den 1 oktober 1957 torde vidare i och för sig vara ägnad att bättre tillgodose statens intresse av att få överblick över bolagets förhållanden.

Hur beklagligt det inträffade än är, bör man inte sammanblanda frågan om hur förskingringar skall förebyggas med frågan om hur de ekonomiska konsekvenserna av en sådan händelse bör behandlas. Enligt min mening nödgas man betrakta det förskingrade beloppet för LKAB:s vidkommande som en förlust i en affärsrörelse, som medför risker av olika slag. I rörelser av denna omfattning — LKAB:s omsättning under åren 1950—1957 uppgick till nära 5 miljarder kronor och dess försäljning till Belgien under samma år till cirka 1,2 miljard kronor — inträffar varje år händelser, som ökar eller minskar årsresultatet med belopp, vilka är större än det nu aktuella, utan att sådana förändringar observeras eller diskuteras utanför företaget. Det är emellertid givet, att jag betraktar förskingringar som en särskilt motbjudande form av förluster, som måste systematiskt förebyggas.

Självfallet hade jag haft möjlighet att vid bolagsstämman med LKAB genomdriva offentlig redovisning, om jag ansett detta nödvändigt eller önskvärt. Jag deklarerar emellertid bolagens åsikt, att en offentlig redovisning i ett tidigt skede hade inneburit risker för ekonomiska skadeverkningar som skulle ha drabbat

i sista hand aktieägarna. En sådan åtgärd hade varit betänklig även ur den synpunkten att den skulle ha inneburit, att ett enskilt företags (TGO) ekonomiska förhållanden meddelats allmänheten genom ingripande utifrån och utan att dess bolagsstämma avvaktades.

Vad angår förskingringens inverkan på lösesumman så var reglerna för beräkningen av denna summa givna i 1927 års malmavtal. Detta gäller även effekten av förskingringen på inlösenbeloppet. Med hänsyn härtill ansåg jag det inte motiverat att i propositionen nr 55 särskilt peka på förskingringen. Den påverkade ju lösesumman i förhållandevis mycket ringa utsträckning och utgjorde endast en bland många komplicerade faktorer som enligt reglerna inverkar på lösesummans storlek.

Herr Birke har i sin interpellation dragit upp frågan om rätt för riksdagens revisorer till insyn i aktiebolag, där staten är ensamägare eller har ett alldeles dominerande ägandeintresse. Frågan gäller alltså inte försäljningsbolag av sådant slag som det där förskingringen ägt rum. Oavsett detta är jag för min del inte säker på att det inträffade, såsom herr Birke tycks vilja ifrågasätta, bör tagas till intäkt för krav på en kontroll av statliga bolag genom andra organ än den lagstadgade bolagsrevisionen. Jag vill emellertid erinra om att utredningen om de statliga företagsformerna jämlikt sina direktiv för närvarande prövar frågan om i vilka former kontrollen över statsbolagen bör ske. Utredningens förslag i ämnet anser jag böra avvaktas.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat de framställda frågorna.

Onsdagen den 27 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 125.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Då jag har begärt ordet för att säga något i detta sammanhang, befinner jag mig i det läget att jag står bakom utskottets förslag och väl i någon mån kommer att tala å utskottets vägnar. Jag vill förutskicka att jag inte hör till dem som har någon övertro på den statliga företagsamhetens fördelar framför privat verksamhet, men då jag i detta sammanhang ansluter mig till utskottsmajoriteten har detta alldeles särskilda skäl.

Norrbotten är enligt min mening ett län med alldeles speciella förhållanden. Detta är inte något som jag har bibringats enbart av läsning och föredragning, utan jag har i andra sammanhang under de åtta, tio senaste åren haft tillfälle till årliga resor däruppe i länet, oftast omfattande flera dagar. Som norrlänning är det alldeles givet att jag med intresse försökt inhämta vad jag kunnat.

Norrbottens län kännetecknas inte enbart av den omständigheten att staten har utomordentligt stora råvarutillgångar där. Det är nog dessvärre också så att det kännetecknas av andra ting, som är märkbara nackdelar för länet. Att Norrbotten har en starkt växande folkmängd är i och för sig glädjande. Mindre glädjande är att Norrbotten inte på långa vägar har möjlighet att sysselsätta den växande folkmängden. Det är möjligt, kanhända rent av rätt så troligt, att en sådan situation aldrig uppnås, och man kan ju också fråga sig om det vore

enbart lyckligt. Å andra sidan kan det inte betecknas såsom lyckligt att storparten eller i varje fall en alltför stor anpart av länets invånare tvingas vandra ut till andra delar av vårt land, måhända även utomlands, därför att det finns alltför små sysselsättnings- och försörjningsmöjligheter i Norrland.

Min hemtrakt Jämtland är ett norrlandslän och har måhända ännu sämre differentierat näringsliv än vad Norrbotten har. Vi har kanske det sämst differentierade näringslivet i landet just i Jämtland. Det är en skogs- och jordbruksprovins, och under sådana förhållanden är det ganska lättbegripligt att jag har lätt att förstå norrbottningarna, då de grämer sig över sina förhållanden.

Jag skall inte trötta med siffror och en massa detaljer — jag hade visserligen inte tillfälle att höra den debatt som föregick middagsrasten, men jag förstår att man där gick åtskilligt in i detalj, och jag skall därför söka undvika att bli alltför detaljrik. Jag vill dock nämna ett par siffror.

Jag sade, att jag hade lätt att förstå norrbottningarnas grämelse, och det beror på, som jag sade, att jag lever under likartade förhållanden. När man vet att av Norrbottens virkesfångst per år 25 procent förädlas utanför länet, förstår jag att norrbottningarna inte tycker att det är bra. Det kan inte heller vara bra att vi under de senare åren i medeltal fått räkna med 30 miljoner kronor av statsmedel i tillskott till beredskapsarbeten och skattelindring. Detta skapar visserligen sysselsättning, vilket i och för sig är bra, men den metoden att hålla sysselsättningen uppe kan knappast vara en bestående metod i tiderna framöver. Av dessa och liknande skäl börjar jag nog finna det angeläget att någonting sker.

Det förslag som här har framkommit tycker jag är ett gott förslag. Det inne-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

bär framför allt att möjligheter skapas för en ytterligare förädling av råvaran. Man behöver inte sända ut så mycket råvara eller halvfabrikat utan kan förädla själv och skapar samtidigt ytterligare sysselsättningsmöjligheter för människorna. Den förädlade varan ställer sig också gynnsammare i frakthänseende. Detta är de tunga skälen.

Åtminstone i början av utskottets behandling av detta ärende skyntade fram att det bedömdes som något diskutabelt huruvida råvarutillgångarna skulle visa sig tillräckliga för att försörja både en utbyggd och växande statsindustri och en ytterligare utbyggd privatägd industri. Bägge hade planer på att bygga ut var sin rätt stora enhet. Det framhölls från den privata industriens håll att man numera måste räkna med mycket stora enheter. Det hänvisades till förhållandena bland annat i Finland, och det ifrågasattes, då kommerskollegiums och skogshögskolans virkesbalans blev tillgänglig, om virkestillgången skulle vara tillräcklig för båda dessa industrier.

Jag vill på intet sätt ifrågasätta vare sig kapaciteten eller objektiviteten till den del den låg bakom den framräknade första virkesbalansen. Sedermera har den reviderats och enligt min mening bedömts av minst lika sakkunnigt folk. Då jag tog del av den första uppställningen, där man kanske gått fram litet lätt, fick jag ibland det intrycket att man här som i så många andra fall försökt lägga till rätta statistiken, balansen, så att den skulle peka i en speciell riktning. Jag litar minst lika säkert på den reviderade balansen, bakom vilken bland annat står den i varje fall i detta avsnitt mycket sakkunnige länschefen i Norrbotten.

Detta har gjort att jag liksom utskottet har kommit fram till den bestämda övertygelsen att här säkerligen finns utrymme för båda industriernas expansion. Den reviderade balansen redovisar också en betydande marginal därutöver. Det är givet att allting är relativt, och så kan fallet vara även här. Det kan bero på konjunkturen hur stort område man får räkna in i den lönsam-

ma avverkningen, men jag har som sagt bibringats den uppfattningen, som jag tror är fullständigt riktig, att det här finns utrymme för båda.

Jag vill också säga några ord om reservationerna. De verkar ju snälla och beskedliga i och för sig, då det i dem begäres en utredning. Det är möjligt att det behöver utredas ytterligare, jag skall inte ta upp någon diskussion på den punkten. Å andra sidan har det legat nära till hands för mig att tänka att syftet med kravet på en utredning väsentligen är att vinna tid, så att den privata industrien hinner före. Detta har gjort mig något betänksam inför utredningskravet. Jag tycker nog att frågan är ganska väl utredd.

När jag ändå kommit in på detta spörsmål skulle jag vilja säga ytterligare några ord. Som gammal bonde och liten skogsägare har jag samlat erfarenheter även på detta område under drygt ett 40-tal år. Jag måste säga att det olyckligaste som kan hända på ett sådant område som detta är om utbyggnad eller fusioner av industrier sker på sådant sätt att man får endast en köpare inom en ådal eller inom en bygd. Detta är inte så särdeles lustigt för det enskilda skogsbruket. Jag är mycket rädd för att det skall hända något liknande, och det vill jag för min del inte medverka till. Även ur den synpunkten är det mycket väl motiverat att Statens skogsindustrier här får det begärda anslaget och därmed ges möjlighet att verkställa den utbyggnad som utskottet förordat.

Det har motionsvägen ifrågasatts tvenne utbyggnader, både i lövholms- och i karlsborgsområdet. Nu har bolaget självt ansett att detta var en för stor uppgift att ta samtidigt. Jag delar bolagets uppfattning på den punkten. Även om staten medverkar till finansieringen bör man även på detta område ta ett steg i sänder och känna sig för så att man något så när har — som vi kallar det — fotstöd innan man tar nästa steg.

Herr talman! Jag har lovat att inte bli långrandig och skall därför begränsa

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

mig till vad jag nu har sagt. Jag ber att med det sagda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLOFSSON, UNO, (fp):

Herr talman! Eftersom frågan om skogsindustriens utbyggnad i norr inte bara angår staten och storskogsbruket utan även i mycket stor utsträckning berör de enskilda små skogsägarna, med andra ord bondeskogsbruket, såväl i Norrbotten som i hela Norrland, vill jag med några få ord utan att på något sätt polemisera mot någon som kanske har en annan uppfattning försöka redogöra för den uppfattning, som jag tror är rådande bland det stora flertalet av Norrlands småskogsägare.

Frågan om råvarutillgången i Norrland är inte någon ny fråga. Den har diskuterats med olika intervaller allt sedan första världskriget. När det första världskriget med sin bränslebrist satte i gång en hel del extra avverkningar började man genast tala om att de norrländska skogarna var överavverkade. Att den uppfattningen har varit rådande vid olika tillfällen såväl inom vissa länsmyndigheter som framför allt hos de centrala statliga myndigheterna har man ju fått belägg för genom de skogslagar som har stiftats för att tillämpas i Norrland och särskilt dess inland.

Först hade vi en skogsvårdslag — en ransoneringslag helt enkelt — som handlades av domänverket, vilken myndighet med lagens hjälp såg till att det inte skulle bli några större överavverkningar. Den lagen ersattes år 1932 av den s. k. lappmarkslagen, även den en lag som syftade till uthålligt skogsbruk, som det så vackert hette, och med vars hjälp man på allt sätt försökte — ehuru det givetvis var dömt att misslyckas — att få gammal, övermogen, hundraårig gran-skog att på nytt börja växa. Denna skogsvårdslag har åsamkat skogsägarna i Norrland och särskilt i lappmarken stora kostnader, gjort betydande skada på skogen och framskapat en myckenhet av torrskog.

Nu har vi även i denna landsdel kom-

mit att få lyda under de vanliga, allmänna skogsvårdslagarna. Men allteftersom avverkningarna fortskred, hyggen rensades och marken bereddes började även i Norrland nya skogar att växa, och nu har under de sista årtiondena den norrländska ungskogen vuxit på ett sådant sätt att det på sistone vållat oss betydande svårigheter att över huvud taget få avsättning för vårt virke. Denna svårighet har varit till finnandes inte minst för domänverket, som är en av de största skogsägarna i Norrland. Man har under de sista åren, som jag sade, haft mycket stora svårigheter för avsättningen av virket ur de statsägda skogarna. Svårigheten att få avsättning för det enskilda skogsbrukets virkesfångst har också haft till följd att skogsägarna i Norrland genom sina skogsägarföreningar har börjat smida planer på att det även i Norrland skulle byggas en skogsägarnas egen massafabrik i likhet med vad som har gjorts i Mönsterås. Dessa planer har nu fortskridit så långt att organisationen är klar och bolaget bildat, och penninganskaffningen är satt i gång. Om det nu är dessa skogsägarföreningens kungjorda planer på att bygga en massafabrik eller om det är förhoppning om en kommande konjunktur som är orsaken, det vet inte jag, men under den sista tiden har betydande utbyggnadsplaner kungjorts även av storindustrien och Statens skogsindustrier.

Först kom dessa planer från Statens skogsindustrier, att bygga ut Lövholmen, och även projekterades en utbyggnad i Karlsborg. Det är klart att detta för statens skogar i Norrbotten och även Västerbotten liksom för de enskilda skogsägarna i Norrbotten måste betyda ökade råvaruavsättningsmöjligheter. Så har vi också fått oss de planer tillkännagivna som Cellulosakoncernen har på att bygga om fabriker i Munksund, Obbola och Östrand. Dessa ombyggnadsplaner innebär i och för sig ingen utbyggnad utan syftar endast till en längre gående förädling. Man skall övergå till produktion av blekt massa och till papperstillverkning. Men detta måste givetvis genom förbättrade avsättningsmöjligheter

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

indirekt medföra ökad råvaruefterfrågan. Mo och Domsjös utbyggnadsplaner beträffande Husum har varit kända något år och innebär naturligtvis för Västerbotten och en stor del av Norrland i övrigt betydande möjligheter att dit sända såväl ungskog och klenvirke som framför allt lövskog. På sista tiden har det vidare kungjorts från Vivstavary att man skall utbygga fabriken där, vilket kommer att ha en särskild betydelse för Jämtlands betydande granskogstillgångar.

Det är klart att vi på skogsägarhåll med tacksamhet och tillfredsställelse har noterat alla dessa utbyggnadsplaner. De ger oss en förhoppning om att vi skall få bättre möjligheter att sälja vårt klenvirke och över huvud taget bättre avsättningsmöjligheter.

Vi har naturligtvis ingenting alls att erinra mot att de privatägda storskogsbruken bygger ut, långt ifrån, vi antecknar det med glädje och tillfredsställelse. Men vi har inte heller någonting att erinra emot att Statens skogsindustrier, som nu har blivit ett industriföretag på skogsprodukternas område, även bygger ut. Man kan naturligtvis ha olika meningar om huruvida Statens skogsindustrier bör bygga ut i Lövholmen eller i Karlsborg. Det är emellertid en sak som jag inte skall ge mig in i någon diskussion om här i kväll. Men jag måste säga att det ändå skulle vara ganska underligt om inte Statens skogsindustriers ledning skulle ha något som helst begrepp om vilken plats som är den bästa.

Fortfarande diskuteras naturligtvis Norrlands råvarutillgångar. Jag vet att det är en betydande skillnad mellan den uppfattning som gör sig gällande inom storskogsindustriens utredning via Mo och Domsjö och den som kommer till uttryck i den av landshövding Näslund via skogsforskningsinstitutet företagna utredningen. Men på en punkt tycks båda utredningarna vara ense, nämligen därom att vi har en god och riklig tillgång på mogen skog och att vi alla bör sträva efter att få till stånd kraftigt växande ungskog. För att vi skall kunna få fram ungskog måste vi emellertid först avver-

ka den mogna skogen. För att vi skall kunna avverka den mogna skogen måste det finnas avsättningsmöjligheter. Samtliga skogsägare i Norrland, åtminstone bondeskogsbrukets företrädare, antecknar därför med tacksamhet dessa utbyggnadsplaner som ger oss möjlighet att sköta våra skogar på sådant sätt att de ger vårt land och naturligtvis också oss själva den bästa valutan.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! I Norrbottens län äger staten drygt hälften av skogarna. När ASSI bildades var den väsentliga motiveringen att man med statens skogsinnehav däruppe som underlag skulle åstadkomma en norrbottensk förädlingsindustri, så att man i större utsträckning än tidigare skulle kunna förädla skogens produkter där uppe. Den i längden enda hållbara förutsättningen för att ASSI:s verksamhet emellertid skall kunna upprätthållas är naturligtvis att bolaget kan konkurrera på lika villkor med andra företag. Endast därigenom kan ASSI också uppfylla sin sysselsättningskapande funktion.

Jag har ett intryck av den debatt, som förts hittills i dag, att man förstorar motsättningarna och antyder motsättningar som egentligen inte finns. Även om naturligtvis vissa konkurrentintressen gör sig gällande råder, såvitt jag vet, inom riksdagen en endräktig mening att den tanke, som låg bakom ASSI:s tillkomst, också skall fullföljas.

Meningsmotsättningarna, där de förekommer, rör frågan: Hur skall ASSI:s verksamhet organiseras för att den avgörande förutsättningen för företagets bibehållande i längden, d. v. s. en lönsam drift, skall kunna åstadkommas?

Jag har många gånger framhållit att det inte är möjligt för Norrbottens representanter i riksdagen att hävda statens speciella ägarförpliktelser i denna socialiserade landsända, om inte de statliga bolagen i fråga om sin kapitalförsörjning, planläggning och driftsekonomi handlar på precis samma sätt som andra företag i branschen. De framställ-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

ningar som gång efter annan kommit från ASSI om kapitaltillskott från staten i olika former — jag bortser här från frågan om ökning av aktiekapitalet — har inte varit till gagn för förtroendet för ASSI:s verksamhet.

Även för många bland oss norrbottningar har det varit en ganska obehaglig överraskning att ASSI fortfarande har en produktionsinriktning som andra förädlingsindustrier för länge sedan har avvecklat eller i varje fall avsevärt minskat. Särskilt i en sådan avlägsen landsända som Norrbotten måste på grund av fraktkostnader o. d. förädlingen drivas så långt som möjligt. Inte desto mindre har vi nu fått som jag tror fullt vederhäftiga uppgifter om att medan ett så välskött företag som Mo och Domsjö använder ca 8 procent av sin råvara till plank och bräder använder ASSI inom hela sitt verksamhetsområde mer än hälften av sin råvara till plank och bräder. Men inte nog med detta, utan det har också meddelats att t. o. m. år 1957 har man inom ASSI investerat inte mindre än ca 100 miljoner kronor i sågverk, medan man inom andra träförädlingsindustrier är inriktad på avveckling av den sortens anläggningar.

Det tjänar inte mycket till att nu fråga sig hur detta kan komma sig. Vad som för ögonblicket är det väsentliga, sådant jag ser problemet, är att ASSI så snart som det någonsin är möjligt får en produktionsinriktning som gör dess verksamhet mera lönsam. Det syftemålet vinner man inte genom att andra träförädlingsindustrier utvecklar sig i den riktningen, utan strukturförändringen måste ske inom ASSI självt, annars måste dess konkurrensförmåga bli ännu mindre.

Slutsatsen i detta avsnitt blir alltså att om man vill att ASSI:s verksamhet skall bli konkurrenskraftig, måste man också vilja att en strukturförändring skall kunna åstadkommas så snart som möjligt. Detta är såvitt jag förstår problemets kärnpunkt.

Såvitt jag ser kan detta ske på två sätt. För det första kan man utveckla massa- och papperstillverkningen i Norr-

botten. För det andra kan man avveckla ASSI:s engagemang i Mellansverige. ASSI äger inte mindre än tio sågverk, varav fem ligger i Mellansverige. Det rimmar inte väl med motiveringen för ASSI:s tillkomst att man har dessa sågverk i Mellansverige.

Det har häremot inväntats, att det skulle vara i domänverkets intresse, för att få högre rotvärde på domänverkets skogar, att behålla dessa sågverk. Om en försäljning av dessa sågverk i Mellansverige förutsätter att staten också säljer sina skogar där, håller jag före att man bör överväga även den möjligheten. Jag gör detta med hänsyn till behovet av en ändrad produktionsinriktning inom ASSI, med hänsyn till ASSI:s under senare år stora likviditetssvårigheter och med hänsyn till ASSI:s betydande kapitalbehov för att en förnuftig produktionsinriktning skall kunna åstadkommas. Statens innehav av skogar är väl ändå inte något självändamål.

Jag har vid en jämförelse mellan utskottets skrivning och reservanternas inte funnit någon oenighet råda om att ASSI:s massa- och pappersindustri bör utvecklas, men delade meningar råder bl. a. om *var* det skall ske. Utskottet förordar närmast Piteå, medan reservanterna principiellt tycks luta mer åt Kalix. Även inom Norrbottens län är meningarna delade på den punkten.

Eftersom enligt min mening det avgörande bör vara den rent företagsekonomiska synpunkten har jag, i den ringa mån jag kunnat, försökt bilda mig en mening därvidlag, och då har jag kommit till det resultatet att uppgifterna är motstridiga snart sagt på varje avgörande punkt.

Till en början råder det olika meningar om hur stor en anläggning bör vara för att anses driftsekonomiskt väl ordnad. Med erfarenhet från utlandet hävdas att en massa- och pappersanläggning åtminstone bör avse en produktion av 200 000, kanske 300 000 ton om året; somliga går ännu högre. Men från annat håll har man, fortfarande med stöd av erfarenhet från utlandet, rent statistiskt visat att besparingen i

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m. produktionskostnader inte är direkt proportionell till ökningen av en anläggnings kapacitet. Jämför man ett litet verk med 50 tons produktion per dygn och ett verk med 100 tons produktion så är ju besparingen mycket stor, men jämför man två verk med 100 respektive 200 tons produktion flackar kurvan, och ännu flackare blir den om man jämför två verk med 200 respektive 300 tons produktion per dygn. Följaktligen kan man inte driva resonemang om ett verks storleksordning och produktionskostnader hur långt som helst. Personligen har jag kommit till den uppfattningen att ett verk på 110 000 ton, som man föreslår i Piteå, ganska sannolikt är i minsta laget.

Vidare tvistar man, såsom har antytts i flera föregående inlägg, om relationen mellan råvarutillgång och förädlingsindustri. Från ena sidan göres gällande att en utbyggnad till lämplig storlek i Pitebygden inte medger mer än en sådan anläggning; och då kommer Munksundsanläggningen och utbyggnaden av den in i bilden. Det hävdas att man med två medelstora eller två drifts-ekonomiskt tillfredsställande verk skulle få brist på råvara inom lämpligt avstånd. Men från annat håll görs gällande att Pitebygden och dess inland skulle tåla vid två verk med åtminstone 200 000 tons produktion vardera per år. Och från bägge hållen är det sakkunniga som talar.

När det sedan gäller valet mellan Kalix och Piteå råder delade meningar också om innebörden av en annan väsentlig faktor. Kalix ligger 15 mil norr om Piteå, och det betyder att skeppningssäsongen är 4—6 veckor kortare däruppe. Det betyder i sin tur ökade frakt- och lagringskostnader, och detta skulle tala för en anläggning längre söderut i länet. Men från andra sidan görs det gällande att eftersom man i Kalix inte behöver bygga nytt, som i Piteå, utan kan bygga till ett befintligt verk, skulle anläggningskostnaderna där bli så mycket lägre, att nackdelen med den nordligare belägenheten skulle mer än elimineras.

Den ena avgörande uppgiften strider alltså mot den andra, och det är inte lätt för en lekman att i det läget träffa ett riktigt avgörande.

En sak förefaller mig ådagalagd, och det är att propositionen inte diskuterat relationen mellan råvara och förädlingsindustri med hänsyn till de tillbyggnadsplaner som man umgås med i Munksund; detta är ju naturligt med hänsyn till tidpunkterna. Inte heller förefaller det som om man i propositionen tillräckligt har övervägt vilken storlek en driftsekonomisk anläggning egentligen bör ha.

Men jag förstår för övrigt inte, varför vi skall behöva diskutera dessa ting i riksdagen. Jag kan förstå att det hänskjutes till riksdagen, om ett statligt bolag behöver en ändring av aktiekapitalet, men jag kan inte begripa hur det skall vara möjligt för oss riksdagsmän, som icke är företagsekonomer, att kunna döma rätt om var en anläggning bör ligga och hur stor den bör vara. Det är för den sakens skull som vi har verksledningar och bolagsstyrelser, förutsatt att i dessa statliga bolagsstyrelser som sig bör sättes in folk med industriell och finansiell sakkunskap. Jag är för min del beredd att biträda propositionen i vad den rör förslag till utökning av aktiekapitalet. Någoting annat föreslås ju icke heller vid detta tillfälle i propositionen eller i utskottets utlåtande. Vad gäller den framtida finansieringen anser jag att ASSI bör handla precis på samma sätt som andra företag, när frågan om aktiekapitalet är avgjord, nämligen finansiera själv med egna medel eller med lån. Endast på det sättet tvingar man tydligen företagsledningen att anlägga strängt företagekonomiska synpunkter.

Det resonemang som jag hittills har fört leder mig alltså fram till följande slutsatser. Jag anser att det är angeläget och brådskande att ASSI:s produktionsstruktur förändras. Denna förändring bör åstadkommas dels genom att man utvidgar massa- och pappersindustrin i Norrbotten och dels genom att man avvecklar sågverken i Mellansveri-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

ge. Ifall företagsledningen skulle komma till det resultatet att det för bolaget bara ryms en driftsekonomiskt tillfredsställande massa- och pappersfabrik i Norrbotten, skall bolaget självt på ledningens ansvar avgöra, var den skall ligga. Personligen hyser jag nog den uppfattningen — och jag grundar den på både skogsforskningsinstitutets och på landshövding Näslunds undersökningar — att Pitebygden med inland, särskilt när skogsbilvägnätet växt ut, tål vid två tillfredsställande anläggningar. Personligen skulle jag också beträffande kalixprojektet och synpunkterna om de billigare utvidgningskostnaderna för detta företag vilja säga att detta egentligen är ett tillfälligt argument, ty även inom det egentliga kalixområdet är snedvridningen av ASSI:s produktionsinriktning sådan, att man förr eller senare måste inställa sig på en förändring i detta avseende. Den råvara, som man där för närvarande använder för plank och bräder, räcker till, eftersom man har en anläggning på 120 000 ton för massa- och pappersframställning, för att man skall få en, såvitt jag förstår, företagsekonomiskt lämplig storlek. I det sammanhanget är det som de billigare utvidgningskostnaderna i Kalix kommer in i bilden för att eliminera olägenheterna av den nordligare belägenheten.

Det torde redan av vad jag sagt stå klart, att jag inte är belåten med vare sig utskottets eller reservanternas linje. Mot utskottet har jag att invända att det utan vidare tycks ha godtagit propositionens skiss när det gäller storleken av piteanläggningen. Jag invänder därjämte mot utskottet att det har avvisat tanken på en utredning av kalixprojektet och på en undersökning av ASSI:s ekonomiska förhållanden över huvud taget. Men vad riksdagen än säger i den saken, kommer ju inte ASSI:s ledning, om den skall fylla sin uppgift, ifrån att göra denna utredning. Den måste ta sig en ny funderare på hur stor anläggningen i Piteå bör vara, om kostnadsberäkningarna är tillfredsställande och hur det är med råvarutillgången. ASSI:s led-

ning måste också, om den skall fylla sin uppgift, själv göra en översyn över sin ekonomiska status.

Eftersom alltså frågan för dagen är begränsad till en utökning av aktiekapitalet, är jag beredd att med min röst stödja förslaget härom, men jag förutsätter att man från ASSI:s sida icke skall komma tillbaka till riksdagen, vare sig med begäran om beslut, var anläggningarna skall ligga, eller med några anspråk på att bli favoriserad i form av lån och lånegarantier.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Tillåt mig att göra några reflexioner och konstateranden i anledning av den förda debatten.

Jag vill då börja med att uttala min tillfredsställelse över en sak som den pågående debatten har utvisat. Det finns egentligen ingen som velat hävda att utbyggnaden av Statens skogsindustrier skulle vara ett fullbordat verk med vad som hittills skett i överensstämmelse med tidigare fattade beslut med statsmakternas välsignelse. En fortsatt utveckling av detta företag är tänkbar, det tror jag praktiskt taget alla som deltagit i denna debatt har erkänt. Varken i utskottsutlåtandet eller i reservationen eller ens i den högermotion som väcktes vid riksdagens början har någon annan mening gjorts gällande. Jag borde kanske, herr talman, ändå göra undantag för herr Svärd. Hans ståndpunkt är jag inte riktigt säker på. Herr Svärd undvek i sitt anförande sorgfälligt varje konkretisering. Han talade i stället i svävande ordalag och uppehöll sig mera vid vissa framtidsvisioner än vid de förhållanden som är aktuella i dagens läge. Om verkligen varje expansion av Statens skogsindustrier förefaller herr Svärd olustig eller om den inte gör det kan i varje fall inte jag utläsa av hans anförande. Om jag emellertid bortser härifrån måste jag, som sagt, uttala min glädje över att ingen i princip vill hävda att en fortsatt utbyggnad av detta statsägda företag är otänkbar.

Tyvänn, herr talman, sträcker sig enigheten inte så mycket längre. Varken hö-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

gern eller folkpartiet har velat dra de praktiska konklusionerna av sin principiella ståndpunkt, utan båda dessa partier anser att det föreslagna projektet inte bör komma till utförande. Inom parentes skulle jag vilja inskjuta att jag tycker att det är beklagligt att det intresse och den förståelse som högern och särskilt folkpartiet säger sig hysa för en aktiv sysselsättningspolitik och för samhällets skyldigheter att bidra till att skaffa arbetstillfällen, speciellt i vår nordligaste landsända, inte tar sig uttryck i praktisk handling. Härvidlag tycker jag att överensställelsen är rätt bristfällig mellan ord och gärning.

För avstyrkande av det framlagda förslaget anför man nu en rad skäl. Dels hänvisar man till att råvarutillgångarna kan bli för ansträngda, dels hänvisas i reservationen till utskottsutlåtandet att projektet inte är tillräckligt grundligt genomtänkt. Det har därvid sagts att projektet kanske inte är dimensionerat på ett ekonomiskt riktigt sätt, och man framhåller också att det kan finnas mera angelägna uppgifter att genomföra för företaget. Jag tror att bland andra herr Hansson i sitt anförande i början av debatten uppehöll sig vid den synpunkten. Dessutom har sagts att företagets ekonomi är ansträngd, att det egentligen inte finns några pengar, att likviditeten är dålig. Med hänsyn till allt detta kräver man som sagt ytterligare utredning och föreslår att projektet i varje fall skjuts på framtiden.

Låt mig bara i korthet till vad som sagts foga några ord om en del av dessa argument, och låt mig börja med vad som anförts beträffande råvarubasen.

Det har ju gjorts gällande att skogstillgångarna inte skulle räcka till för att förse industrien med råvaror, särskilt sedan de utbyggnader skett som planerats både av Statens skogsindustrier och av privata företag. Med anledning härav har det i debatten erinrats om att landshövding Näslund som förutvarande chef för skogsforskningsinstitutet på nytt räknat igenom virkesbalansen för Norrbotten, och det resultat som han kommit till omnämnes också i utskotts-

utlåtandet. Beräkningen visar att varken Statens skogsindustriers eller andra inom Norrbotten aktuella nybyggnadsplaner inkräktar på det virkesbehov som anmälts från industrier, belägna utanför länet. Enbart det av herr Näslund framräknade barrvirkesöverskottet motsvarar, sedan de båda piteindustriernas behov täckts, en produktion av över 160 000 ton färdig massa per år. Till jämförelse kan nämnas att ASSI:s nuvarande sulfatfabrik i Karlsborg har en maximal årskapacitet av 120 000 ton. För produktionen av lövmassa från Norrbotten redovisas i denna utredning ett expansionsutrymme av storleksordningen 90 000 ton.

Även inom den privata sektorn har man uppenbarligen alldeles klart för sig att råvarutillgången i Norrbotten är gynnsam för en skogsindustriell expansion. Annars har jag svårt att förstå de planer som Cellulosabolaget så sent som i februari i år, alltså flera månader efter det Statens skogsindustriers planer blivit allmänt kända, tillkännagav på en utbyggnad av anläggningarna i Munksund. Där har det i varje fall tydligen inte förelegat någon tvekan om att råvarubasen är tillräcklig för den tilltänkta expansionen. I det sammanhanget har ibland också åberopats den av Skogsindustriernas samarbetsutskott nyligen verkställda virkesutredningen som utmynnat i virkesbalanser fram till 1963. Den skulle visa att man här, med hänsyn till industriens behov, löper en viss fara för att råvaruknapphet kan inträda. Jag skall inte gå in på en närmare diskussion om den utredningen, men jag tror att man, om man beaktar alla relevanta faktorer och möjliga felmarginaler, på grundval av dess resultat kan våga påståendet att den svenska skogsindustriens behov av råvara kan väntas bli någorlunda väl tillgodosett även om de föreliggande utbyggnadsplanerna genomförs i sin helhet. Kan vidare transportleder och kommunikationsmöjligheter utvidgas, lär det knappast heller föreligga några tvivel om att en ytterligare utökning utöver den nu planerade skulle vara fullt möjlig.

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

Vad regeringen nu velat med det framlagda förslaget om en utbyggnad av Statens skogsindustriers anläggningar i Piteå är endast att en del av det virkesöverskott som visat sig föreligga i Norrbotten skall, utan att man därigenom inkräktar på andras virkesförsörjning, få behållas som råvarubas för en välbehörlig industri i detta län i stället för att gå till förädling i andra, redan högt industrialiserade delar av landet. Det är, herr talman, vad jag vill säga beträffande råvarubasen. Jag förstår av herr Berghs anförande att han i stor uträkning kan ge sin anslutning till dessa synpunkter.

Frågan om projektet är riktigt planerat är ett annat spörsmål som rests i debatten och som även ventilerats i utskottsutlåtandet och i reservationer. Herr Bergh framhöll härvidlag med hänvisning till den utveckling som Statens skogsindustrier genomgått att man i alltför stor utsträckning inriktat produktionen på sågat och hyvlat virke. Jag är beredd och benägen att ge honom rätt däri. Jag tror att en vidare förädling och en viss övergång till produktion av massa och papper är den naturliga utvecklingen även för Statens skogsindustrier. Det bör med andra ord vara en produktionsinriktning, som mer tar sikte på papper och mindre på sågat virke. Men detta är ju just i linje med den utveckling som förordats i förslaget och även i linje med vad som redan delvis har skett inom Statens skogsindustrier. Det är efter kriget, som utbyggnaden av massa- och papperstillverkningen vid Karlsborgsverken har kommit till stånd.

Det har vidare uttalats tveksamhet om huruvida den storlek som den föreslagna anläggningen vid Lövholmen skall få är den ekonomiskt riktiga och lämpliga. Det kan man naturligtvis tvista om. Jag vill emellertid i likhet med herr Uno Olofsson understryka att man kanske har något att vinna på att vidga kapaciteten i en fabrik från 100 000—120 000 ton till 200 000 ton. En del finska anläggningar av den storleken har kommit till stånd efter kriget. Men alla kalkyler som jag varit i tillfälle att se visar att man inte

vinner så mycket på att vidga produktionen från 100 000 ton till det dubbla. Den största vinsten görs i själva verket vid en produktionsökning från låt oss säga 50 000 ton till 100 000. Vad som ytterligare står att vinna är mycket mera begränsat än kanske många skulle föreställa sig. Det är den ena omständigheten som gör att jag inte tror att man behöver hysa någon oro för att en anläggning av denna storlek inte skulle kunna bli ekonomiskt bärkraftig. Men därtill kommer att man i detta fall, liksom vid varje annan industriplanering, naturligtvis måste ta hänsyn till eventuella ytterligare utvidgningar i framtiden. Den omständigheten att man nu omedelbart vill aktualisera en anläggning på cirka 100 000 à 120 000 ton innebär inte att Statens skogsindustriers anläggning i Lövholmen för all framtid skulle vara fixerad till denna storlek.

Det har också anförts att placeringen av den nya anläggningen kanske borde ha en annan, och där hänvisar man till att det på många håll anses mera önskvärt att en fortsatt utvidgning och utbyggnad av anläggningarna vid Karlsborg kommer till stånd. I den utredning som länsstyrelsen lät utföra och som, om jag minns rätt, framlades någon gång på våren för ungefär ett år sedan, pekade man särskilt på möjligheterna för en utvidgning av anläggningarna vid Karlsborg med hänsyn till råvarutillgångarna.

Den som emellertid i första hand, herr talman, måste fälla avgörandet beträffande vilket projekt och vilket alternativ som först skall komma till utförande och placeras i första angelägenhetsrummet måste vara företagsledningen. När denna har haft att ta ställning till vad den tror skall vara möjligt inom den närmaste tiden har den gett Lövholmenprojektet förordet. Jag instämmer gärna i vad herr Bergh framhållit, nämligen att ansvaret för detta i första hand måste åvila företagsledningen. Denna har i det fallet hänvisat till att anläggningarna i Karlsborg i viss utsträckning är så nya och ännu inte fullt inkörda, att det fortfarande kan erfordras en viss tid innan man vuxit så att säga in i kostymen i

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

Karlsborg. Man förutser också, som en följd av där redan gjorda dispositioner, fortsatta förbättrings- och anläggningsarbeten, som man först vill föra till ett slut innan man går vidare i sina planer på att utvidga produktionen vid den anläggningen.

Med hänsyn till alla dessa omständigheter har man föredragit att i första hand förorda anläggningen vid Lövholmen.

Ett av de skäl, herr talman, som av reservanterna och andra som ställt sig kritiska gentemot förslaget har anförts har varit att bolagets ekonomi är ansträngd. Det är riktigt att 1958 till följd av konjunkturutvecklingen på exportmarknaden har blivit ett jämförelsevis ogynnsamt år för Statens skogsindustrier. Leveransvärdet var väl i huvudsak oförändrat i förhållande till 1957, men bruttovinsten i rörelsen blev något lägre. Bolaget har trots den vikande efterfrågan ändå lyckats upprätthålla sysselsättningen på i stort sett oförändrad nivå, och det har inneburit en ökning av lagren. Bolaget har därför också måst öka sin skuldsättning under föregående år. De kortfristiga skulderna har dock i huvudsak kunnat hållas oförändrade, och man har också i enlighet med de direktiv som givits bolaget fortsatt avvecklingen av de utländska krediterna. Efter hand som tidigare påbörjade anläggningsarbeten fullbordats har bolagets investeringsverksamhet programligt också minskats — det vill jag gärna erkänna. Investeringarna utgjorde under 1958 omkring 20 miljoner kronor mot i runt tal 40 miljoner kronor år 1957. Några nya investeringar av sådan storlek att de inte rymms inom bolagets självfinansieringsmöjligheter har inte av bolaget beslutats, och därför kan det allmänt sägas att bolaget följt de av statsmakterna 1957 givna direktiven men att den ogynnsamma konjunkturutvecklingen i förening med strävandena att upprätthålla sysselsättningen hindrat bolaget att genomföra den önskvärda lagerminskningen. Som följd härav har skuldsättningen inte kunnat minskas.

Då man inte för dagen kan skönja

någon i varje fall omedelbar förbättring av marknadsläget finns kanske, såsom statsutskottet framhåller i sitt utlåtande, skäl att nu bedöma bolagets möjligheter till självfinansiering av den planerade anläggningen i Piteå ännu försiktigare än bolaget gjorde vid sina tidigare, i statsverkspropositionen redovisade beräkningar. Det kan med andra ord inte uteslutas — det vill jag uttryckligen ha sagt i kammaren — att större anspråk på tillskott av statsmedel än som förutsetts i statsverkspropositionen kan komma att ställas för att projektet, sådant det nu presenteras, skall kunna genomföras. Det är omöjligt att säga hur stor denna eventuella merkostnad för statsverket kan komma att bli. Det beror huvudsakligen på konjunkturläget och på efterfrågesituationen på utlandsmarknaden, och det kan därför inte angivas för dagen. Jag anser mig dock kunna uttala att merutgiften inte kommer att bli så stor att inte investeringen i fråga med hänsyn till både de arbetsmarknadspolitiska och de företagsekonomiska skäl som redovisats i planen ändå framstår som fullt försvarlig. Både med hänsyn till sysselsättningsläget och med hänsyn till att företaget skall ekonomiskt löna sig tror jag sålunda att man har anledning räkna med att denna investering är en klok och förständig åtgärd.

Jag vill slutligen understryka att även om skogsindustriens läge just nu ter sig mindre ljusst, så måste ju efterfrågesituationen för papper och papp på längre sikt bedömas som relativt gynnsam. Alla experter är ense om det, och om de inte vore det har jag svårt att förstå de expansionsplaner, som en rad enskilda industrier ändå hyser, och de åtgärder för att förverkliga dessa investeringsprogram, som vidtagits bland dessa industrier, åtgärder över vilka vi alla kan känna tillfredsställelse.

För egen del hyser jag därför fullt förtroende till det statliga företagets förmåga att hävda sig på marknaden i konkurrens med andra företag både inom och utom landet. Därest riksdä-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

gen bifaller vad utskottsmajoriteten föreslagit, tror jag att denna profetia kommer att bekräftas inom en ganska snar framtid.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! På de få minuter som står till mitt förfogande har jag bara tid att komma med några få inpass i debatten.

Låt mig först säga till herr Grym att det var att hugga till i överkant när han påstod att vi bara velat förorda utredningar och utredningar. Man kan väl ändå inte bestrida att här finns åtskilligt att titta på, och inte minst 1957 års utredning understryker att ASSI:s företagspolitik har varit ganska äventyrlig. Det är riksdagen i själva verket helt enig om, även om vi kan tvista om graden av de missgrepp som företagsledningen har gjort.

Jag kan inte förstå varför herr Grym — det måste ju från hans egen synpunkt sett vara ganska äventyrligt — lägger så stor vikt på just den sociala sidan av ASSI:s verksamhet. Man måste väl också tänka litet på att det hela sköts vettigt och företagsmässigt. På litet längre sikt kommer det också att löna sig att tänka på den affärsmässiga sidan. Därmed är inte sagt, att man inte bör ha med den sociala aspekten.

Så var det råvarutillgången. Jag tillät mig i mitt första anförande uttrycka saken så att man bör sätta ett mycket kraftigt frågetecken inför den saken, och vad som senare har förekommit i debatten ger mig anledning att upprepa detta. När det visade sig att den första utredningen från länsstyrelsen i Norrbotten inte höll måttet presterade man en ny, som var tilltagen med mycket större marginaler. Det är verkligen anledning att fråga sig hur det ligger till med den saken. Jag sade också i mitt första anförande att det här är frågor som i mycket hög grad angår sysselsättningspolitiken, och det är därför vi har anledning att intres-

sera oss för dem, och därför vill vi ha en sund, långsiktig utveckling av den statliga företagsamheten där uppe. Det lönar sig bättre att vaka hårdare över den företagsekonomiska sidan av saken. Det har sagts, och det erkännes såvitt jag förstår från alla håll, att ASSI:s företagspolitik att lägga allt för mycket på sågverkssidan varit en felaktig politik. Den privata industrien har inte agerat på detta sätt, utan man har i tid lämpat över sin produktion på annan förädlingsverksamhet. Nu kommer ASSI traskande patrullo, och jag tycker att man gör rätt i att följa efter, men man borde ha gjort det för länge sedan.

Slutligen skulle jag, herr talman, vilja säga att jag tycker det är anslående med handelsministerns förtroende för ASSI:s ledning efter allt som förekommit under de gångna åren. Konsolideringsfrågan är kanske inte riktigt så tillfredsställande som handelsministern vill göra gällande, och det fanns mellan raderna i hans anförande onekligen ganska mycken betänksamhet inför det hela. Han annonserade ju också att det kanske skulle komma att behövas rätt mycket mera pengar, fastän han inte preciserade något belopp.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Handelsministerns inlägg ger mig anledning att ställa tre frågor till honom.

Vilken storleksordning har de icke anmälda men tydligen väntade medelsbehov, som riksdagen i själva verket bestämmer sig för, om den beslutar i enlighet med den kungliga propositionen? Detta är den första frågan. Jag begär naturligtvis inte att handelsministern skall ge några exakta siffror, men det torde vara angeläget att ge riksdagen några allmänna föreställningar om de totala förpliktelser den ikläder sig genom att följa handelsministerns rekommendation.

Den andra frågan är: I vilken grad har Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

avvecklat sina vid sidan av gällande valutareglering ianspråktaga utländska krediter, och i vilken grad återstår förpliktelser av denna art för företaget?

Den tredje frågan lyder: Hävdar verkligen handelsministern att en investering av storleksordningen 100—150 miljoner kronor skall kunna bedömas och beslutas utan hänsyn till den samhälls-ekonomiska situation i vilken vi lever, utan hänsyn till vad man måste befara för den svenska kapitalmarknadens del och utan hänsyn till den internationella konkurrensbakgrund som just nu och för en icke ringa tid framåt borde syselsätta handelsministern både dag och natt i hans egenskap av handelsminister?

Herr GRYM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att ta upp gräl med herr Hanson på stockholmsbänken, men det är dock ett faktum att i själva klämman i folkpartiets motion står det i första punkten att man begär utredning. I andra punkten talas åter om utredning, och i tredje punkten föreslås avslag å Kungl. Maj:ts förslag. I fjärde punkten är det fråga om utredning. Det är mycket besvärligt med allt detta, och vart kommer man egentligen? Man kommer ingen vart genom att skriva sådana motioner och sådana klämmor. I rättvisans namn måste jag säga, att högerns motion är mycket ärligare, ty där skriver man i klämman att riksdagen skall avslå Kungl. Maj:ts hemställan om ny aktieteckning på 21 miljoner kronor i Statens skogsindustrier.

Vi kan inte komma ifrån, herr Hanson, att frågan om ASSI har en social aspekt. Jag sade i mitt första anförande: Tror herr Hanson att C. G. Ekman utan vidare skulle ha tagit upp den här frågan, om inte befolkningen i östra Norrbotten hade levat på svältgränsen vid den tidpunkten? Det tror jag knappast. Staten tvingades helt enkelt att bevilja detta stöd, sedan den privata industrien hade kapsejsat och stuckit i väg samt lämnat befolkningen i sticket.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman, bara några sekunder! Jag tycker att handelsministerns anförande här verkligen i hög grad underströk behovet av att utreda en del saker i detta sammanhang. Jag tänker t. ex. på hans ytterligt lösa besked om vad detta kan komma att kosta, när det blir färdigt en gång.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Även jag var något förvånad över herr Gryms första anförande. Hans senare anförande förtog lyckligtvis något av spetsen i vad han sade i sitt första inlägg. Det är nämligen inte så att de som delar reservanternas mening i detta fall är negativt inställda till ökade arbetsmöjligheter i Norrbotten. Tvärtom är vi överens i den frågan. Många har personlig erfarenhet av att här verkligen behövs åtgärder för att förbättra arbetsmöjligheterna. Men, säger då handelsministern, hur kan det komma sig att detta intresse inte tar sig mer gripbara uttryck, inte tar sig uttryck i handling utan endast slutar med en önskan om utredning? Ja, den saken har diskuterats i de senaste inläggen, så jag behöver inte närmare gå in på den. Jag vill dock säga, att när man ser de frågetecken, som reservanterna ställer på s. 17 i utlåtandet, kommer man nog till den slutsatsen, att det här behövs ordentliga utredningar, och detta allra helst sedan handelsministern här understrukt betydelsen av dessa frågetecken, både när det gäller investeringarnas storlek och när det gäller möjligheten till självfinansiering för bolaget.

Jag begärde emellertid ordet för n annan sak. Det är nämligen så, att det finns olika projekt i fråga om ASSI och i fråga om arbetsmöjligheterna i Norrbotten. I reservationen har framhållits, att det finns vissa områden, där sysselsättningsmöjligheterna kräver ett speciellt intresse. Ett av dessa områden är Töreområdet, och där finns ett problem, som jag tänkte be att få peka på i detta sammanhang.

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

Det är ju så att ASSI år 1954 övertog Törefors aktiebolag med Törefors sågverk och wallboardfabrik. Sågverket har drivits till en kapacitet om 7 000 å 8 000 standards trävaror. Wallboardfabriken, som var ganska illa disponerad, har nedlagts och antalet sysselsatta personer, som förut uppgick till 220, har minskats till 50. Man kan mycket väl förstå att detta innebär en allvarlig belastning och ett svårt avbräck för kommunen. Någon ny industri har inte kommit till. Det har gjorts flera påstötningar från kommunens sida och landshövdingarna har varit sysselsatta med att undersöka olika projekt, som emellertid allesammans, såvitt jag har mig bekant, avvisats av ASSI. Nu finns alltså sågverksdriften kvar, men från ASSI:s sida har det antytts, att sågverket skulle nedläggas.

Vad skall då komma i stället? Skall man då bli helt utan industri där? Jag ifrågasätter, om inte en industri i Töre kommun är nog så angelägen som en utbyggnad i Piteå. Det har sagts, att om man bibehåller sågverksindustrien kan man bygga till en wallboardfabrik för porös board, vilket skulle kunna medföra en avsevärd förbättring av sysselsättningsmöjligheterna och endast dra kapitalinvesteringar av ett tiotal miljoner kronor.

I betraktande av allt som framkommit under denna debatt, i betraktande av de många frågetecken som finns, i betraktande av att anläggningen i Karlsborg nu inte arbetar för full kapacitet och att det finns stora uppgifter för att trimma in den anläggningen till full kapacitet, tror jag det är både nödvändigt och möjligt att bereda tid för de undersökningar och utredningar, som reservanterna begär.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att svara på några av de frågor, som herr Svärd nyss ställde till mig i sin replik.

Innan jag gör det vill jag säga till herr Lundström, att om man verkligen vill skjuta ett sådant här projekt på framtiden, kan man nog finna skäl därför — det är inte fråga om det. Jag vill bara betona, att om det i det nuvarande konjunkturläget visar sig vara kloka dispositioner av enskilda företag att utvidga sin produktion längs efter just de linjer, som här är tänkt, måste detta även gälla de statliga företagen.

Den utredning, som herr Lundström talar för och som utskottsreservanterna rekommenderat, skulle ju enligt herr Lundström närmast ta sikte på frågan, hur mycket medel ytterligare det är utöver vad som beräknats när statsverkspropositionen lades fram som skall komma att erfordras. Och i detta sammanhang kommer jag in på den första fråga, som herr Svärd ställde.

Det är inte möjligt att på rak arm besvara den frågan, men om herr Svärd vill hjälpa mig, kanske vi båda kan klara det hela. Kan herr Svärd tala om för mig hur prisläget beträffande skogsindustriens produkter under det närmaste året kommer att gestalta sig, kan jag ge herr Svärd ett mera tillfredsställande besked än jag nu kan göra. Jag tror emellertid att herr Svärd går bet på den uppgiften. Under sådana omständigheter kan han inte heller begära, att någon i dag skall kunna ange vilket belopp som ytterligare kan komma i fråga, när bolagets egna resurser inte räcker till för finansieringen. En utredning skulle inte i dagens läge, herr Lundström, bidra till att ge oss ett svar på den frågan. Om jag skall vara djärv, herr Svärd, och våga en gissning och därvid utgår ifrån dagens prisläge, skulle jag tro att det kan röra sig kanske om 20 å 30 miljoner kronor. Då tar jag emellertid till mycket kraftigt, ty vissa tendenser till en förbättring i prisläget har redan inträtt. Detta har, herr talman, inom parentes sagt, möjliggjort för Statens skogsindustrier att under de senaste månaderna förbättra sin likviditet i förhållande till det läge som förelåg den sista december förra året.

Jag kommer så till herr Svärds andra

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

fråga, och den gällde, i vilken grad bolaget hade avvecklat sin utländska skuldsättning. Jag vill bara betona att den avvecklingen, såvitt revisorerna kunnat se, skett fullständigt i enlighet med de riktlinjer, som statsmakterna uppdrog år 1957 — en avveckling skedde omedelbart därefter och den har fortsatt också under år 1958. Det finns fortfarande några belopp kvar, men takten i avvecklingen av den utländska skuldsättningen har så vitt jag vet inte minskat under det gångna året.

Herr Svärds tredje fråga slutligen gällde om jag ansåg, att man kunde bortse från de samhällsekonomiska verkningarna av ett investeringsprogram, som omfattade en anläggning, som skulle kosta 120 miljoner kronor eller kanske till och med något mer.

Det gör jag ingalunda, herr Svärd, lika litet som jag bortser från de samhällsekonomiska verkningarna av de utbyggnadsprojekt, som nu är aktuella inom de enskilda skogsindustrierna. Men min uppfattning är, att när arbetsmarknadsläget inom dessa län ändå visar att vi fortfarande har bekymmer med att skapa sysselsättning, då föreligger också det samhällsekonomiska utrymmet för ett investeringsprojekt av denna art. Det har visat sig, att man haft och alltjämt har vissa svårigheter att bereda befolkningen sysselsättning både inom skogsbruket och på andra områden av näringslivet i Norrbotten. Kan man genom detta investeringsprojekt öka utsikterna för att ge sysselsättning åt den norrländska befolkningen i produktivt arbete, tror jag att de samhällsekonomiska verkningarna och den samhällsekonomiska effekten är eftersträfvansvärda.

Herr Lundström menade vidare, att någon klarhet alltjämt inte hade bringats i frågan, huruvida förlägningen borde ske till Lövholmen eller till Karlsborg. Men, herr Lundström — och jag upprepar här vad jag yttrade i mitt tidigare anförande — är det ändå inte företagsledningens bedömning, som vi har att gå efter? Tror herr Lundström, att någon annan expertis skulle komma till ett klokare resultat, som skulle ge oss en bättre

grund för en bedömning av vilken av utvidgningsplanerna som bör ges företräde?

Jag tror det i varje fall inte. Jag tror att vi får hålla oss till vad företagsledningen själv har sagt, att den behöver ytterligare tid för intrimning av Karlsborgsverket, att det alltjämt återstår vissa anläggningsarbeten där och att tiden är mera mogen för igångsättande av projektet i Lövholmen.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att en bättre grund för bedömningen skulle kunna vinnas, om man utnyttjar den tid som står till buds för att göra bl. a. de undersökningar, som reservanterna föreslagit.

Statsrådet frågar varför inte staten skulle investera, när enskilda företag finner lämpligt investera i nuvarande läge. Härtill vill jag svara, att skillnaden mellan enskilda företags utbyggnad och det fall, det här är fråga om, är — såvitt jag förstår — att inget enskilt företag skulle våga sig på en utbyggnad på så lösa boliner som förutsättningarna för den här föreslagna utbyggnaden får sägas vara, sådana som de presenteras i framställningen till Kungl. Maj:t, i propositionen och i utskottsutlåtandet. Jag tror att ett enskilt företag för det första skulle ha gjort klart för sig, i vilken omfattning utbyggnaden skulle kunna finansieras av egna medel. För det andra skulle man göra klart för sig, hur stora investeringarna skulle bli. I båda dessa avseenden har statsrådet betygat, att det för ASSI:s del alltjämt råder oklarhet.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Beträffande åtminstone ett av de enskilda projekt, i fråga om vilket planerna offentliggjorts, vet kanske herr Lundström, att finansieringen delvis skall ske *inte* med medel tillgängliga inom företaget, utan genom tillskott utifrån. Det finns sålunda en parallell mellan detta projekt och föreliggande projekt när det gäller Statens skogsindustrier.

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

Det skulle kunna hända, herr Lundström, att man skulle kunna få någon detalj bättre utredd, om man sköt det föreslagna projektet på framtiden. Men jag tror att risken är betydande för att man i så fall inte begagnar det bästa arbetsmarknadsläget, att man inte använder den situation, som nu föreligger, för en utvidgning av företaget. Jag tror också att det inte kan bli annat än detaljer, som i fortsättningen kommer att behöva klarläggas, när bolaget, som jag hoppas, efter frågans behandling här i riksdagen kommer att kunna förverkliga det föreslagna programmet.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag ber nära nog kamraren om ursäkt för att jag nu tar till orda. Det är det förhållandet, att jag fick en vänlig inbjudan av statsutskottet att följa med dess studieresa till ASSI:s anläggningar, som gör att jag känner mig tvingad att i anledning av den förda debatten framlägga några synpunkter jag har i denna fråga.

Jag blev vänligt »adopterad» av utskottet och resan var mycket intressant. Efter vad som sagts i debatten — herr Bergh ifrågasatte om inte ASSI borde avveckla sina engagemang i Melansverige — kan jag inte helt förbigå vårt besök i Skinnskatteberg. Där såg vi en modern industri med god planering och såvitt jag förstår med den bästa driftsledning; den stod inte på något sätt den enskilda industrien efter. Vad jag kanske speciellt skulle vilja fästa norrbottenbankens uppmärksamhet på var den goda planeringen av industri-anläggningen. Kronoparkerna Kloten, Malingsbo, Skinnskatteberg och Grönbo ligger i halvmånform runt omkring med industrien placerad i mitten. Industri-anläggningen har inte ursprungligen legat på denna plats, utan Klotens sågverk med arbetare flyttades ned till den i början av 1930-talet förmånligaste placeringen i Skinnskatteberg. Denna del av ASSI:s verksamhet har alltså en uppgift att fylla. Den förädlar till 70—

80 procent virke från egna skogar, och de enskilda leverantörerna är nöjda med de avsättningsmöjligheter Skinnskatteberg bjuder. Det finns ingen anledning rikta någon anmärkning mot denna ASSI:s anläggning.

När vi kom till Norrbotten hann vi se både Lövholmen och Piteå, ta en titt på Töre och gästa Karlsborgsverken. Jag skall inte närmare beskriva de olika industrierna — jag förutsätter att ni känner till vad som finns på de olika ställena.

Nu är det alltså fråga om att eventuellt investera 25 miljoner kronor i Karlsborg och minst 120 miljoner kronor i Lövholmen, och som statsrådet här framhöll är det beträffande Lövholms-projektet fråga om ett principbeslut av mycket stor räckvidd. Han lät framskynta att det här kan bli fråga om större belopp än vad propositionen har angett. Därför är det enligt min mening viktigt att vi vet vad vi ger oss in på. Jag kan försäkra er att jag, som knappast mer än tangerat Norrbotten förut, med absolut objektiva ögon sett på dessa frågor.

När vi har att bedöma propositionens förslag, är det en hel del hänsyn som måste tagas.

Jag skall inte gå in på ASSI:s finanser. De är redan debatterade. Statsrådet har själv sagt att bolagets likviditet är hårt belastad, och det vet vi alla. Det är en rätt beklaglig historia. Affärerna är dåliga, det skall vi inte förneka.

Vi kommer sedan till frågan om den lämpligaste förläggningen av industrien ur företagsekonomisk synpunkt. Jag vill först säga att jag har fått det bestämda intrycket, att det inte är någon tillfällighet att den enskilda industrien har sökt sig söderut i Bottenviken, ty alla industrier norr om Kvarken är allvarligt handikappade genom den kortare skeppningssöngen. Det är alltså staten, som där fått träda emellan. Nästan all större privat industri har av naturliga skäl sökt sig till de friare vatten söder om Kvarken. Jag frågade företagsledningen i Karlsborg, som ju iv-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m. rat för att få sin fabrik utbyggd, om det verkligen är företagsekonomiskt riktigt att bygga denna fabrik i Piteå. — Nej, sade man, vi får ta hänsyn till folkets behov av sysselsättning och dylikt, men rent företagsekonomiskt sett borde fabriken antagligen hellre byggas i Småland eller Blekinge. Detta var kanske en artighet gentemot mig, men de ville ge uttryck för det förhållandet, att deras handikapp däruppe är så stort att en flottning av virket söderut till isfria hamnar skulle löna sig; därigenom skulle de slippa lagringskostnaderna och alla övriga extra utgifter man har däruppe.

Jag kommer så in på råvarubasen, som har debatterats flitigt här i dag. Uppgift står där emot uppgift. Jag vågar säga, att om man tussar ihop bolagens skogschefer med cheferna inom ASSI och domänverket skulle de kunna dividera om denna sak hur länge som helst. Jag räknar inte alls med att vi skall kunna komma överens om detta spörsmål, ty det är inte möjligt.

Här står som sagt uppgift mot uppgift — och varför? Jo, därför att det råder ett labilt läge. Vi har utmed hela Norrbottens fjällkedja skog, som inte har något rotvärde. Sjunker priset på skogsprodukterna, så skjutes denna nollzon närmare kusten och vi får därmed ett mindre råvaruområde.

Vidare varierar tillväxten i skogen. Vissa klimattider har vi en god tillväxt och vid andra klimattider har vi en sämre tillväxt.

Därför bl. a. finns det, som också länsstyrelsen i Norrbotten påpekar, stora felmarginaler i varje kalkyl. Någon exakt uppskattning av råvarubasen för nya industrier skall vi inte begära. Jag vill tillägga att beräkningen i länsstyrelsens utredning, varav man varit vänlig nog att skicka mig ett exemplar, torde ligga några kronor högre än dagens prisläge, och detta verkar även förskjutande.

Jag är ledsn att statsrådet har lämnat denna sal, ty nu kommer jag in på en viktig fråga som tidigare inte berörts, nämligen om vi har någon möj-

lighet att snabbt så att säga vidga råvarubasen.

Detta problem snuddade statsrådet vid, men han gick inte närmare in på det. Länsstyrelsen begär en omedelbar och snabb utbyggnad av skogsvägsystemet. Den begär att 700 mil skogsbilvägar skall byggas och därutöver 800 mil s. k. bilbasvägar. Det är en begäran, som bör noteras i detta sammanhang, därför att ett utbyggt bilvägnät betyder så ofantligt mycket för norrbottensskogarnas restaurering och rationella vård samtidigt som vägarna allmänt ökar skogarnas rotvärde och därmed väsentligt vidgar och stabiliserar råvarubasen. Inte minst för lövskogens tillgodogörande är ökad vägtäthet av betydelse.

Vidare har den privata industrien kommit med i bilden. Herr Helmer Persson sade, att han tyckte att det var roligt att Munksund har vaknat upp. Han har nog rätt i den uppfattningen, att Munksund har sovit — Cellulosabolaget fick inte liv i sig förrän ASSI annonserade sina planer. Det har antagligen huvudsakligen investerat i sina bättre belägna fabriker och Munksund har då fått stå efter.

Men detsamma gäller inte Mo och Domsjö. Det har utvidgat, investerat och byggt ut till en kapacitet av ungefär 350 000 ton massa, och detta är inte någonting som har med ASSI:s utbyggnadsplaner att göra.

Då kommer man in på det faktum, att Mo och Domsjö's fångstområde sträcker sig in i Norrbotten. Herr Grym säger, att det är förargligt att man skall behöva lämna inte mindre än 25 procent av virket att förädlas söderut, och jag förstår norrbottningarna när de säger detta. Men om jag skall se det hela utifrån, så kan jag inte fästa mig vid ett sådant gränstänkande. Älvarna följer inte länsgränserna, och för mig är det viktigaste att virket blir förädlad på det ekonomiskt gynnsammaste sättet. Så jag förstår mycket väl att Mo och Domsjö var angeläget att anmäla sin utbyggnad och sitt ökande behov av virke.

När vi diskuterar råvarutillgången, kommer vi inte heller ifrån importen

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

från Finland — en sak som jag inte skall gå närmare in på.

Bland de viktigaste aspekterna på denna fråga är naturligtvis den sociala. Vi har arbetslöshet där uppe, särskilt kanske i Nederkalix, som herr Grym erinrade om. För mig är det givet, att fabriker i Karlsborg måste bestå även om de inte har den räntabilitet vi skulle önska. Hela Kalixbygdens försörjning hänger på denna förädlingsindustri.

Jag vill också något beröra Töre-problemet.

Företagsledningen i Karlsborg sade mig, att Töre är en black om foten. Man säger i Töre, men transporterar sedan virket för vidare behandling till Karlsborg. Helst ville man lägga ned sågverket i Töre. Å andra sidan finns en driftig ledning i Töre kommun som säger, att kommunen behöver industrier. Man visar sitt vackra välbyggda samhälle och säger: Skaffa oss en industri att leva av! Jag vet inte hur man skall lösa det problemet med dess motsättningar, men jag vill peka på de en gång likartade Kloten-förhållandena. I det fallet flyttade man industrien och flyttade arbetarna efter, och sannolikt får ni i Norrbotten inte vara rädda för att eventuellt ta sådana krafftåg.

Jag vill betona, att vi inom folkpartiet inte, som sagt, vill lägga krokben för de nu behandlade projekten. Då tyder man motionen från folkpartihåll felaktigt. Tvärtom vill vi att ansträngningarna inriktas på en allmän lyftning av Norrbottens näringsliv, och därvidlag utgör den nu aktuella frågan en mycket viktig detalj.

Men man bör handla klokt — företagsekonomiskt riktigt — och hur bör man då gå till väga? Med min erfarenhet och mitt sammanfattande intryck från den resa jag gjorde skulle jag först vilja upppepa vad jag redan framhållit, nämligen att Karlsborgsverken måste bestå. Då innesluter jag Seskarö vid sidan om. Verken har en gammal såg som måste moderniseras, och vi vet att det är vida billigare att bygga ut en sulfatfabrik som redan finns än att anlägga en helt ny.

Jag utgår alltså ifrån att Karlsborg

måste byggas ut, och att pengar behövs till detta. Men vad jag finner vara det omedelbart mest angelägna ur sysselsättningsynpunkt är att de planer på ett skogsbilvägnät, som länsstyrelsen lagt upp, förverkligas fortast möjligt. Då skapar vi även möjligheter att avveckla de skräpbestånd, som överallt finns i Norrland, och snart nog ersätta dem med nya växande bestånd. På det sättet vidgar vi råvarubasen uthålligt och skapar därmed en fastare grund för länets framtida skogshushållning.

I vägbyggandet har man alltså en omedelbar uppgift, som är ägnad att motverka arbetslösheten. Ni måste nämligen komma ihåg, att det inte är fabriker, som kommer att ge den stora sysselsättningen, utan det är det omfattande arbetet ute i skogarna, som betyder mest för Norrbotten.

Beträffande Lövholmen vill jag säga, att jag är mycket tveksam. Vore jag själv företagsledare där uppe, skulle jag lägga en eventuell fabrik längre söderut. Alla skulle vinna på detta. Piteå samhälle vill naturligtvis ogärna gå med härpå och norrbottningarna vill inte att andra skall förädla deras virke. Att det vore den ekonomiskt vettigaste lösningen är det dock ingen tvekan om.

Emellertid kommer vi aldrig att i Piteå kunna anlägga en fabrik med samma konkurrenskraft som en fabrik söderut. När vi nu bygger den ena massafabriken efter den andra i södra Sverige för att förädla vårt råvaruöverskott, kommer nog konkurrensen att bli ganska hård. Jag skall, herr talman, inte gå närmare in på detta, men jag har gärna velat framföra även dessa synpunkter.

I och med att vägutbyggnaderna är det primära för mig ur skogsbrukets och sysselsättningens synpunkt, måste jag finna att vi ännu har tid att göra en noggrannare undersökning över industriprojektet. Karlsborgsverken måste bestå, det är den givna förutsättningen. Skall de bestå ligger det närmast till hands att bygga ut sulfatindustrien där, och är det så att Munksund nu fått sig en spark så att man där sätter i gång, så behöver staten inte forcera fram någon industri.

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

Då får man där uppe antagligen ändå avsättningsmöjligheter för det virke som finns. Och ASSI slipper ge sig ut i äventyrligheter.

Detta är min, som jag tror, objektiva syn på det ärende vi behandlar. Norrbottens näringsliv måste hjälpas, och det bör hjälpas på ett vettigt sätt. Vi har ännu inte en utredning som övertygar om att lövholmsprojektet bör realiseras enligt propositionens linjer, men det finns andra uppgifter, som vi vet bör realiseras och är ägnade att skapa ökade arbetstillfällen. Låt oss börja med dem och så under tiden allvarligt och ingående överväga förutsättningarna för den vidare skogsindustriella utbyggnaden i övre Norrland.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hanson, Per-Olof*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 125 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hanson, Per-Olof*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 46.

Med avseende å punkten II, anförde nu vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Hanson, Per-Olof*, att kammaren skulle godkänna den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o), av herr *Persson, Helmer*, att kammaren skulle bifalla motionen I: 266.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hanson, Per-Olof*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Per-Olof Hansons* yrkande.

Herr *Persson, Helmer*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 125 punkten II antager godkännande av den vid utlåtandet av-

Ang. personalorganisationen vid teologiska fakulteten i Uppsala, m. m.

givna reservationen i förevarande del, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till motionen I: 266.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Persson, Helmer*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;
Nej — 20.

Därjämte hade 77 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 125 punkten II, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svärd* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102;
Nej — 44.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten III hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om dels vissa anslag för budgetåret 1959/60 till universitetet, den medicinska utbildningen m. m., dels ock ökat stöd åt forskning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Detta utlåtande var indelat i två särskilda, med I och II betecknade avdelningar, av vilka den förra var uppdelad i åtta särskilda, med 1—8 benämnda punkter.

På framställning av herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande avdelningsvis och avdelningen I punktvis.

AVDELNINGEN I. VISSA AVLÖNINGSANSLAG M. M.*Punkten 1***Ang. personalorganisationen vid teologiska fakulteten i Uppsala, m. m.**

Under punkten 69 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 19 095 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Ang. personalorganisationen vid teologiska fakulteten i Uppsala, m. m.

Ragnar Bergh (I: 125) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Göteborg och *Darlin* (II: 163), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställdes, att riksdagen måtte dels godkänna av motionärerna angiven avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 18 975 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 239) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 301), i vilka — såvitt här var i fråga — hemställdes, att riksdagen utöver äskandena i statsverkspropositionen måtte besluta ställa medel till förfogande för beträffande teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala a) en befattning som assistent i exegetik med samtidig minskning av kursanslaget med 4 800 kronor och b) en befattning som kontorsbiträde i Af 1—Ae 5;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Lundberg* och *Håstad* väckt motion (II: 177).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 125 och II: 163, I: 239 och II: 301 samt II: 177, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 19 095 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Boman, Pålsson, Axel Johannes Andersson, Sundin, Edström, Ståhl, Svensson* i Stenkyrka och *Larsson* i Hedenäset, fröken *Vinge* samt herr *Helen*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 239 och II: 301 ävensom med avslag å motionerna I: 125 och II: 163 samt II: 177, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad reservanterna anfört;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 19 113 000 kronor;

b) av herrar *Kaijser, Skoglund* i Dövertorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 125 och II: 163 samt I: 239 och II: 301 ävensom med avslag å motionerna II: 177, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad reservanterna anfört;

b) godkänna i denna reservation införd avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 under åttonde

Ang. personalorganisationen vid teologiska fakulteten i Uppsala, m. m.

huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 18 993 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt med 1 b betecknade reservationen.

I denna tillstyrkes på samma sätt som i reservation 1 a tillsättandet av en assistentbefattning i exegetik med samtidigt bortfall av ett kursanslag. Därjämte yrkas i reservationen att man med hänsyn till det statsfinansiella läget skall uppskjuta den i och för sig önskvärda upprustningen av bibliotekets personalresurser, detta på samma sätt som tidigare yrkats beträffande kungl. biblioteket, vilken framställning behandlades i statsutskottets utlåtande nr 43.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till reservation 1 b.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Den reservation som är betecknad med 1 a innehåller detsamma som reservation 1 b i dess första del. Det är alltså fråga om ett anslag på 18 000 kronor till förstärkning av undervisningen vid teologiska fakulteten i Uppsala.

Av redogörelsen på s. 11 i utskottets utlåtande kan man få en uppfattning om läget vid fakulteten. Under läsåret 1958/59 har hittills inskrivits 184 studerande. Dessa får arbeta i grupper på 90 studenter, medan universitetsberedningen föreslagit att grupperna skall omfatta högst 35 studenter. Det måste under dessa förhållanden vara mycket besvärligt att klara undervisningen.

Vad vi här föreslår är ju ingen radikal åtgärd, men det är i varje fall ett försök att tillmötesgå de mest angelägena kraven.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1 a.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Låt mig först i allra största korthet ge uttryck för den till-

fredsställelse som råder inom akademiska kretsar inför den förbättring av forskningens villkor som det nu föreliggande förslaget innebär.

Ännu mera glädjande är ecklesiastikministerns av utskottet framhävda uttalande, att det nu föreliggande förslaget måste betraktas som första ledet i en successiv förstärkning av våra forskningsresurser.

Jag vill också gärna uttala min tillfredsställelse över att utskottet i anslutning till motionen nr 441 i denna kammare framhållit, dels att de nya normerna för amanuensernas och assistenternas undervisningsskyldighet är avsedda att tjäna som underlag för den budgetmässiga beräkningen av erforderligt nytillskott av amanuens- och assistenttjänster, dels att utbytet av tjänster som biträdande lärare mot universitetslektorat skall ske successivt och spridas över ett antal år, till och med — säger utskottet — sannolikt över flera år än vad som förutsattes i motionen.

Man torde därför kunna utgå ifrån, menar jag, att den oro, som föranledes utav mindre lyckligt utformade tilläggsföreskrifter, nu definitivt stillats, i all synnerhet som ju också ecklesiastikministern i uttalanden, som har gjorts sedan motionen väcktes, givit uttryck för den uppfattning, som nu i anslutning till motionen uttalats av utskottet.

Häri instämde herr *Edström* (fp).

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag är en av dem som skrivit på en motion rörande upprustning av de teologiska fakulteterna. Både universitetsutredningen och universitetskanslern har ju föreslagit samma upprustning vad gäller de teologiska fakulteterna som de filosofiska. Man finner emellertid, att ecklesiastikministern inte har följt de förberedande instanserna i fråga om en upprustning av de teologiska fakulteterna. Det är litet svårt att förstå hans hållning därvidlag. Det hela leder ju till ganska orimliga konsekvenser. Jag skall inte uppehålla mig

Ang. personalorganisationen vid teologiska fakulteten i Uppsala, m. m. länge vid denna fråga, men låt mig i alla fall påpeka några saker.

Den mall, som man har gått in för, leder till att även mycket små ämnen får hjälplärarkrafter, om jag får kalla dem så, alltså assistenter och amanuenser. I små ämnen kommer det att gälla 500 hjälptimmar per professor och i större undervisningsorganisationer omkring 1 000 timmar per professor. Inom de teologiska fakulteterna får man där emot inte någon hjälp av denna art. Det innebär t. ex. att ämnet egyptologi i Uppsala med fyra studenter får dessa assistent- eller amanuens tjänster, under det att den teologiska fakulteten med omkring hundratalet nyinskrivna studenter och 65 å 70, som är litet längre komna, inte får någon som helst upp rustning. Undervisningsgruppernas storlek blir på det sättet också ganska orimlig. Man kan göra jämförelser, som visar att de teologiska fakulteterna får arbeta med 2 å 3 gånger så stora grupper, vilket naturligtvis gör undervisningen ganska miserabel.

Det är därför, tycker jag, svårt att komma ifrån att ecklesiastikministern med detta ställningstagande vill konservera en ohållbar situation. Jag har svårt att se, varför inte de teologiska fakulteterna, som ju ändå är fakulteter vid våra universitet, skulle få följa med i den upprustning och den mycket omfattande förbättring, som nu är på väg när det gäller detta område.

Jag ber, herr talman, med hänvisning till det anförda att få yrka bifall till reservation nr 4.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! I enlighet med herr talmannens önskan skall jag fatta mig mycket kort.

Den stora upprustning, som vi har fått vara med om, har ju inte kunnat ompänna alla detaljområden. När utskottet har behandlat denna fråga har vi där sett saken så, att ecklesiastikministern har måst börja någonstans, och då har han naturligtvis givit sig in på det område, där han ansett det vara mest nödvändigt med en upprustning.

Det arbete, som han därvidlag påbörjat, kommer självfallet att fortsätta. Och vi har all anledning tro, att han skall bli i tillfälle att i fortsättningen överväga även den fråga, som nu har förts på tal.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på den nu förevarande punkten förekommit följande yrkanden:

1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas;

2:o), av herr *Andersson, Axel Johannes*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Kajser*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 126 avdelning I punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Ang. personalorganisationen vid universitetsbiblioteket i Lund

Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;
Nej — 63.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2**Ang. personalorganisationen vid universitetsbiblioteket i Lund**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 125, av herr *Ragnar Bergh* samt II: 163, av herrar *Bengtsson* i Göteborg och *Darlin*, I: 239, av herr *Ragnar Bergh m. fl.*, och II: 301, av herr *Nelander m. fl.*, ävensom II: 179, av herrar *Regnéll* och *Munktell*, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, som föranleddes av vad departementschefen anförde;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 18 313 000 kronor.

I motionerna I: 125 och II: 163 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte godkänna av motionärerna angiven avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 18 263 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Kajser*, *Skoglund* i Dovers-torp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 125 och II: 163 ävensom med avslag å motionerna I: 239 och II: 301 samt II: 179, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, som föranleddes av vad reservanterna anförde;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 18 263 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som fogats till denna punkt. Det gäller också här ett uppskjutande av den i och för sig mycket önskvärda upprustningen av de personella resurserna vid universitetsbiblioteket i Lund, och det är de rent statsfinansiella grunderna som föranlett reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om inrättande av en professur i arkitekturens teori och historia vid Chalmers tekniska högskola

Punkterna 3—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8

Om inrättande av en professur i arkitekturens teori och historia vid Chalmers tekniska högskola

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 241, av herr *Bergman m. fl.*, samt II: 302, av fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Uddevalla,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning till vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Chalmers tekniska högskola, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Chalmers tekniska högskola: Avlöningar för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9 385 000 kronor.

I motionerna I: 241 och II: 302 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att inrätta en professur i arkitekturens teori och historia i lönegrad Bo 3 från och med budgetåret 1959/60 med samtidig indragning av speciallärarbefattningen i arkitekturens historia, samt att i anledning härav godtaga vad Kungl. Maj:t föreslagit som avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola med i motionerna angiven ändring.

Reservation hade anmälts av herr *Bergman*, som dock ej antytt sin mening.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Till denna punkt har jag fogat en blank reservation.

Jag skulle ju helst ha sett att statsutskottet hemställt om bifall till motionerna nr 241 i första kammaren och nr 302

i andra kammaren. Nu tillåter emellertid inte det statsfinansiella läget att man påyrkar utgiftsökningar, som inte erhållit konungslig välsignelse, och därför har jag avstått från att till utlåtandet foga en reservation som innehåller ett yrkande.

Jag vill dock notera, att utskottet har ställt sig mycket positivt till motionsyrkandet. Utskottet framhåller att goda skäl talar för att den ifrågavarande professuren i arkitekturens teori och historia bör komma till stånd, efter vederbörlig avvägning mot andra personalförstärkningar vid högskolan.

Förra årets riksdag godtog en plan för omläggning av arkitektutbildningen vid Chalmers i Göteborg. Sådana ändringar har också vidtagits beträffande arkitektutbildningen vid tekniska högskolan i Stockholm, då det visade sig att arkitektutbildningen var mycket otidsenlig och en omläggning behövlig av flera skäl. I Göteborg gjorde man vissa avvikelser gentemot Stockholm. Det rörde sig inte om några väsentliga avvikelser i avgångskompetensen från skolan utan om vissa skiljaktigheter i undervisningsmetoderna och ämnesavvägningen. Såväl Kungl. Maj:t som riksdagen godtog förra året den omläggning, som föreslagits av vederbörande utredningar, och riksdagen beslöt en utökning av antalet professurer med två. Men den sjätte av utredningen förordade professuren togs inte då, även om man också i Kungl. Maj:ts proposition kunde finna att det ansågs vara riktigt att den skulle komma till stånd för att, som vid hette, fördjupa utbildningen och vidga arkitekternas perspektiv.

I fråga om Chalmers ligger det litet annorlunda till än i Stockholm. När det gäller att tillgodose undervisningen i arkitekturens historia i Stockholm har man tillgång till en professur vid konsthögskolan. Den är förenad med undervisningsskyldighet vid tekniska högskolan, men någon sådan professur att låna finns inte i Göteborg. Där sköts undervisningen av speciallärare, för närvarande är det docentundervisning, men den-

Om inrättande av en professur i arkitekturens teori och historia vid Chalmers tekniska högskola

na kommer att upphöra med 1960 års utgång, och då står man där med en mycket bristfällig undervisning just på det här ämnesavsnittet.

Detta är så mycket värre, som just den här professuren skulle täcka ett område som liksom vore pricken över i:et i den utbildning i arkitektur, som man avsåg med omläggningen vid Chalmers. Man skulle ju tillföra arkitektutbildningen det humanistiska inslag som det här är fråga om. Synen på arkitekturens historia har ju förändrats. Först på 30- och 40-talen fick arkitekturens historia ett mer väsentligt inslag av sociologi. Man såg det inte längre som en renodlad estetisk fråga utan man drog in arkitekturen i dess sociala sammanhang. Det blev därför mera påträngande att tillföra arkitektutbildningen ett sociologiskt inslag. Det är detta inslag som skulle täckas genom professuren i arkitekturens teori och historia.

Nu har utskottet sagt att detta i och för sig är en bra och riktig sak, och eftersom Kungl. Maj:t förra året anförde att omläggningen var ägnad att vidga de studerandes perspektiv på arkitekturens ställning i samhället, hoppas jag att det, när det nästa år skall göras en avvägning rörande personalbehovet vid Chalmers, såväl för Chalmers ledning som för Kungl. Maj:t skall framstå som nödvändigt att inrätta den här professuren.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

AVDELNINGEN II. ÖKAT STÖD ÅT FORSKNING M. M.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 105, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i fråga om ökat stöd åt forskning m. m. fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits.

I samband med behandlingen av propositionen nr 105 hade utskottet förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Osvald (I: 435) och den andra inom andra kammaren av herr *Christenson* i Malmö (II: 529);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* (I: 437) och den andra inom andra kammaren av herr *Svenungsson m. fl.* (II: 530), i vilka hemställts, utom annat, att riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 105 till innevarande riksdag måtte besluta

att vid beräkningen av minimiresurserna med avseende på assistent- och amanuenspersonal för forskningens och det allmänna institutionsarbetets behov samma beräkningsgrunder skulle tillämpas för de teologiska fakulteternas ämnen som för ämnena inom den humanistiska fakulteten,

att de beslut, som föregående års B-riksdag med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 104 år 1958 fattat beträffande undervisningen inom de filosofiska fakulteternas ämnen, jämväl skulle gälla för ämnena inom de teologiska fakulteterna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sigfrid Larsson m. fl.* (I: 440) och den andra inom andra kammaren av herr *Rylander m. fl.* (II: 546), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i anslutning till propositionen nr 105 från och med budgetåret 1959/60 inrätta ytterligare fyra tjänster som förste assistent, varav en forskarassistenttjänst vid Stockholms högskolas juridiska fakultet samt tre tjänster som förste assistent, varav en forskarassistenttjänst, vid vardera av de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund, att vid beräkningen av minimiresurserna med avseende på assistent- och amanuenspersonal för forskningens och det allmänna institutionsarbetets behov samma beräkningsgrunder skulle tillämpas för de juridiska fakulteternas ämnen som för ämnena inom de humanistiska fakulteterna, samt att de beslut, som föregående års B-riksdag

Om inrättande av en professur i arkitekturens teori och historia vid Chalmers tekniska högskola

med anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1958 nr 104 fattade beträffande undervisningen inom de humanistiska fakulteternas ämnen jämväl skulle gälla för ämnena inom de juridiska fakulteterna;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Osvald* och *Edström* (I: 441) samt den andra inom andra kammaren av herr *Helén* och fru *Kristensson* (II: 545), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 105 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala,

a) att den särskilda övergångsanordning för bevarande av hittillsvarande tjänster som biträdande lärare vid de filosofiska fakulteterna (och motsvarande), varom föreskrifter aviserats i särskild PM från ecklesiastikdepartementet av den 3 april 1959, borde fastställas till minst tre år;

b) att utfärdade föreskrifter rörande beräkningsgrund för nedräkning av universitetslektors tjänstgöringstimmar till följd av fulljord s. k. professorsundervisning borde omarbetas i sådan riktning, att gynnsammare grund för nedräkningen skapades och garanti vunnes för tillfredsställande utrymme för forskningsarbete från dessa befattningshavares sida, samt

c) att vid uppläggning av grunderna för beräkning av erforderliga lärarkrafter bestämmelserna borde utformas med den elasticitet som respektive ämne krävede.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande avdelningen avfattat sin hemställan i 9 särskilda, med I—IX betecknade punkter. I nedan angivna punkter hade utskottet hemställt,

I. att motionerna I: 435 och II: 529 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 437 och II: 530 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 440 och II: 546 icke måtte av riksdagen bifallas;

IX. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 441 och II: 545, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Under avdelningen II hade anförts en, med 4 betecknad, reservation av herrar *Boman*, *Pålsson*, *Axel Johannes Andersson*, *Sundin*, *Edström*, *Kaijser*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Karlsson*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 437 och II: 530, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag måtte föreläggas 1960 års riksdag om

a) forskarkarriärens lämpliga uppbyggnad inom de teologiska fakulteterna;

b) att de beslut, som 1958 års B-riksdag med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 104 fattat beträffande undervisningen inom de filosofiska fakulteternas ämnen, jämväl skulle gälla för ämnena inom de teologiska fakulteterna.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! De ökade resurser för forskning o. s. v., som denna punkt gäller, vill man gärna hälsa med tillfredsställelse, och jag vill framföra ett tack till ecklesiastikministern för hans insatser i det avseendet. Jag beklagar dock att inte de teologiska fakulteterna fått någon del av flödet ur ymnighetshornet. Man kan förstå att de som ägnar sig åt teologiska studier och som fördjupar dem till forskning kan känna sig en smula deklasserade. De har fått ökat antal studerande och dessutom ökade undervisningsuppgifter, men de skall inte få samma hjälp som övriga företrädare för de humanistiska ämnesgrupperna.

Alldeles nyss har herr Axel Johannes Andersson påpekat under hur svåra förhållanden de teologiska fakulteterna numera har att sköta sin undervisning.

Om inrättande av en professur i arkitekturens teori och historia vid Chalmers tekniska högskola

Utskottet har visserligen överst på sidan 77 i sitt utlåtande framhållit, att det förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på spørgsmålet om en upprustning jämväl av dessa fakulteters undervisnings- och forskningsresurser, men reservationen begär i tydligare ordalag en upprustning av möjligheter för både forskning och undervisning vid de teologiska fakulteterna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den under avdelning II fogade, med 4 betecknade reservationen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Sedan ett par talare liksom gått händelserna litet i förväg och redan tidigare yrkat bifall till reservationen på den här punkten, kan jag ju fatta mig mycket kort.

Jag kan instämma med herr Osvald när han uttalar sin tillfredsställelse över den upprustning som har kommit till stånd, och jag kan nöja mig med att instämma med herr Per-Olof Hanson om det tråkiga i att inte också de teologiska fakulteterna har kommit med i denna upprustning.

Jag ber, liksom de tidigare talarna gjort, att få yrka bifall till reservationen nr 4.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag har inte något särskilt att tillägga, men eftersom det tydligen uppstått oklarhet beträffande det yrkande jag gjorde i mitt första anförande vill jag precisera det. Yrkandet gällde reservationen nr 4 under avdelning II.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Vi kommer nu delvis tillbaka till det meningsutbyte vi hade i avsnittet under avdelning I. Jag anförde där, att när nu ecklesiastikministern har gått in för denna stora upprustning, är det kanske inte möjligt att begära att han samtidigt förverkligar

alla dessa andra önskemål. Vi i utskottet har sett på frågan ur den synpunkten, och vi är övertygade om att vid den avvägning, som även framdeles blir nödvändig, kommer även de ting som här tagits upp att vägas mot andra mycket nödvändiga saker. Kommer ecklesiastikministern då fram till att denna grupp står i tur, är jag säker på att han också kommer med förslag i ärendet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag vill till vad herr Näsström här anförde bara säga, att hans resonemang ändå förefaller mig ganska egendomligt.

Både universitetsutredningen och universitetskanslern har menat, att man bör förverkliga dessa förslag samtidigt. Det finns inte något sakligt skäl för att sätta de teologiska fakulteterna i stryk-klass, så som här sker. Det leder bara till en svårarbetad undervisning vid de teologiska fakulteterna. Medan man ger ämnet egyptologi, som studeras av fyra elever vid universitetet i Uppsala, assistenttjänst, får inte den teologiska fakulteten motsvarande tjänster, trots att de har mycket över hundratalet elever.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Den som tillhört denna kammare någon längre tid vet, att vi haft ärenden som varit aktuella sedan 10 år tillbaka och att departementet vid avvägningen av det ena förslaget mot det andra alltid måste förorda det som är mest aktuellt.

Jag förstår mycket väl det resonemang, som förs här, men vi skall väl inte reformera bara för reformerandets egen skull, utan det skall väl ske på det sättet, att de pengar som kan finnas tillgängliga för dessa ändamål, också användes till det absolut mest nödvändiga.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Om inrättande av en professur i arkitekturens teori och historia vid Chalmers tekniska högskola

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet på denna punkt, men då herr Hanson började tala om att man sätter teologerna och teologiska fakulteterna »i strykclass», kanske jag ändå bör säga några ord.

Läget är det att vi, när universitetsutredningen tillsattes, redan hade haft utredningar om de medicinska, juridiska och teologiska fakulteterna. Vi har fått en ny teologstadga och en hel omläggning av den teologiska undervisningen. De teologiska fakulteterna fick kanske någon amanuens eller några tusen kronor mer i anslag eller vad de nu ansågs kunna behöva. Utredningsmannen i den frågan var dåvarande biskopen Nygren i Lund och utredningen gjordes åt dåvarande universitetskanslern Thomson.

Vi lät också utföra en stor utredning angående de juridiska fakulteterna och den juridiska utbildningen. Den utredningen är också slutförd med riksdagens självklara medverkan. Vi hade också, som alla vet, allra tidigast börjat med att utreda spörsmålen vid de medicinska fakulteterna.

När direktiven för universitetsutredningen skrevs, undantogs följaktligen dessa tre fakulteter, alltså de teologiska, juridiska och medicinska fakulteterna. När det gäller undervisningssidan behandlade universitetsutredningen alltså över huvud taget inte de teologiska fakulteternas spörsmål.

Därför är det litet märkligt att reservationerna i reservation 4 under avdelning II nu föreslår, att automatiken skall gälla även för teologerna, medan man inte säger något om juristerna. Om jag har satt någon i strykclass, herr Hanson, så inte lär man kunna göra gällande att det är teologerna. Jag tycker att vi skall försöka få bort sådana uttryck ur debatten.

Jag har, som herr Näsström säger, koncentrerat mig på de filosofiska fakulteterna och jag erkänner att jag »legat still» när det gäller teologerna. Men det har skett på den nivå, som dessa fick efter de tidigare utredningarna.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Låt mig bara konstatera, att det kommer att råda en kolossal skillnad i fråga om undervisningsstandarden efter detta besluts genomförande, om beslutet går i den riktning utskottsmajoriteten önskar.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Statsrådet Edenman antydde att de juridiska fakulteterna inte heller fått en del forskningsassistenter o. s. v., vilket kunde vara skäligt med hänsyn till studentantalet.

Eftersom vi är några som har motionerat på den punkten, borde vi kanske ha efterlyst en reservation just i fråga om de juridiska fakulteterna. Jag hade emellertid inte tänkt ta upp detta spörsmål, ty utskottet har skrivit mycket positivt på den punkten. Dess skrivning är så positiv, att jag får anta att de önskemål som framställts i motionerna skall kunna bli tillgodosedda vid nästa års riksdag. Av statsrådet Edenmans anförande fick jag också uppfattningen, att så skulle bli fallet.

Jag vill nu bara begagna tillfället att tacka dels för statsrådets positiva uttalande och dels för utskottets välvilliga skrivning. Jag blev visserligen litet förvånad, när utskottet efter att klart ha sagt ifrån, att det föreligger ett starkt behov och att starka skäl talar för att inrätta dessa forskningsassistenttjänster, slutar med att säga, att utskottet dock inte kan föreslå att de inrättas. Men vi får väl anta, att utskottet tänkt på det statsfinansiella läget, och vi hoppas att vi efter denna skrivning kan räkna med förslag på denna punkt vid nästa års riksdag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande avdelningen hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av

Ang. bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien

bifall till den under nämnda avdelning avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 126 avdelning II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring däri, som för- anledes av bifall till den under nämnda avdelning avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter inlagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 62.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien jämte i ämnet väckta motioner.

Under punkten 49 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 131) samt den andra inom andra kammaren av fru *Kristensson* och herr *Edund* (II: 164), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien för budgetåret 1959/60 av 500 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* (I: 250) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Kungälv *m. fl.* (II: 310), såvitt nu var i fråga;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hamrin m. fl.* väckt motion (II: 38).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 131 och II: 164, I: 250 och II: 310, sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom II: 38, till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Edström*, *Kajser*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Karlsson*, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 131 och II: 164 samt II: 38 ävensom med avslag å motionerna I: 250 och II: 310, sist-

Ang. bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien

nämnda två motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 62 400 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! I den föreliggande reservationen har yrkats, att man skall pruta på Kungl. Maj:ts förslag och bevilja endast 62 400 kronor, vilket motsvarar avlöningskostnaden för två statliga befattningar. Det står i reservationen »vid forskningsinstitutet för experimentell fysik», men det borde rätteligen ha stått »vid akademiens vetenskapliga institutioner». Anslaget avser nämligen inte bara forskningsinstitutet, utan även den naturvetenskapliga stationen vid Abisko.

Reservanterna anser, att kostnaderna för detta ändamål kan bestridas i första hand av vetenskapsakademiens mycket stora fond — i andra hand skulle man kunna vända sig till statens naturvetenskapliga forskningsråd för att få medel ur det anslag som står till dess förfogande. Vi har ju beviljat forskningsrådet mycket stora belopp, och det förefaller egendomligt att man vid sidan härav skall ha ett särskilt anslag när det gäller vetenskapsakademien. Vi finner naturligare, att man får medel från forskningsrådet.

Jag ber med dessa korta ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Jag hade ursprungligen inte tänkt ta till orda i denna fråga, men sedan jag sett reservanternas utlåtande tycker jag, att några sakliga anmärkningar kan vara på sin plats. Reservationen innehåller nämligen åtskilliga sakfel, vilka kanske delvis kan skrivas på det jäktade arbetstempots konto.

Bakgrunden till den oenighet som uppstått i utskottet synes vara dispositionen av Vetenskapsakademiens reservfond. Vetenskapsakademien åtnjuter ju sedan långliga tider det s. k. almanacksprivilegiet, som senast förnyats till 1972. Detta

innebär som bekant, att Vetenskapsakademien har ensamrätt att själv eller genom annat organ utge den svenska almanackan och tillgodogöra sig inkomsterna härav. Fram till 1947 hade Vetenskapsakademien ett avtal med ett svenskt tryckeri, Almqvist & Wicksell, som gav akademien en fast inkomst för företagets ensamrätt att utge almanackan. Av årets statsverksproposition finner man, att denna inkomst tillsammans med vissa småposter uppgick till årligen omkring 400 000 kronor. Genom skickligt förda förhandlingar, varav förtjänsten i första hand torde tillkomma akademiens sekreterare, professor Arne Westgren, lyckades akademien uppnå en ny form av avtal, som i stället baserades på royalties. Redan följande år, alltså 1947, ökades Vetenskapsakademiens inkomst till omkring 800 000 kronor, sålunda med omkring 100 procent. Denna ökning fortsatte under de följande åren. Genom den nya konstruktionen nådde man nu även det resultatet, att akademiens inkomster steg i takt med de allmänna prisstegringarna. Åren 1957 och 1958 har sålunda akademiens inkomster uppgått till omkring 1,8 miljon kronor per år, d. v. s. omkring fyra och en halv gånger så mycket som de skulle ha varit om man fortfarande hade haft det gamla avtalet. Sedan 1947, sålunda under 11 år, har akademien genom denna nya metodik tillförts sammanlagt åtminstone 10 miljoner kronor mera än man annars skulle ha haft till sitt förfogande. Detta är inte några betydelselösa bidrag till forskningen, och de torde i själva verket ha tagits från tryckeriföretagets annars möjliga vinst.

Det är naturligt att det tog en viss tid, innan akademien i större utsträckning vågade höja sina åtaganden för vetenskaplig forskning i takt med de ökade inkomsterna. Härigenom steg till en tid Vetenskapsakademiens reservfond. Under de sista åren har man emellertid funnit, att inkomsterna visat sig så stabila, att man icke blott vågat utnyttja hela den årliga inkomsten från almanacksprivilegiet, utan även kunnat lämna bidrag till vetenskaplig forskning utöver de år-

Ang. bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien

liga inkomsterna, sålunda med nedbringande av reservfonden.

För en organisation sådan som Vetenskapsakademien — liksom för varje företag och varje enskild — är det absolut nödvändigt att hålla en reservfond av en viss storlek. Varje ekonomiskt orienterad person vet dessutom, att reservernas storlek måste stå i ett visst förhållande till den totala omslutningen av verksamheten. Det är därför naturligt, att akademien med sin nuvarande större budget bör ha en större reservfond än tidigare. Vetenskapsakademien kan knappast som staten och de privata företagen gå till lånemarknaden för att klara oväntade utgiftsökningar. Det resonemang, som sakrevisionen för i sitt yttrande i dessa frågor och som refererats i statsverkspropositionen, om ett eventuellt avskaffande av Vetenskapsakademiens reservfond förefaller därför minst sagt orealistiskt.

Vad beträffar dispositionen av medlen från almanackprivilegiet skall ju dessa enligt statuterna i första hand användas till vetenskaplig forskning. Det är emellertid akademien själv som bestämmer hur dessa medel skall utnyttjas. Givetvis kan man ha delade meningar om i vilken utsträckning akademien kontinuerligt skall driva olika vetenskapliga institut. Det faktiska läget är emellertid, att Vetenskapsakademien under årens lopp tagit initiativet till skapandet av åtskilliga vetenskapliga institutioner som sedermera efter överenskommelse i flera fall överförts till staten, sedan de vuxit sig starka och visat sig fylla en viktig vetenskaplig uppgift.

Mot bakgrunden av detta allmänna resonemang skulle jag vilja göra några randanmärkningar beträffande utskottsreservanternas yttrande. Man är till en början ense med ecklesiastikministern och utskottsmajoriteten om att staten skall bidra till löner för ett par vetenskapsmän vid institutioner under Vetenskapsakademiens förvaltning. Reservanterna har dock i brådskan, som herr Axel Johannes Andersson nyss anmärkt, inte haft mera tid att studera handlingarna än att de trott, att tjänstemän vid

Abisko naturvetenskapliga station arbetade vid forskningsinstitutet för experimentell fysik i Stockholm. Vad det senare institutet beträffar har det inte rätt någon meningsskiljaktighet mellan ecklesiastikministern och utskottsmajoriteten å ena sidan samt reservanterna å den andra. Alla är överens om att institutets verksamhet skall fortsätta i samma omfattning som för närvarande. Ecklesiastikministern och utskottsmajoriteten anser att staten i ungefär samma utsträckning som hittills skall svara för kostnaderna för driften. Ecklesiastikministern hänvisar i detta sammanhang till att staten på sin tid, nämligen år 1946, då statsminister Erlander var chef för ecklesiastikdepartementet, iklätt sig denna förpliktelse under uttryckligt framhållande av att det skedde utan begränsning i tiden. Motivet härtill var bl. a. att forskningsinstitutet i realiteten ingick som ett led i det statliga universitetsväsendet, då här bl. a. utbildades forskare och dessa bereddes möjlighet att disputeras för doktorsgrad.

Reservanterna föreslår nu kort och gott att detta anslag skall försvinna och att i första hand Vetenskapsakademien skall stå för kostnaderna. Som motiveering anföres, förutom det statsfinansiella läget, att frågan är under utredning. Jag har inte varit så länge i riksdagen, men jag har ändå lärt mig att en princip anses vara helig, nämligen att man inte företar ändringar inom ett område eller beträffande en fråga som ligger under utredning. Reservanternas förslag strider mot denna princip. I detta fall är det så mycket underligare, som resultatet av den nu tillsatta utredningen under alla förhållanden knappast kan tänkas innebära, att staten skulle få mindre ansvar för ifrågavarande institut. Man skulle således för ett eller annat år överföra kostnader till vetenskapsakademien, som sedan eventuellt skulle återgå till staten igen.

Härtill kommer att staten eller riksdagen, som framgått av min tidigare redogörelse, inte har någon som helst formell möjlighet att tvinga vetenskapsakademien att påta sig en viss ekonomisk

Ang. bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien prestation. Reservanternas yrkande hänger sålunda fullständigt i luften. En helt annan sak är om man skulle ta upp förhandlingar med akademien och därvid uppnå en överenskommelse i någon form. Detta har tidigare förekommit vid olika tillfällen.

Om nu emellertid Vetenskapsakademien trots allt skulle känna sig nödsakad att överta en dylik uppgift, kan detta dock icke ske för mer än ett eller annat år, enär akademiens fasta förpliktelser åt annat håll icke möjliggör detta. Vad beträffar reservfonden har den, som bl. a. antytts i propositionen, genom olika utfästelser och beslut av akademien under senaste åren, redan bokats in i sådan utsträckning, att ett ianspråktagande av fonden för nu ifrågavarande ändamål skulle knuffa ut andra bidrag till vetenskaplig forskning.

Reservanterna synes även i någon mån ha varit medvetna om den lösa grund, på vilken deras yrkande vilar, och har därför alternativt föreslagit att medlen skulle tas från anslaget till naturvetenskapliga forskningsrådet. Här föreligger ännu ett missförstånd. Det är inte naturvetenskapliga forskningsrådet utan atomkommittén som lämnar anslag till atomforskning i Sverige. Vidare har principen beträffande dessa olika forskningsråd hittills alltid varit, att initiativet till utgifter på dessa områden legat hos ifrågavarande forskningsråd, varefter det ankommit på Kungl. Maj:t att, åtminstone för större anslag, lämna sitt godkännande. Initiativet har sålunda icke legat hos Kungl. Maj:t och självfallet än mindre hos riksdagen. Dessutom har dessa anslag normalt inte använts för den regelbundna driften av något institut. Så snart det blivit klart, att en viss forskningsverksamhet har fått en mera reguljär karaktär, har man sökt finansiera denna på andra vägar än genom anslag från vederbörande forskningsråd.

Utöver dessa invändningar tillkommer emellertid det förhållandet, att om atomkommittén vid denna sena tidpunkt skulle vara villig och skulle kunna om- disponera sina planer för användande

av anslaget till atomforskning för kommande budgetår, innebure detta att någon annan verksamhet finge nedskäras eller inställas.

Sammanfattningsvis vill jag sålunda säga, att reservanternas yrkande, förutom sina brister i sakligt och formellt hänseende, i realiteten skulle medföra minskad vetenskaplig forskning i Sverige. Detta har säkerligen icke varit reservanternas mening, men man frågar sig i så fall vad deras syfte varit.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag vill gärna erkänna att det varit med stor tvekan som jag accepterat det förslag, som framlägges i reservationen. Det är emellertid det statsfinansiella läget, som gjort det så nödvändigt att man försöker spara på alla möjliga håll. Jag ber att få påpeka — såsom herr Siegbahn redan gjort — att statens sakrevision skrivit på följande sätt: »Finner statsmakterna skäl icke förefinnas för ett behållande på längre sikt av reservfonden, kan riksstatsanslagen under en kortare tidsperiod helt upphöra att utgå eller ytterligare ned sättas utöver angivna belopp å 300 000 kronor.»

Under tiden 1952—1957 har behållningen i ifrågavarande fond ökat från 1 470 000 till 3 210 000 kronor. Det är alldeles riktigt att akademien för närvarande iklätt sig skyldigheter, som överstiger de inkomster som almanacksprivilegiet just nu ger. Men när man under denna fem- eller sexårsperiod har kunnat mer än fördubbla inkomsterna, tycker jag att det inte skulle kunna vara alldeles otänkbart att bestrida driftkostnaderna med dessa medel.

Slutligen är det en sak till, som har varit motivet för mitt ställningstagande. Det står nämligen också i statsverkspropositionen: »Det är i stället min avsikt att inom kort underställa Kungl. Maj:t frågan om utredning angående institutets framtida ställning.»

Ang. bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien

Herr talman! Dessa tre olika motiv har gjort att jag, om ock med stor tvekan, kunnat ansluta mig till den uppfattning, som framgår av reservationen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! När herr Siegbahn beskylldes reservanternas för att vara okunniga, tror jag också att man från vårt håll kan säga, att herr Siegbahn kanske inte har så stor erfarenhet av hur arbetet går till inom ett utskott, särskilt mot slutet av sessionen, då allting skall forceras. Då blir ett sådant där misstag lätt förklarligt — ett misstag som jag också själv varit angelägen att rätta till.

För min del och säkerligen också för de andra reservanternas del har det här inte varit fråga om någon prickning av Vetenskapsakademien, utan vi uppskattar fullt och klart det arbete, som Vetenskapsakademien utfört och utför. Men man måste ju — som herr Kaijser sade — ta hänsyn till det ekonomiska läget, och det kan väl ändå inte vara meningen att Vetenskapsakademien skall använda almanacksprivilegiet för att lägga en mängd pengar på hög i det oändliga. Herr Kaijser påpekade mycket riktigt att akademien under en femårsperiod fördubblat denna reservfond, och när fonden nu är uppe i betydligt över 3 miljoner kronor, ger den väl rätt väsentliga ränteavkastningar, som kan komma till användning — någon uppgift därom lämnas inte i handlingarna. Men reservanternas är ju inte heller ute i så dåligt sällskap, ty det är inte bara statens sakrevision utan även statskontoret, som har anvisat den möjlighet det här gäller för Vetenskapsakademien att skaffa fram pengar.

Jag tror att vi reservanter med ganska gott samvete kan yrka bifall till vår reservation.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Herr Kaijser anförde tre skäl för sitt yrkande. Det första var det statsfinansiella läget, det andra ökning-

en av Vetenskapsakademiens fond och det tredje utredningen om forskningsinstitutets framtida ställning.

Utredningsfrågan har jag redan berört i mitt tidigare anförande. Jag förstår inte riktigt motivet för att begära att medel skall tas från Vetenskapsakademiens fond, därför att frågan om institutets framtida ställning ligger under utredning. Vet möjligen herr Kaijser, vad utredningen kommer att gå ut på? Om utredningen går ut på att helt överföra verksamheten vid institutet till Vetenskapsakademien, så skulle man visserligen förutskicka utredningens resultat — och det vore ju en motivering — men även den vore tvivelaktig, ty man brukar ju inte föregripa ett utredningsresultat. Men skulle institutet komma att knytas närmare till staten, finns det verkligen inte anledning att under några år låta någon annan än staten tillfälligt betala kostnaderna för institutets drift.

Beträffande ökningen av fonden så var det, som jag nyss framhöll, naturligt för ett organ som Vetenskapsakademien att avvakta, hur pass stabil inkomstökningen skulle visa sig vara, och först därefter ta ställning till vad de ökade inkomsterna lämpligen skulle användas till. Man dröjde några år, och det förefaller mig klokt att man så gjorde. Sedermera har man börjat utnyttja de ökade inkomsterna, och under de två senaste åren har man med några hundratusen kronor om året överskridit den inkomst det här gäller. Fonden har numera från den toppunkt som herr Kaijser nämnde, 3,2 miljoner, nedbringats till en betydligt lägre summa, och under det år som gått, sedan sakrevisionen gjorde sin utredning, har man fattat beslut om ytterligare vetenskaplig forskning, som tar i anspråk den onödigt stora delen av den reservfond man disponerar.

Allt detta tycker jag i och för sig är fullständigt tillräckliga skäl för att avvisa reservationens yrkande, men sedan tillkommer det avgörande, nämligen att ingen kan ålägga Vetenskapsakademien att ställa medel till förfogande. Det måste bli en förhandlingsfråga. Vetenskapsakademien har full handlingsfrihet. Det

är således meningslöst att här komma med ett yrkande, som man sedan inte med någon säkerhet vet om det kommer att effektueras.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 127, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 40.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet Ang. inbjudningskort till minnesutställningen »Regeringsformen 1809»

Herr TALMANNEN yttrade:

Som kammarens ledamöter känner till, kommer det, i samband med regeringsformens 150-årsjubileum, att i sammanbindningsbanan i riksdagshuset öppnas en minnesutställning, som belyser den svenska konstitutionens utveckling från hedenhös till våra dagar. För de ledamöter, som önskar erhålla inbjudningskort till öppnandet av denna utställning, utlägges hos vaktmästarna i kammarens kapprum en anteckningslista.

Öppnandet av utställningen äger rum den 6 juni klockan 13.55. Klockslaget innebär, att Hans Majestät Konungen kommer att närvara.

Inbjudningskortet, som gäller för två personer, är såsom strängt personligt avsett endast för ledamot jämte familjemedlem.

Listan indrages torsdagen den 28 maj klockan 21.00.

Utdelning av kort till dem, som tecknat sig på listan, sker under fredagen den 29 maj.

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkten 214, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet för budgetåret 1959/60 beräkna ett förslagsanslag av 89 500 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 82, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ekklesiastikären den för den 6 mars 1959, föreslagit riksdagen att

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i anslutning till vad departementschefen anför, medgiva, att bidrag av statsmedel finge utgå till stiftelsen Maria husmodersskola i Stockholm för anskaffande av lokaler för undervisning m. m.;

b) till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 82 600 000 kronor;

c) till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 33 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* (I: 29) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 31), i vilka hemställdes, 1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att särskilda bestämmelser borde utfärdas angående byggande av skolpaviljonger i ökad utsträckning upp till en total investeringsram av 30 miljoner kronor budgetåret 1959/60; 2) att riksdagen måtte hemställa om sådan ändring i Kungl. Maj:ts kungörelse 1957: 318, att bidragsunderlaget från den 1 januari 1960 beräknades med utgångspunkt i ett grundbelopp av 900 kronor per kvadratmeter nettogolvyta, varvid dock grundbeloppet måtte omräknas med hänsyn till dels den förändring av byggnadskostnaderna i allmänhet som inträtt under tiden från den 1 januari 1956 till den 1 januari 1959, dels de särskilda olikheter i fråga om byggnadskostnader som funnes mellan skilda orter; samt 3) att riksdagen likaledes i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsam översyn av övriga bestämmelser rörande statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet i syfte att anpassa bestämmelserna med hänsyn till förefintliga i motionerna redovisade möjligheter att förbilliga skolbyggandet och så att även statsverkets utgifter för bidragsgivningen sammanlagt kunde mins-

kas med 10 miljoner kronor budgetåret 1960/61;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz m. fl.* (I: 407) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund* (II: 499), i vilka hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 82 måtte a) besluta, att bidragsunderlagets grundbelopp per kvadratmeter nettogolvyta, nu utgörande 900 kronor, skulle vara 750 kronor för byggnadsföretag, beträffande vilket beslut i bidragsfrågan bleve av statlig myndighet fattat efter utgången av juni månad 1959; b) till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 78 800 000 kronor; c) till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* (I: 413) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 506), i vilka hemställdes, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 82 måtte 1) uttala, att riktpunkten för utrymmet för det ur kostnadssynpunkt fördelaktiga paviljongbyggandet inom det allmänna skolväsendet under nästa budgetår borde angivas till 30 miljoner kronor; samt 2) hemställa, att staten måtte, förslagsvis genom statens nämnd för byggnadsforskning, utlysa en tävling bland byggnadsföretag och byggnadsmateriefirmor om en pedagogiskt fullvärdig men kostnadsbesparande utformning av ett antal olika alternativa typ-hus för skoländamål.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i anslutning till vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

mars 1959 anført, medgiva, att bidrag av statsmedel finge utgå till stiftelsen Maria husmodersskola i Stockholm för anskaffande av lokaler för undervisning m. m.;

II. att motionerna I: 29 och II: 31, i vad de avsåge slopande av den nuvarande anknýtningen till byggnadskostnadsindex på skolbyggnadsområdet, samt motionerna I: 407 och II: 499, i vad de avsåge bidragsunderlagets grundbelopp, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 407 och II: 499, såvitt de avsåge medelsanvisningen,

a) till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 82 600 000 kronor;

b) till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 33 000 000 kronor;

IV. att motionerna I: 29 och II: 31, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om översyn av vissa statsbidragsbestämmelser, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionerna I: 29 och II: 31 samt I: 413 och II: 506, i vad de avsåge uttalande från riksdagens sida beträffande ett ökat paviljongbyggande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 413 och II: 506, i vad de avsåge en tävling om utformningen av ett antal olika alternativa typhus för skoländamål, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Edström* och *Ståhl*, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II, IV och V hemställa,

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 29 och II: 31, i vad de avsåge slopande av den nuvarande anknýtningen till byggnadskostnadsindex på skolbyggnadsområdet, samt med avslag å motionerna I: 407 och II: 499, i vad de avsåge bidragsunderlagets grundbelopp, besluta, att bidragsunderlaget från den 1 januari 1960 skulle beräknas med utgångspunkt från ett grundbelopp av 900 kronor per kvadratmeter nettogolvyta, varvid dock grundbeloppet skulle omräknas med hänsyn till dels den förändring av byggnadskostnaderna i allmänhet, som inträtt under tiden 1 januari 1956—den 1 januari 1959, dels ock de särskilda olikheter i fråga om byggnadskostnader som funnes mellan skilda orter;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 29 och II: 31, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam översyn av övriga bestämmelser rörande statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet, i syfte att anpassa bestämmelserna med hänsyn till möjligheterna att förbilliga skolbyggandet och för budgetåret 1960/61 minska statsverkets utgifter för bidragsgivningen med sammanlagt 10 000 000 kronor;

V. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 29 och II: 31 samt I: 413 och II: 506, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att riktpunkten för utrymmet för paviljongbyggandet inom det allmänna skolväsendet under budgetåret 1959/60 borde angivas till 30 000 000 kronor;

b) av herrar *Kaijser*, *Skoglund* i Dövertorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under II och III hemställa,

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 407 och II: 499, i vad de avsåge bidragsunderlagets grundbelopp, samt med avslag å motionerna I: 29 och II: 31, i vad de avsåge slopande av den

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

nuvarande anknypningen till byggnads-kostnadsindex på skolbyggnadsområdet, besluta, att bidragsunderlagets grundbelopp per kvadratmeter nettogolvyta, nu utgörande 900 kronor, skulle bestämmas till 750 kronor för byggnadsföretag, beträffande vilket beslut i bidragsfrågan bleve av statlig myndighet fattat efter utgången av juni månad 1959;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 407 och II: 499, såvitt de avsåge medelsanvisningen,

a) till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 78 800 000 kronor,

b) till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med b) betecknade reservationen vid detta utlåtande.

På många håll och i många sammanhang har det framhållits, att skolbyggnaderna inte sällan utförts på sådant sätt, att kostnaderna blivit alltför stora. Kommuner har uppfört skolbyggnader, som visat i hur hög grad man har velat satsa på detta ändamål och som man har kunnat peka på med stolthet. Det är ju naturligt och förståeligt men i ett ekonomiskt trängt läge knappast försvarligt. Detta förhållande hör väl också redan i stor utsträckning till en förgångens tid. Den omorganisation av statsbidragssystemet, som genomförts från och med den 1 juli 1957, har enligt vad departementschefen uppgett — om jag tolkat den inte alldeles klart skrivna texten i propositionen rätt — haft en inte oväsentlig besparingseffekt.

Statsbidrag för permanenta skolbyggnader utgår som bekant efter en skala, där bland annat antalet skattekrönor per invånare är en avgörande faktor. Ökningen av skatteunderlaget inom kom-

munerna har sålunda medfört, att det genomsnittliga procenttalet för statsbidragsanslaget har sänkts så att det för budgetåret 1959/60 beräknats till 37 procent. Den sänkning av grundbeloppet för beräkandet av det anslag som vi föreslår från 900 kronor till 750 kronor får därför inte fullt så hård effekt i flertalet fall. Vi tror att man ytterligare skall kunna reducera kostnaderna för skolbyggnaderna. Vi vet t. ex. att provisoriska lokaler med paviljongsystem i dagens läge kan beräknas till en kostnad av 675 kronor per kvadratmeter, och vi tror att man med utnyttjande av den rationalisering, som detta byggnads-sätt innebär, men med användande av sådant material och sådant konstruktionssätt, som ger en livslängd av ett femtiotal år och som alltså innebär uppförande av permanenta skollokaler, skall kunna skapa fullgoda skollokaler till ett ännu lägre pris än vad man hittills nått fram till. Vi tror att man, även om man sänker grundbeloppet för beräkningarna av statsbidraget, skall kunna räkna med att kommunerna också i fortsättningen vid projekteringen av skolbyggnadsföretag allvarligt skall eftersträva att inte överskrida de av skolöverstyrelsen angivna golvytorna och hålla kostnaderna inom den gräns, som det s. k. enhetspriset anger.

Herr talman! Under hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till den med b) betecknade reservationen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Beträffande detta utlåtande har jag anledning att konstatera den stora enighet som rådde inom andra avdelningen i denna stora fråga. Vi har varit sams om det mesta, men det finns dock ett par punkter där vi inte har varit riktigt överens. I reservation a) vid detta utlåtande, som delvis rör detsamma som herr Kaijser talade om, har vi ansett att man borde minska statens utgifter genom att sänka statsbidraget till skolbyggnader. Vi vill inte gå så långt som högern här föreslår,

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

utan vi vill att man skall göra sådana ändringar i kungörelsen 1957: 318, att bidragsunderlaget från och med den 1 januari 1960 beräknas med utgångspunkt från ett grundbelopp av 900 kronor per kvadratmeter nettogolvyta, varvid dock grundbeloppet omräknas med hänsyn till dels de förändringar av byggnadskostnaderna i allmänhet som inträtt under tiden den 1 januari 1956—1 januari 1959, dels ock de särskilda olikheter i fråga om byggnadskostnader som finns mellan skilda orter. Vi tror att det med de insatser, som från olika håll görs för att få fram billigare skolbyggnader, också skall vara möjligt för kommunerna att klara sin uppgift med ett sådant statsbidrag.

Vi har också för att ytterligare stimulera paviljongbyggandet påyrkat, att ramen för paviljongbyggandet, som departementschefen och utskottsmajoriteten har satt till 21 miljoner, skall ökas till 30 miljoner kronor. Vi tror att det vore lyckligt om man gjorde så. Det skulle ytterligare stimulera till en övergång till detta billigare sätt att producera skolbyggnader.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Boman m. fl. avgivna reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall kanske först be att få vidröra det, varom vi är ense i utskottet. Det har skrivits och talats så mycket om att förbilliga våra byggnationer, inte bara skolor utan även andra byggnader, att den som deltar i det praktiska livet och gör vissa undersökningar skall finna, att det inte har blivit så mycket matnyttigt av allt detta skrivande och talande. Har t. ex. våra bostäder förbilligats? Hur är hyrorna nu i förhållande till för några år sedan? Precis på samma sätt förhåller det sig också med skolbyggnaderna. Det verkar som om man anser att man skulle lösa problemet, om man bara får skriva och tala åtskilligt om det, men man löser inte något problem på det sättet. Det gör man endast genom praktisk verksamhet,

där man undan för undan kan göra jämförelser vad olika material kostar och hur man bör utforma husen för att nå bästa resultat. Det är detta som är av någon verklig betydelse.

För ungefär ett år sedan hade vi ett stort sammanträde i detta hus. Det var statens nämnd för byggnadsforskning som hade kallat till detta sammanträde. En av herrarna från denna nämnd hade nyss återkommit från Amerika, där han hade studerat byggnadsväsendet. Han berättade för oss, att han hade besökt en mycket stor byggnadsfirma och försökt att i detalj sätta sig in i dess verksamhet. Vad hade han kommit till för resultat? Jo, en av denna firmas allra främsta åtgärder hade varit att låta en byggmästare granska alla ritningar. Det var därigenom man ansåg att man hade tjänat de stora pengarna.

Jag vill i det sammanhanget erinra om vad vi skrivit överst på s. 19, där vi föreslår att hos skolöverstyrelsen skall anställas en byggnadstekniker, som kan se på problemen ur dessa synpunkter. Skolöverstyrelsen får ju rapporter om vad de olika skolorna kostar, och en sådan byggnadstekniker skulle kunna resa ut till de kommuner, där man lyckats bygga billigt och bra, och på ort och ställe göra en undersökning av vad det beror på att man där lyckats så bra, medan man på annat håll lyckats mindre bra. Jag tror det är en praktisk utväg, som vi här har rekommenderat, och jag hoppas att departementschefen vill vara med om ett sådant experiment. Det är nämligen gott och väl i och för sig, att man på papperet införskaffar uppgifter om olika skolbyggen — och det vet jag att man redan gjort — men detta hjälper inte andra kommuner att dra lärdomar från de platser där man lyckats bra, och det är dithän vi vill komma. Vi tror att den av oss föreslagna vägen är den bästa man kan slå in på när det gäller att verkligen försöka förbilliga byggandet.

Alla som följer med dessa problem vet att det är som jag säger: det skrivs och pratas mycket om förbilligande, men vad blir slutresultatet? Var har vi de billigare husen någonstans?

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

I reservation a) säger man, att utskottet ansluter sig till den i vissa motioner framförda uppfattningen att statsbidragsgivningens nuvarande anknytning till byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex bör upphävas. Vad innebär detta i praktiken? Det innebär, att kommunerna ensamma skulle få bära de merkostnader, som inträffar varje år. Lönerna ökas praktiskt taget varje år, vissa material fördyras o. s. v., och följer man då den anvisningen, får kommunerna ensamma bära den fördyring som uppstår.

Litet längre ned på sidan står: »Med hänsyn till att staten genom bland annat skolöverstyrelsen och sin allmänna utredningsverksamhet i hög grad medverkar i rationaliseringsarbetet för att förbilliga skolbyggnadet synes det utskottet rimligt, att de besparingar, som härigenom kan vinnas, också kommer staten delvis till godo.»

Detta tycker jag är alldeles riktigt skrivet. Men låt oss undersöka hur det går till när en kommun vill bygga en skola. Man uppdrar åt en arkitekt att skissa en skola, och skissen går in till skolöverstyrelsen, som på ett tidigt stadium säger ifrån vad den anser vara bra och mindre bra. Vad skolöverstyrelsen framför allt anmärker på är kubikmetrarnas och kvadratmetrarnas mångfald. Det är på den punkten skolöverstyrelsen skär ned. Jag kan som exempel nämna, att man anser att på högstadiet behöver inte varje klass sitt eget klassrum utan man kan ordna det så att det kan vara två klasser om varje klassrum, eftersom en av klasserna på mellantiderna kan vara på institutioner, gymnastiksalar och annat. Det är naturligtvis ett vällovligt syfte. Men skär man ned på det sättet, kommer besparingen staten till godo precis på samma sätt som kommunen, eftersom det är ytan som skärs ned och kommunen då inte får så mycket statsbidrag som den annars fått, då bidraget väsentligen beräknas på golvytan i huset. I den mån skolöverstyrelsen kan kapa bort någonting från ritningarna gör alltså både staten och kommunen en vinst.

Jag vill emellertid bestämt bestrida, att det har kommit några anvisningar från skolöverstyrelsen som förbilligar själva byggandet. Den saken lägger sig skolöverstyrelsen inte i. Den har inte kommit med något nytt material eller med något nytt byggnadssätt, även om det kanske vore önskvärt att så vore fallet.

Beträffande paviljongerna vill jag erinra om att för dessa gäller en särskild statsbidragsform med relativt lågt statsbidrag. Då kommuner önskar bygga paviljonger är det ingenting som hindrar dem att göra det. Tvärtom uppmanar skolöverstyrelsen och departementet dem att i görligaste mån utnyttja paviljongsystemet, men detta är ej användbart i alla sammanhang. Vill man ha en permanent skola för framtiden, är paviljongsystemet icke att rekommendera, men är det fråga om en tillfällig anordning och man kan ansluta till en befintlig byggnad och dra nytta av dess värmesystem, toaletter och annat, då gör man en vinst på det. Men den kommun som låter lura sig att bygga en paviljong för en skola som skall vara bestående, får senare mycket stora underhållskostnader. Det vore precis detsamma som att gå tillbaka till de gamla träbyggnaderna. Man kan naturligtvis tänka sig mellanformer, men om den saken vill jag inte nu yttra mig.

Vad jag alltså framför allt har velat framhålla är att om kommunerna skall få en verkligt effektiv hjälp på detta område, räcker det inte med allmänna talesätt, utan då skall det vara koncisa förslag, som säger att gör man på det sättet, kostar det så och så mycket o. s. v. Då blir det en verklig fördel för våra kommuner, och jag hoppas på att de uppslag, som skolöverstyrelsen också funderat på tidigare men som vi nu understryker, skall bli till fördel för samtliga våra kommuner på så sätt, att vi får ett verkligt förbilligande.

Ofta får man höra, att man bör göra så och så. Våra länsbostadsnämnder har varit utsatta för detta under praktiskt taget alla de år de har funnits till. Med hjälp av vackra klichéer, stora annonser

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

o. s. v. reklamerar man för att vi skall köpa den ena eller andra typen hus för att därigenom göra en god affär. Men vilken erfarenhet har man då i länsbostadsnämnderna, där man ju har samlat en mycket stor erfarenhet på detta område? Jag kan nämna att jag för ett par år sedan besökte en trähusfabrik och frågade, hur mycket ett av deras egna hem kostade. »41 000 kronor; det är mycket billigt», löd svaret. Några veckor senare fick vi i länsbostadsnämnden in en låneansökan från en person som köpt ett sådant där eget hem från trähusfabriken. Kostnaden visade sig då vara inte 41 000 utan 49 000 kronor, för vilket han sökte lån. Det var den verkliga kostnaden. På liknande sätt ligger det till i fall efter fall.

När de s. k. färdigmonterade husen först kom ut i marknaden, förklarades det att de skulle medföra en besparing på 10—20 procent. Men, ärade kammarledamöter, som sitter i länsbostadsnämnderna, jag vill verkligen fråga er om det blev på det sättet. Nej, alls inte, vi har tvärtom i vår länsbostadsnämnd gjort den erfarenheten att dessa färdigmonterade hus, även om det naturligtvis kan finnas vissa undantag, blir dyrare än om man bygger på det traditionella sättet. Det tillkommer nämligen alltid en massa omkostnader, som man inte har om husen byggs på platsen. Situationen är ungefär densamma även för skolbyggnader.

Vi hyser säkerligen alla en from önskan att förbilliga byggnadskostnaderna. Det målet kan inte uppnås enbart genom pappersmeriter så att säga, utan det måste ske genom effektiva undersökningar på platser där man verkligen lyckats med uppgiften att bygga både bra och billigt. En kommun som bygger enbart billigt utan att se till kvaliteten får snart vidkännas stora underhållskostnader, och det är väl inte mot en sådan utveckling vi strävar. Vi vill i stället ha fram gedigna hus, billiga i underhåll och med låga värmekostnader. På den punkten är vi säkerligen alla överens i sak. Frågan är bara hur vi skall uppnå det önskade målet.

Jag vill sluta med att framhålla, att det inte kan vara riktigt att övervältra merkostnaderna på kommunerna. Det har både här i dag och tidigare vittnats om att det på så många områden blivit så att kommunerna numera ensamma får bära merkostnaderna. Kammaren bör därför vara försiktig och inte på ännu en punkt låta kommunerna ensamma bära merkostnaden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KALJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fullt på det klara med att, som det står i propositionen, en rationell och riktig skolplanering är av grundläggande betydelse för att nedbringa kostnaderna. Jag är också medveten om att de undersökningar, som statens byggnadsbesparingsredning gjort både beträffande mera allmänna synpunkter och olika detaljproblem i fråga om byggandet av framför allt skolhus, är av väsentlig betydelse, även om vissa av dessa undersökningar varit föremål för kritik.

Jag kan dock, herr Näsström, inte underlåta att erinra om en diskussion som förekom på avdelningen i statsutskottet i samband med behandlingen av frågan om byggande av permanenta skollokaler. Vi diskuterade huruvida man kunde bygga skollokaler enligt paviljongsystem med sådant material och i sådant utförande att lokalerna skulle stoppa i 50 år. Den föredragande ifrån skolöverstyrelsen hade vissa synpunkter på den saken. Jag är naturligtvis inte alls sakkunnig på detta område, men det förefaller mig i alla fall som om det här finnes en väg att gå. Det är ju inte fråga om att bygga skollokaler enligt paviljongsystem som är av dålig kvalitet och bara stoppar en kort tid. Det gäller att med tillämpande av paviljongsystemet använda sådant material och sådana konstruktioner, att man får fram byggnader som verkligen håller för påfrestningar och som varar i tillräckligt många år. Vi tror faktiskt att man på den linjen skulle kunna vinna en

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

hel del. Det kan visserligen sägas att det här är fråga om tro, men ett faktum tycks ju dock vara, att de åtgärder som tidigare företagits i besparings-syfte att döma av departementschefens uttalande i propositionen haft en viss effekt.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag begärde ordet därför att jag tyckte att utskottets ärade talesman hade något slags ödesbetonad uppfattning om byggnadskostnader och annat inom byggnadsverksamheten. Faktum är ju att byggnadskostnaderna under de två senaste åren har gått ned på ett alldeles påtagligt sätt.

Herr Näsström ruskar på huvudet, ser jag. Jag skall då ge två exempel från det landsting som jag tillhör. Jag är själv ordförande i landstingets byggnadskommitté och svarar för siffrornas riktighet.

Vi har under uppförande ett stort lasarettskomplex, som kostnadsberäknats efter sedvanliga grunder till jämnt 7 miljoner kronor. Komplexet är nu halvfärdigt, och alla entreprenadanbud är inkomna, varför vi till fullo kan överblicka kostnaderna. Vi har faktiskt även kunnat göra några avdrag under byggnadstiden. De verkliga kostnaderna för detta till 7 miljoner kronor beräknade byggnadsföretag är 6,2 miljoner kronor.

Vi håller också på att bygga ett kronikerhem, som var kostnadsberäknat till 1,5 miljon kronor. Det blir färdigt den 15 juli, och då kommer kostnaden att vara 1,2 miljon. Alltså, i bägge fallen har man sparat in ungefär så mycket som behövs för inköp av hela utrustningen, inredningen och möblerna.

Jag vill fråga herr Näsström om han vill bestrida det riktiga i vad som har sagts i den motion jag har avlämnat och den reservation som har avgivits, nämligen att kostnaderna för skolbyggnader har sjunkit sedan de nya bestämmelserna tillkom år 1957. Herr Näsström ville fråga, var någonstans de skolor fanns, som hade blivit billigare. Jag skulle hålla för troligt att de finns litet överallt på platser där man har byggt skolor under

de senaste två åren. Att detta har kunnat ske — något som det inte lönar sig att förneka — beror sannolikt på två omständigheter. Den ena är att man på grund av ett mera pressat ekonomiskt läge har fått en drift att spara, en känsla för att göra besparingar, i första hand på materialsidan men även i fråga om vissa onödiga utrymmen — det finns ju dock onödiga utrymmen, som man inte får statsbidrag för vid skolbyggen, och genom att skära bort dessa utrymmen kan man göra en nettobesparing och få bättre ekonomi på bygget även med ett nedskuret statsbidrag per kvadratmeter — och det finns en hel del sådana åtgärder att vidtaga, som är en frukt av en allmän strävan efter att verkligen sänka kostnaderna.

Den andra omständigheten är att det nu här i landet har uppstått en ärlig och rejäl konkurrens bland entreprenörfirmorna. Bristande sådan har kanske inte varit fullt så påtaglig bland själva byggnadsentreprenörerna men har varit påtaglig bland underentreprenörerna för sanitära och elektriska installationer. De två byggnadsprojekt som jag här nämnde är inte de enda som jag har erfarenhet av. Erfarenheterna är faktiskt likadana nästan över hela fältet. Om den utvecklingen inte ännu har sträckt sig upp till Västernorrlands län, får ni väl resa ut och se er om och ta reda på hur det är på andra håll.

Herr talman! En sådan utveckling gynnas om man något skärper statsbidragsreglerna. En något minskad statsbidragsgivning per kvadratmeter är en sporre till att främja de krafter som faktiskt verkar förbilligande på byggnadskostnaderna. Herr Näsström får vara så pessimistisk han önskar, men här har det faktiskt försiggått en vändning i kostnads-hänseende när det gäller byggnadsverksamhet, både för offentliga och enskilda byggnader. Ätminstone är detta fallet i södra Sverige.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Mannerskantz och jag har ju sedan många år varit knutna

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

till landsting, och herr Mannerskantz brukar gärna göra jämförelser med landstingen. Jag vill tala om en sak, som det kanske är litet obehagligt att beröra.

Jag var byggnadskommitténs ordförande i vårt landsting när vi byggde ett mycket stort sjukhus, ett sjukhus som jag hoppas att herr Mannerskantz har sett. Det var då det billigaste sjukhus som hade byggts, per säng räknat. Det är ju så man räknar byggnadskostnaderna för sjukhus. Så jag är inte alldeles utan erfarenheter på detta område.

Men sedan kanske jag får fråga herr Mannerskantz en sak. Han talade om vilket resultat vissa kostnadsberäkningar för byggen hade givit, och sedan nämnde han att de verkliga byggnadskostnaderna hade blivit så och så stora. Var finns det där heliga talet i kostnadsberäkningarna? Jag läste häromdagen om en kommun som hade sparat 250 000 kronor när den hade byggt ett antal pensionärshem. När jag studerade texten närmare visade det sig, att kostnadsberäkningen hade gått ut på 35 000 kronor per liten lägenhet. Den verkliga byggnadskostnaden blev bara 27 000 kronor, men det tycker jag fortfarande är för dyrt. Herr Mannerskantz, så går det om man förlitar sig på kostnadsberäkningar. Om man skall dra sådana slutsatser som herr Mannerskantz försöker få fram, måste man ha ett jämförelsematerial som är vederhäftigt.

Jag vill dock tro att våra kommunalmän i allmänhet — det finns undantag, tyvärr — försöker bygga så bra och så billigt som möjligt, och jag tror att ingen av oss, varken herr Mannerskantz eller jag, har något patent på detta område. I andra kommuner strävar man säkert också efter att kunna bygga så billigt och bra som möjligt, och jag tror inte det är någon som resonerar som så, att om man lägger till det och det utrymmet, kan det tänkas att man kan få en krona mera i statsbidrag. Dess bättre är det inte sådana tankegångar man följer, utan man försöker bygga gedigna hus för minsta möjliga penning. I regel tillämpar man ju anbudsförfarande,

och då tar man det lägsta anbudet. Jag tror inte att vi skall försöka inbilla vare sig oss själva eller andra att vi sitter inne med någon sorts magisk möjlighet att trolia fram billig byggnation av vad slag det vara må, utan om man vill ha en gedigen byggnad så kostar den pengar. Bygger man dåligt, kan man nog få kostnaden relativt låg.

Herr Mannerskantz säger att byggnadskostnaderna har sjunkit avsevärt. Men hur är det då med hyrorna, herr Mannerskantz? Har de sjunkit? Hyrorna är ju beroende av byggnadskostnaderna. Vi som är med i länsbostadsnämnderna vet hur oändligt svårt egnahemsbyggarna har det för att bygga under det s. k. taket. Det är ytterst få av dem som lyckas med den uppgiften. Och det beror inte på att de har slösat på något sätt, inte heller på att byggnadsarbetarna får några oskäligen löner för sitt jobb, utan det har blivit en successiv prisstegring på större delen av byggnadsmaterialen, och allt sådant bidrar till den totala kostnadsstegringen. Det vet vi alla, som sylvlar med dessa ting dagligdags. Sedan kan man ha fromma önskningsar om hur det borde vara, men vi får nog ändå hålla oss till hur det är.

Vad gäller detta ärende har vi ansett, att den regel, som vi efter många års strävanden kom fram till år 1957, var något så när rättvis i fråga om fördelningen mellan stat och kommun. Denna regel vill nu herr Mannerskantz m. fl. upphäva, trots att det var de tidigare, jag höll på att säga olidliga förhållandena som gjorde att vi fick denna nya regel, som skapat rättvisa för kommunerna.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag menar verkligen vad jag säger. Det är ju lätt att påvisa vilka byggnadsmaterial som sjunkit i pris. Träet har gått ned med åtminstone 20 procent, armeringsjärnet sänktes för ett och ett halvt år sedan med omkring 10 procent och cementen har i varje fall inte stigit. Det finns en mängd materialier, järnmanufaktur och annat, som faktiskt har sjunkit.

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

Nu vill jag inte alls göra gällande att jag har något patent på hur man skall kunna bygga särskilt billigt, men i de exempel jag nämnde var de ursprungliga kostnadsberäkningarna gjorda efter exakt samma mall, det var massberäkningar jämförda med tidigare byggen som vi hade gjort, och jag tror mig kunna försäkra att de var ganska vederhäftiga.

Jag vill sluta med att framhålla, att vad kommunalmän behöver, utöver vad jag hittills sagt, är en smula hjälp också gentemot arkitekterna; och det tror jag att herr Näsström ger mig rätt i.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten I hemställt.

I fråga om punkten II, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Andersson, Axel Johannes*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o), av herr *Kaijser*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga det samma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande

ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Axel Johannes Anderssons yrkande.

Herr *Kaijser* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 128 punkten II antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Kaijser* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 35;

Nej — 21.

Därjämte hade 91 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 39.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes enligt de beträffande punkten III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende å punkten IV, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes i enlighet med de rörande punkten V förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra proposi-

tionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten VI hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till Statens tekniska forskningsråd och till Tekniskt-vetenskaplig forskning m. m.;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1959/60 till Förberedelser för pensionsreformen jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1959/60.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet ävensom beträffande vissa andra skatter.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 34, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän;

nr 35, i anledning av väckt motion om pension till avlidne, förre förste steno-grafen Albert Lundmans änka, m. m.;

nr 37, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående Nordiska rådets svenska delegations ställning och arbetsformer;

Ang. förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.

nr 38, angående regleringen för budgetåret 1959/60 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 40, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden;

nr 41, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk angående tjänstemännens vid dessa verk löner under år 1959, m. m.; och

nr 42, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk angående pensionsreglering för anställningshavare vid dessa verk.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om biografställningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 40, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förbud mot innehav av vissa stiletter m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 april 1959 dagtecknad proposition, nr 158, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t inhämtat riksdagens yttrande över i propositionen infört förslag till förordning om förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förordningsförslaget innebar bland annat, att förbud skulle införas mot import och

tillverkning av s. k. springstiletter och springknivar. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att dylik stilet eller kniv icke heller skulle få förvärfvas eller innehavas av den som ej fyllt 21 år eller överlåtas eller upplåtas till sådan person. Överträdelse av förbud skulle medföra straff och förverkande. Även vårdnadshavare till barn under 15 år skulle kunna straffas, om barnet med hans vetskap innehade springstilet eller springkniv.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 513, av herr *Hanson, Per-Olof*, och II: 622, av fröken *Höjer m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, nr 158, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t dels som sin mening giva till känna, att förordning om förbud mot innehav av vissa stiletter m. m. borde utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med det genom propositionen framlagda förslaget, men att förbudet skulle gälla generellt, dels begära utredning och förslag till höstsessionen med årets riksdag angående beslag och ev. inlösen av stiletter i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen, i anledning av det genom förevarande proposition, nr 158, framlagda förslaget till förordning om förbud mot innehav av vissa stiletter m. m. ävensom motionerna I: 513 och II: 622, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anför;

B. att motionerna I: 513 och II: 622, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt under A, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Även om jag medger att yttranderätten moraliskt sett är avskaffad så här sent på dygnet tillåter jag mig att i allra största korthet säga något om denna sak.

Ang. förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.

Både departementschefen och utskottet är tydligen mycket nära att slå in på förbudslinjen när det gäller dessa stiletter som betecknas som — och är — rena anfallsvapen och inte har någon egentlig nytta. En rad remissinstanser har, vill jag påpeka, föreslagit totalförbud. Bland dessa finns också flera branschorganisationer inom järnhandeln, sporthandeln och leksakhandeln. De är alltså på det klara med dessa vapens karaktär. Jag vill erinra om att man i England för någon vecka sedan infört totalförbud för stiletter och inte försökt sig på något slags gränsdragning, som man gör i vårt land.

Vad som gjort departementschefen och utskottet betänksamma är den omständigheten, att ett totalförbud skulle medföra någon form av administrativa svårigheter. Men en sådan gränsdragning, som man här tänker förorda, medför i och för sig ett administrativt krångel, detta är alldeles klart. Vidare har man varit bekymrad över att man skulle bli tvungen att gå in på frågan om beslag och eventuellt också inlösen. Men är detta ett verkligt skäl, särskilt då branschorganisationerna uttalat sig så som de gjort?

Jag skall, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till den motion, som i första kammaren är betecknad med nr 513 och i andra kammaren med nr 622 och som går ut på totalförbud mot stiletter och utredning rörande beslag och eventuell inlösen.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Vi har vid behandlingen av detta ärende i andra lagutskottet haft full förståelse för det yrkande, som framställts i motionen, om totalförbud för försäljning och innehav av stiletter. Det lagförslag som nu behandlas avser ju förbud enbart för den som är under 21 år.

Som departementschefen framhållit i propositionen har man även inom departementet haft förståelse för önskvärdheten av totalförbud, men har inte

varit beredd att komma med ett sådant förslag med hänsyn till de konsekvenser som skulle följa med ett totalförbud, nämligen nödvändigheten av beslag och inlösen av stiletter, som eventuellt finns i handeln. För närvarande finns det förbud för import av stiletter och jämväl förbud för tillverkning av sådana här i landet. Vi förmenade inom utskottet att man ändå bör kunna vänta och se vad resultatet blir av ett förbud för ungdomarna att ha stiletter. Det har ju förekommit att sådana i viss utsträckning använts vid våldshandlingar.

Det är klart att man måste räkna med att ungdomarna kan skaffa sig stiletter genom bulvaner som köper sådana. Men när innehav av stiletter är förenat med straff förmodar vi inom utskottet att lagen, sådan den nu är föreslagen, ändå kommer att få en ganska stor effekt.

Vi har samtidigt haft klart för oss att det finns andra verktyg än stiletter och springknivar som kan användas såsom vapen vid våldshandlingar. Det har ändå aldrig varit på tal att man skulle ha totalförbud för sådana. Skjutvapen får inte innehas utan tillstånd, men trots detta förekommer det att sådana som inte har tillstånd att inneha skjutvapen brukar dessa dels för att hota andra, dels också för att direkt skjuta. Vi förmenar att stiletter inte gärna kan vara farligare vapen än att man kan avvakta och se vilken effekt förbudet för ungdomarna att inneha sådant vapen kan få.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Herr talman! Det är klart att det partiella förbud, som man här tänker införa, efter någon tid skulle få en viss effekt. Men jag vill framhålla, att det medför gränsdragningssvårigheter att tillämpa det i praktiken. Polisen kan sålunda inte, även sedan man infört ett partiellt förbud, ingripa fullt effektivt. Jag har gjort mig underrättad om att det nu förekommer att polismyndigheterna har tagit i beslag sådana stiletter

Ang. förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.

som de påträffat hos brottslingar och att polisen varit tvungen att ibland göra sådana beslag någorlunda olagligt, om jag får uttrycka saken så. Ett sådant förbud som här föreslås skulle säkerligen underlätta för polisen att genomföra en avrustning av den — låt mig gärna kalla den så — undre världen — detta sagt med all respekt för de riksdagsledamöter, som här i kammaren just nu leker med dessa vapen. Det är inte så roligt när de används i den hårda verklighet, som den halvkriminella världen här i Stockholm lever i. Dessa vapen är mycket utbredda, och det är ingen nytta med dem.

Herr Strand antydde att det finns andra vapen som är lika farliga. Ja, rent statistiskt är nog förskärarknivarna bättre företrädare i brottsstatistiken, men de har ändå någon uppgift att fylla. Dessa stiletter har inte någon som helst nyttig uppgift, såvitt jag kan förstå. De är bara till för att användas som hot och som anfallsvapen, ingenting annat. Därför bör vi bli av med dem. Jag tror inte att de administrativa svårigheterna är så stora. England tycks kunna klara detta problem, och varför skulle vi inte kunna göra det?

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Det är väl riktigt som herr Hanson säger att det för närvarande inte finns någon laglig rätt att beslagta stiletter, men om det nu föreliggande lagförslaget antages så kommer ett sådant förfarande att bli lagligt, eftersom lagförslaget innefattar beslagsrätt om ett sådant vapen påträffas hos den som är under 21 år. Dessutom innefattar lagförslaget skyldighet för målsman att se till att den som är under 21 år icke innehar sådant vapen. Om målsmannen är medveten om att någon honom underställd innehar sådant vapen kan målsmannen bli bötfälld för underlåtenheten att se till att vederbörande får lämna vapnet, kniven eller stiletten eller vad det nu kan ha för namn, ifrån sig.

Sedan har jag, herr Hanson, svårt att

förstå att en kniv i stilettform skulle vara ett farligare vapen än exempelvis en dolk som ungdomarna bär i livremmen. Sådana knivar har ungdomarna haft i många år utan att de har betraktats som någonting särskilt farligt i deras händer. Det som i det här fallet har liksom fört stiletterna i ropet är väl att de har en automatisk utfällning, vilket gör dem trevliga att hålla på att leka med, och det har väl vid vissa tillfällen hänt att ynglingar med våldsmentalitet har använt stiletterna till att hota andra människor med, och i vissa fall har de även använts direkt som vapen.

Jag tillhör inte dem som betraktar stiletterna som farligare vapen än andra som ungdomar skall få inneha, men just nu är de populära och de har missbrukats, och därför tycker jag det kan vara motiverat att man förhindrar innehavet av stiletter hos ungdomar, i all synnerhet som det också framhållits att de inte kan vara nyttigare än andra knivar. Eftersom andra typer av knivar är tillåtna får väl ungdomarna övergå till använda moraknivar eller liknande.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Herr talman! Låt mig bara säga att det lilla försök till analogiresonemang om stiletter och vanliga dolkar som herr Strand gjorde är ohållbart av det uppenbara skälet att stiletterna till skillnad från dolkarna ju inte går att använda till något nyttigt ändamål. Stiletterna är rena anfallsvapen, avsedda för brottsligt syfte.

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag tänker inte ta mycket tid i anspråk denna sena timma, men det är inte alldeles riktigt som herr Hanson säger att stiletterna enbart är mordvapen, och därför vill jag säga några ord.

Det förutsättes i den utredning som utförts av kriminaltekniska anstalten att om man går in för ett totalförbud måste man kunna lämna dispens. Det finns nämligen invaliderade människor som inte har möjlighet att använda båda

Ang. förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.

händerna och som vid vissa tillfällen har behov av att använda en kniv med automatisk utlösning av klingan.

Jag vill gärna säga att meningarna inte är så delade i den här frågan som det kanske förefaller. För min del skulle jag gärna ha sett att man kunnat genomföra ett totalförbud mot dessa vapen, men kriminaltekniska anstalten har i sin utredning kommit till det resultatet att ett sådant förbud icke skulle vara nödvändigt. Anstalten har därför inte fullföljt utredningen så långt som till hur man skulle förfara vid inlösen av vapen och hur dispensförfarandet skulle utformas. Om man stadgar ett totalförbud måste man enligt min mening samtidigt införa bestämmelser om inlösen av vapen och om dispens för museiföremål o. d. Regler om inlösen är nödvändiga därför att totalförbud annars skulle innebära ren konfiskation av egendom. Man undgår inte den effekten, om man som motionärerna tänkt sig genomför totalförbud mot innehav nu och senare meddelar bestämmelser om inlösen.

Man har där liksom flyttat fram inlösenledet, lagt det i efterhand. Innan bestämmelser om inlösen kan meddelas måste man alltså undersöka hur inlösenförfarandet lämpligen kan gestaltas och vad som skall gälla beträffande värdering av egendomen, statsbidrag till kostnaderna o. s. v. Detta innebär att man får räkna med förslag till en lagstiftning och med remiss till lagrådet. Vi står inför valet att försöka åstadkomma ett förbud med omedelbar verkan eller också skjuta på det hela möjligtvis fram till nästa vår. Därför har vi i regeringen sagt oss att det är bättre att nu tillgripa ett förbud för ungdomar under 21 år. Utredningen visar nämligen att det i huvudsak är ungdomar i de åldrarna som innehar stiletter. När man därtill har importförbud och ytterligare nu bestämmer sig för tillverkningsförbud, tycker vi nog att man skulle kunna nå en rimlig effekt. Skulle det emellertid visa sig att man inte når det väntade resultatet, får vi gå vidare. Då får vi ta nästa steg och införa totalförbud.

Jag tycker att vi inte skall förstora motsättningarna. Vi är överens om att söka åstadkomma den begränsningen att ungdomarna inte skall ha tillgång till dessa vapen och kunna vålla olyckor med dem. Detta bör ske så skyndsamt som möjligt. Propositionen och utskottets utlåtandet anvisar den möjligheten.

Till sist vill jag också säga att jag är helt ense med utskottet att den s. k. fallskärmsjägarkniven eller commandokniven skall innefattas i förbudslagen.

Herr talman! Jag ber att med detta få rekommendera kammaren att bifalla utskottets förslag.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Det är självfallet att om man kan påvisa behovet för en invalid att ha knivar av den här typen, måste det finnas möjlighet att lämna licens.

Låt mig säga när det gäller frågan om beslag och inlösen, att jag hade ett intryck av att inrikesministern förstörde problematiken något. Jag vill erinra om att branschorganisationerna vid flera tillfällen har uppmanat sina medlemmar i detaljhandeln att inte föra sådana vapen, eftersom dessa praktiskt taget inte har någon nyttig användning — de är bara till för att skada. Inlösenförfarandet borde därför vara relativt enkelt att ordna. Det är tekniskt möjligt att ha den tågordning som motionärerna föreslagit.

Vidare vill jag framhålla — det bör vara ett intresse för inrikesministern — att ett totalförbud otvivelaktigt skulle väsentligt underlätta polisens arbete t. ex. här i det nattliga Stockholm.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.

Herr *Hanson, Per-Olof*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets memorial nr 21, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av väckta motioner om slopande av beskattningen av familjebidrag till värnpliktiga, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att behandlingen av återstående ärende på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Tillika beslöt kammaren, då hemställan därom inkommit från statsutskottet, att nämnda utskotts vid förmiddagens sammanträde bordlagda utlåtanden nr 134 och 136 samt memorial nr 137 skulle få företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Herr **TALMANNEN** yttrade: Jag hemställer, att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde de ärenden, vilka då kunna företagas till avgörande, upptagas i följande ordning:

bankoutskottets utlåtande nr 39, statsutskottets utlåtanden nr 134 och 136,

bevillningsutskottets betänkande nr 54 och 50 samt statsutskottets memorial nr 137.

Denna hemställan bifölls.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.40.

In fidem

K.-G. Lindelöw